



ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Εθνική Έκθεση Αποτελεσμάτων Έρευνας ICCS 2022

Συγγραφή:

Δρ Μοδεστίνα Μοδέστου

Δρ Χριστιάννα Νικολάου

Γλωσσική Επιμέλεια:

Βέρα Ιωάννου

Εποπτεία:

Δρ Γιασεμίνη Καραγιώργη

Νοέμβριος 2023

Εθνικό Κέντρο ICCS, Κύπρου
(Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης)

Εθνική Συντονίστρια

Δρ Γιασεμίνη Καραγιώργη

Ομάδα Εργασίας:

Δρ Μοδεστίνη Μοδέστου

Δρ Χριστιάνα Νικολάου

Άντρος Πολυδώρου

Δρ Ειρήνη Κλεάνθους

Δρ Μαρία Παπαευσταθίου

Δρ Μαρία Ανθίμου

Copyright © 2023

Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης,

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	iii
Κατάλογος Πινάκων	vi
Κατάλογος Διαγραμμάτων	vii
1. Περίληψη.....	viii
2. Εισαγωγή	1
3. Η Διεθνής έρευνα ICCS.....	3
3.1. Γενικά στοιχεία.....	3
3.1.1. Σκοπός - Εστίαση	3
3.1.2. Συμμετέχουσες χώρες	3
3.1.3. Ερευνητικά εργαλεία.....	4
3.1.4. Διαδικασίες και έλεγχος ποιότητας	5
3.2. Η έρευνα στην Κύπρο.....	6
3.2.1. Διαδικασίες υλοποίησης	6
3.2.2. Δειγματοληψία - Συμμετέχοντες	6
3.2.3. Ερευνητικά εργαλεία.....	7
3.2.4. Προώθηση έρευνας.....	7
4. Θεωρητικό Υπόβαθρο	8
4.1. Συναισθηματικές Πτυχές.....	8
4.2. Γνωστικές Πτυχές	8
4.2.1. Τομείς Περιεχομένου	8
4.2.2. Γνωστικές Διαδικασίες	9
4.3. Επίπεδα επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα	11
4.4. Περιγραφή έργων.....	13
5. Επίδοση των μαθητών/μαθητριών στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα	16
5.1. Σύγκριση και κατάταξη χωρών ως προς την επίδοση των μαθητών/μαθητριών	16
5.2. Επίπεδα επάρκειας των μαθητών/μαθητριών στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα στην Κύπρο.....	17
5.3. Μεταβλητές που σχετίζονται με την επίδοση των μαθητών και των μαθητριών στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα στη βάση χαρακτηριστικών τους.....	18
5.3.1. Φύλο.....	18
5.3.2. Ηλικία μαθητή/μαθήτριας	18
5.3.3. Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο	19
5.3.4. Μεταναστευτικό υπόβαθρο.....	21

6.	Εμπλοκή με Δραστηριότητες Πολιτικής Αγωγής και Πολιτότητας	22
6.1.	Πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών σε σχέση με την εμπλοκή τους	22
6.1.1.	Ενδιαφέρον για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα	22
6.1.2.	Αυτεπάρκεια σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας	23
6.1.3.	Επίδραση στη λήψη απόφασης στο σχολείο	24
6.1.4.	Πηγές πληροφοριών για πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	25
6.1.5.	Συζήτηση για πολιτικά και κοινωνικά θέματα εκτός σχολείου	25
6.1.6.	Εμπλοκή σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα μέσα από ψηφιακά μέσα	26
6.1.7.	Συμμετοχή σε ομάδες ή οργανισμούς	27
6.1.8.	Συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες σχετικές με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα	27
6.2.	Πρόθεση για μελλοντική συμμετοχή σε δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας	28
6.2.1.	Προσδοκίες συμμετοχής σε μελλοντικές σχολικές δραστηριότητες	28
6.2.2.	Αναμενόμενη μελλοντική έκφραση ιδεών για πολιτικά και κοινωνικά θέματα	29
6.2.2.1.	Νόμιμες κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες	30
6.2.2.2.	Παράνομες δραστηριότητες διαμαρτυρίας	30
6.2.2.3.	Δραστηριότητες προστασίας του περιβάλλοντος	31
6.2.3.	Συμμετοχή στην πολιτική ως ενήλικες	31
6.2.3.1.	Εκλογική συμμετοχή	32
6.2.3.2.	Αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες	32
7.	Στάσεις, απόψεις και πεποιθήσεις για σημαντικά θέματα της κοινωνίας	34
7.1.	Πολιτικά συστήματα και δημοκρατικο θεσμοί	34
7.1.1.	Πολιτικό σύστημα της χώρας	34
7.1.2.	Απειλές για τη δημοκρατία	36
7.1.3.	Περιορισμοί στην ελευθερία σε εθνικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης	37
7.1.4.	Εμπιστοσύνη στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς	38
7.2.	Στάσεις προς τα ίσα δικαιώματα	39
7.2.1.	Ισότητα των φύλων	39
7.2.2.	Ίσα δικαιώματα για τους μετανάστες και τις μετανάστριες	40
7.2.3.	Υποστήριξη ίσων δικαιωμάτων για όλες τις εθνοτικές ομάδες της κοινωνίας	41
7.3.	Πεποιθήσεις που σχετίζονται με τις ευθύνες του πολίτη και το περιβάλλον	42
7.3.1.	Στάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος	45
7.3.2.	Αντιλήψεις για παγκόσμιες περιβαλλοντικές απειλές	46

8. Σχολικές Πτυχές.....	48
8.1. Ετοιμότητα των σχολείων και των εκπαιδευτικών	48
8.2. Συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στη σχολική ζωή	50
8.3. Σχολικό κλίμα και κλίμα τάξης	51
8.4. Η πολιτική αγωγή και πολιτότητα στο σχολείο	53
8.4.1. Δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στην τοπική κοινότητα	53
8.4.2. Η πολιτική αγωγή και πολιτότητα στις σχολικές τάξεις	54
8.4.3. Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και τον παγκόσμιο πολίτη/ παγκόσμια ιθαγένεια.....	55
Βιβλιογραφικές Αναφορές	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	65

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1. Συμμετέχουσες χώρες στην ICCS 2022	3
Πίνακας 4.1. Κατανομή των έργων στη βάση του περιεχομένου τους και των γνωστικών διαδικασιών που απαιτούν για την επίλυσή τους.....	10
Πίνακας 4.2. Επίπεδα επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα (Schulz, et al., 2023)	11
Πίνακας 4.3. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Πολιτικές Αρχές - Γνώση)	14
Πίνακας 4.4. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Πολιτικές Αρχές - Συλλογισμός και Εφαρμογή)	14
Πίνακας 4.5. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Συμμετοχή των Πολιτών – Γνώση)	15
Πίνακας 4.6. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Συμμετοχή των Πολιτών - Συλλογισμός και Εφαρμογή).....	15
Πίνακας 5.1. Κατάταξη χωρών ως προς τον μέσο όρο επίδοσης στους τομείς περιεχομένου της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας της ICCS 2022	16
Πίνακας 6.1. Συζητήσεις για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα εκτός σχολείου	25
Πίνακας 7.1 Απειλές για τη δημοκρατία	36
Πίνακας 7.2 Περιορισμοί που θα μπορούν να επιβάλλουν οι κυβερνήσεις σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.....	37
Πίνακας 7.3 Δικαιώματα των μεταναστών	41
Πίνακας 7.4 Προστασία του περιβάλλοντος.....	45
Πίνακας 7.5 Παγκόσμιες περιβαλλοντικές απειλές	46
Πίνακας 7.6 Άλλα παγκόσμια προβλήματα	47
Πίνακας 8.1. Ποσοστό μαθητών/μαθητριών σε σχολεία όπου οι διευθυντές/διευθύντριες/εκπαιδευτικοί καταγράφουν στόχους της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα, στους τρεις πιο σημαντικούς στόχους.	49
Πίνακας 8.2. Τρόποι με τους οποίους οι διευθυντές/διευθύντριες δήλωσαν ότι οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συνεισφέρουν σε έναν αρκετά μεγάλο βαθμό στις διαδικασίες λήψης απόφασης στο σχολείο.....	50
Πίνακας 8.3. Ποσοστό διευθυντών/διευθυντριών και εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν με δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στην τοπική κοινότητα, σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό.	53
Πίνακας 8.4. Ποσοστό των εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό με θέματα Πολιτικής Αγωγής και Πολιτότητας.....	55
Πίνακας 8.5. Ποσοστό μαθητών/μαθητριών που φοιτούν σε σχολεία στα οποία οι διευθυντές/διευθύντριες δηλώνουν ότι ακολουθούνται πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό.....	56

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 5.1 Ποσοστό μαθητών και μαθητριών ανά επίπεδο επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα	17
Διάγραμμα 5.2 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα ως προς το φύλο	18
Διάγραμμα 5.3 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα ως προς τον δείκτη SEI του κοινωνικοοικονομικού προφίλ του επαγγέλματος γονέων/κηδεμόνων	19
Διάγραμμα 5.4 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα ως προς το μορφωτικό επίπεδο των γονέων/κηδεμόνων	20
Διάγραμμα 5.5 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα ως προς τον αριθμό των βιβλίων που είναι διαθέσιμα στο σπίτι των μαθητών/μαθητριών	20
Διάγραμμα 5.6 Μέσος όρος επίδοσης ως προς το μεταναστευτικό προφίλ των μαθητών και των μαθητριών	21

1. Περίληψη

Η έρευνα ICCS διοργανώνεται από τον Οργανισμό IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) και εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους οι νέοι/νέες 13 ετών (Β' Γυμνασίου) προετοιμάζονται για τον ρόλο τους, ως ενεργοί πολίτες. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε ήδη σε τρεις κύκλους (2009, 2016, 2022) και η Κύπρος έχει συμμετάσχει στους δύο (2009, 2022).

Η ICCS 2022 επικεντρώθηκε σε έννοιες, στάσεις, συμπεριφορές και στοιχεία για συστήματα αξιών που σχετίζονται με την πολιτότητα, όπως η αειφόρος ανάπτυξη, η μετανάστευση, η διαφορετικότητα, η κοινωνική αλληλεπίδραση στο σχολικό περιβάλλον, η ψηφιακή και η συμβατική, η κοινωνική και η παγκόσμια πολιτότητα. Μελέτησε, επίσης, θέματα σχετικά με πρακτικές διδασκαλίας και διαχείρισης της τάξης, τη διοίκηση του σχολείου και το σχολικό περιβάλλον, καθώς και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με τις γνώσεις και τις στάσεις στην πολιτότητα. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 23 χώρες.

Την υλοποίηση της έρευνας ICCS 2022 στην Κύπρο ανέλαβε -εκ μέρους του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΑΝ)- το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (ΚΕΕΑ) του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η συλλογή των δεδομένων στην Πιλοτική Φάση πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο 2020 με τη συμμετοχή 1171 μαθητών και μαθητριών και 473 εκπαιδευτικών από 28 δημόσια σχολεία Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης. Η Κύρια Φάση πραγματοποιήθηκε την περίοδο Απριλίου-Μαΐου 2022 με τη συμμετοχή 1147 εκπαιδευτικών και 3136 μαθητών και μαθητριών από 96 δημόσια και ιδιωτικά σχολεία Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με: (α) *ηλεκτρονικό δοκίμιο αξιολόγησης*, το οποίο εξέτασε τον βαθμό επάρκειας των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτότητας και πολιτικής αγωγής, (β) *ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας*, που διερεύνησε το οικογενειακό περιβάλλον, το σχολικό πλαίσιο και τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών, και την εμπλοκή τους σε θέματα πολιτότητας και πολιτικής αγωγής, (γ) *ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας για Ευρωπαϊκές χώρες*, που συνέλεξε δεδομένα για τις στάσεις και πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση (αυτά τα δεδομένα θα δημοσιοποιηθούν σε μεταγενέστερο χρόνο), (δ) *ερωτηματολόγιο σχολείου*, με στοιχεία για κάθε συμμετέχουσα σχολική μονάδα και (ε) *ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικού*, που εστίασε στο υπόβαθρο και στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για παράγοντες που σχετίζονται με το περιεχόμενο της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, ο μέσος όρος των μαθητών/μαθητριών της Κύπρου (Κ) ως προς το περιεχόμενο της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας ήταν 459, επίδοση στατιστικά σημαντικά χαμηλότερη από τον αντίστοιχο Διεθνή Μέσο Όρο (Δ), που ήταν 508 μονάδες. Σε σχέση με το 2009 (453 μονάδες), ο μέσος όρος επίδοσης των Κυπρίων μαθητών και των μαθητριών παρουσίασε αύξηση 6 μονάδων, που δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

Η έρευνα ICCS χρησιμοποιεί κλίμακα με τέσσερα διαβαθμισμένα επίπεδα επάρκειας για να περιγράψει τις δεξιότητες των μαθητών/μαθητριών σε κάθε επίπεδο, ως προς τη γνώση της πολιτικής αγωγής όσον αφορά στο περιεχόμενο και στις γνωστικές διαδικασίες. Το Επίπεδο Α είναι το υψηλότερο και περιλαμβάνει γνώση πιο προχωρημένων εννοιών της πολιτικής αγωγής, καθώς και

εφαρμογή σύνθετων γνωστικών διαδικασιών, ενώ το Επίπεδο Δ αναφέρεται σε γνώση συγκεκριμένων εννοιών, που σχετίζονται με τα βασικά χαρακτηριστικά της δημοκρατίας. Σε σχέση με την κατανομή των Κυπρίων μαθητών και μαθητριών στα συγκεκριμένα επίπεδα παρατηρήθηκαν τα εξής: (α) μεγάλο ποσοστό μαθητών και μαθητριών στο Επίπεδο Δ ή κάτω από αυτό (Κ: 27,7%, Δ: 14,4%) (β) χαμηλό ποσοστό μαθητών και μαθητριών στο Επίπεδο Α (Κ: 15,4%, Δ: 30,6%). Σε σχέση με το 2009, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς, δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στο ποσοστό των μαθητών και μαθητριών που βρίσκονται στο επίπεδο Β και πάνω.

Ως προς το φύλο, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς, τα κορίτσια (Κ: 476, Δ: 521) παρουσίασαν στατιστικά καλύτερη επίδοση από τα αγόρια (Κ: 443, Δ: 495). Η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα έχει μειωθεί κατά 7 μονάδες σε σύγκριση με το 2009, αλλά η μείωση αυτή δεν είναι στατιστικά σημαντική. Σε διεθνές επίπεδο η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα αυξήθηκε κατά μία μονάδα, αλλά η αύξηση δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Ως προς την ηλικία, σε 18 συμμετέχουσες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας και της γνώσης σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Δηλαδή, οι μικρότεροι/μικρότερες σε ηλικία μαθητές και μαθήτριες της Β' Γυμνασίου (ως προς τον μήνα γέννησης) σημείωσαν καλύτερη επίδοση από τους/τις μεγαλύτερους/μεγαλύτερες σε ηλικία συμμαθητές/συμμαθήτριές τους.

Ως προς το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, αυτό καθορίστηκε ως προς τρεις παράγοντες (επάγγελμα γονέων ή κηδεμόνων, εκπαίδευση γονέων/κηδεμόνων, αριθμός βιβλίων στο σπίτι). Οι μαθητές και οι μαθήτριες με χαμηλότερο υπόβαθρο είχαν χαμηλότερες επιδόσεις σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Συγκεκριμένα, οι μαθητές και οι μαθήτριες των οποίων οι γονείς/κηδεμόνες είχαν μέσο-ανώτερο επαγγελματικό προφίλ (Κ: 491, Δ: 542), ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (Κ: 476, Δ: 535) ή είχαν στο σπίτι περισσότερα βιβλία (Κ: 480, Δ: 532), παρουσίασαν καλύτερες επιδόσεις από τους υπόλοιπους μαθητές και τις υπόλοιπες μαθήτριες στις τρεις ομάδες, αντίστοιχα (Κ: 431, Δ: 489 - Κ: 425, Δ: 488 - Κ: 412, Δ: 467).

Ως παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο ορίστηκαν οι μετανάστες και μετανάστριες, καθώς και οι μαθητές και μαθήτριες, των οποίων η μητέρα και ο πατέρας γεννήθηκαν εκτός της χώρας. Στην Κύπρο το ποσοστό αυτό ήταν το υψηλότερο από όλες τις συμμετέχουσες χώρες και ανήλθε σε 21% (Δ: 9%). Κατά μέσο όρο σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, οι μαθητές και οι μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία είχαν χαμηλότερες επιδόσεις, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα παιδιά. Στην Κύπρο, ωστόσο, η διαφορά στις επιδόσεις ανάμεσα στις δύο ομάδες μαθητών και μαθητριών (ημεδαπούς και ημεδαπές, παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία) ήταν κατά πολύ μικρότερη (4 μονάδες) από ό,τι διεθνώς (41 μονάδες) και όχι στατιστικά σημαντική.

Μέσα από τα ερωτηματολόγια, η έρευνα συνέλεξε, επίσης, δεδομένα για διερεύνηση πρόσθετων παραγόντων που ενδέχεται να σχετίζονται με την επίδοση των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Αυτοί αφορούσαν στην εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες πολιτότητας (πεποιθήσεις και προσδοκίες συμμετοχής), στις στάσεις, απόψεις και πεποιθήσεις τους για σημαντικά θέματα της κοινωνίας (πολιτικά συστήματα και δημοκρατικούς θεσμούς, ίσα δικαιώματα, ευθύνες του πολίτη και περιβάλλον), καθώς και σχολικές πτυχές

(ετοιμότητα σχολείων, συμμετοχή παιδιών στη σχολική ζωή, σχολικό κλίμα και κλίμα τάξης, πολιτική αγωγή και πολιτότητα στο σχολείο).

Τα πιο σημαντικά ευρήματα αυτής της διερεύνησης συνοψίζονται στα εξής:

Α) Εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών σε δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας:

- Λιγότερο από το ½ των μαθητών και των μαθητριών τόσο στην Κύπρο, όσο και διεθνώς **ενδιαφέρεται αρκετά ή πολύ** για τα πολιτικά και τα κοινωνικά ζητήματα. Η **αυτεπάρκεια** των παιδιών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στην Κύπρο στη σχετική κλίμακα δεν διαφοροποιήθηκε από τη διεθνή τιμή. Αντίστοιχα, η συμμετοχή των παιδιών **στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο** δεν απείχε από τη μέση τιμή διεθνώς. Η **πηγή ενημέρωσης των παιδιών για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα**, τόσο στην Κύπρο, όσο και διεθνώς, είναι κυρίως η τηλεόραση και, σε λιγότερο βαθμό, το διαδίκτυο και η εφημερίδα. Εκτός σχολείου, 34% των παιδιών στην Κύπρο **συζητούν πολιτικά και κοινωνικά θέματα** με γονείς και 22% με φίλους, ενώ 55% των παιδιών συζητούν **τι συμβαίνει σε άλλες χώρες** με γονείς και 35% με φίλους. Τα ποσοστά αυτά δεν διαφοροποιούνται από τα αντίστοιχα διεθνή. Τα ποσοστά εμπλοκής των Κυπρίων σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα **μέσω ψηφιακών μέσων** συγκαταλέχθηκαν ανάμεσα στα μεγαλύτερα διεθνώς. Η **συμμετοχή σε ομάδες ή οργανισμούς** των Κυπρίων μαθητών υπερέβηκε τον μέσο όρο διεθνώς σε σχέση με: (α) οργανώσεις νεολαίας συνδεδεμένης με πολιτικό κόμμα (Κ: 16%, Δ: 10%), και (β) τις ομάδες εθελοντών (Κ: 48%, Δ: 37%), ενώ για τις θρησκευτικές ομάδες κυμάνθηκε σε ποσοστά αντίστοιχα με τα διεθνή (Κ: 32%, Δ: 33%). Τέλος, η **συμμετοχή των παιδιών σε σχολικές δραστηριότητες** στην Κύπρο και διεθνώς κυμάνθηκε σε παρόμοια ποσοστά ως προς: (α) τις εκλογές μελών μαθητικού συμβουλίου (Κ: 81%, Δ: 78%), (β) τη λήψη αποφάσεων για τη λειτουργία του σχολείου (Κ: 46%, Δ: 40%), ενώ για την υποβολή υποψηφιότητας για εκλογή στο μαθητικό συμβούλιο, το ποσοστό στην Κύπρο (70%) υπερέβηκε κατά πολύ το αντίστοιχο διεθνές (47%).
- Στις περισσότερες συμμετέχουσες χώρες και στην Κύπρο, **η αναμενόμενη συμμετοχή σε μελλοντικές σχολικές δραστηριότητες** δεν διαφοροποιήθηκε από την αντίστοιχη διεθνή, ενώ στην Κύπρο παρατηρήθηκε διαφορά στην παράμετρο αυτή ως προς το επίπεδο γνώσης των παιδιών, υπέρ των παιδιών με τη μεγαλύτερη επίδοση. Ως προς την **πρόθεση εμπλοκής σε νόμιμες δραστηριότητες**, αυτή δεν συνδέθηκε με το επίπεδο της γνώσης των παιδιών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Αντίθετα, **η αναμενόμενη συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες** διαμαρτυρίας συνδέθηκε με το επίπεδο γνώσης αρνητικά σε αρκετές χώρες, περιλαμβανομένης και της Κύπρου. Θετικές συσχετίσεις παρατηρήθηκαν επίσης ανάμεσα στη συμμετοχή σε **δραστηριότητες προστασίας του περιβάλλοντος** και το επίπεδο γνώσης για θέματα πολιτικής αγωγής, υπέρ των παιδιών με τις μεγαλύτερες επιδόσεις. Ως προς την **αναμενόμενη συμμετοχή στην πολιτική ως ενήλικες**, τα ποσοστά στην Κύπρο δεν διαφοροποιήθηκαν από τα αντίστοιχα διεθνώς, με θετικές συσχετίσεις ανάμεσα στην αναμενόμενη εκλογική συμμετοχή και στο επίπεδο γνώσης σε αρκετές χώρες, περιλαμβανομένης και της χώρας μας. Η πρόθεση των Κυπρίων **για αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες** δεν διέφερε από την αντίστοιχη διεθνή τιμή, με την παράμετρο αυτή να συσχετίζεται αρνητικά με το επίπεδο γνώσης.

Β) Στάσεις, απόψεις και πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών για σημαντικά θέματα της κοινωνίας:

- Ενώ η πλειοψηφία (74%) των μαθητών και των μαθητριών σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες δήλωσε **τη δημοκρατία** ως την καλύτερη μορφή διακυβέρνησης (με το αντίστοιχο ποσοστό της Κύπρου να ανέρχεται μόνο σε 54%), πάνω από το 60% των παιδιών διεθνώς συμφώνησαν ότι οι πολιτικοί τους εκπρόσωποι δεν ενδιαφέρονται αρκετά για τις ανάγκες του λαού. Τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς, τα παιδιά στα υψηλότερα επίπεδα γνώσης είχαν χαμηλότερη **ικανοποίηση για το πολιτικό σύστημα**. Ως προς τις **απειλές για την δημοκρατία**, οι τιμές τείνουν να είναι υψηλότερες για τα παιδιά στα υψηλότερα επίπεδα γνώσης, παρατήρηση που ισχύει και για τη χώρα μας. Ως προς την **ανοχή σε περιορισμούς που μπορούν οι κυβερνήσεις να επιβάλλουν σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης**, η μέση τιμή για την Κύπρο δεν διαφοροποιήθηκε από τον διεθνή μέσο όρο. Το ίδιο ίσχυσε και για την **εμπιστοσύνη στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς**.
- Ως προς τις απόψεις των παιδιών για θέματα ισότητας, στην κλίμακα για την **ισότητα των φύλων** στην Κύπρο η τιμή δεν διαφοροποιήθηκε από τη διεθνή μέση τιμή, ενώ υψηλότερη τιμή παρουσίασαν τα παιδιά στα υψηλότερα επίπεδα γνώσης. Το ίδιο ίσχυσε και για τις στάσεις απέναντι στα **ίσα δικαιώματα των μεταναστών και μεταναστριών και στα ίσα δικαιώματα για όλες τις εθνοτικές ομάδες της κοινωνίας**.
- Τέλος, ως προς τις **πεποιθήσεις που σχετίζονται με τις ευθύνες του πολίτη προς το περιβάλλον**, αξιολογήθηκαν τρεις πτυχές: η συμβατική, η κοινωνική και η παγκόσμια πολιτότητα. Η τιμή της αντίστοιχης κλίμακας για την Κύπρο και στις τρεις περιπτώσεις δεν διαφοροποιήθηκε από την αντίστοιχη μέση τιμή διεθνώς. Ως προς τις **στάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και τις αντιλήψεις για τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές απειλές**, και πάλι η τιμή στις κλίμακες για την Κύπρο δεν διαφοροποιήθηκε από τη μέση αντίστοιχη τιμή διεθνώς. Θετικότερες στάσεις, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς, έτειναν να έχουν τα παιδιά στο υψηλότερο επίπεδο γνώσης.

Γ) Σχολικές πτυχές:

- Ως προς την **ετοιμότητα των σχολείων και των εκπαιδευτικών να διδάξουν την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα στο σχολείο** τους, το θέμα διδάσκεται κυρίως από εκπαιδευτικούς ανθρωπιστικών/κοινωνικών επιστημών και είναι ενσωματωμένο στα μαθήματα αυτά (Κ: 90%, Δ: 74%). Παρά τα υψηλά ποσοστά εκπαιδευτικών που έχουν **επιμορφωθεί** σε θεματικές, π.χ. η υπεύθυνη χρήση του διαδικτύου, η επίλυση συγκρούσεων, η προστασία του περιβάλλοντος, χαμηλότερα ποσοστά στην Κύπρο (16%) έχουν επιμορφωθεί σε θέματα ψηφοφορίας και εκλογών και θέματα συντάγματος και πολιτικών συστημάτων.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών και μαθητριών στην Κύπρο συμμετέχει ενεργά στη σχολική ζωή, καθώς **ψηφίζει στις εκλογές της τάξης (99%) και του σχολείου (46%)**, με τα αντίστοιχα ποσοστά διεθνώς να ανέρχονται σε 85% και σε 71%.
- Η μέση τιμή **για το κλίμα ελευθερίας στην τάξη** στην Κύπρο δεν διαφοροποιήθηκε από την αντίστοιχη μέση τιμή διεθνώς. Ωστόσο, ως προς τις **σχέσεις ανάμεσα στα παιδιά και**

στους/στις εκπαιδευτικούς, η χώρα μας παρουσίασε χαμηλότερη τιμή από την αντίστοιχη διεθνώς. Σε όλες τις χώρες, περιλαμβανομένης και της δικής μας, **τα σχολεία οργανώνουν δράσεις για αντιμετώπιση της διαφορετικότητας**. Η μεγάλη πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (πέραν του 85%) σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και στην Κύπρο δήλωσε ότι οι **πολιτισμικές και εθνοτικές διαφορές μεταξύ των μαθητών/μαθητριών μπορούν να αξιοποιηθούν στη διδασκαλία**.

- Τα παιδιά είχαν **πολλαπλές ευκαιρίες διδασκαλίας και μάθησης για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας**, αλληλεπιδρώντας τόσο μέσα στα σχολεία τους και στις τοπικές κοινότητες. Τα περισσότερα σχολεία στις συμμετέχουσες χώρες δήλωσαν ότι έχουν αναπτύξει τουλάχιστον κάποιες **πρωτοβουλίες και πρακτικές που σχετίζονται με την περιβαλλοντική αειφορία**, όπως η μείωση και η ανακύκλωση των απορριμμάτων, καθώς και η εξοικονόμηση ενέργειας. Στην Κύπρο, οι πρακτικές αυτές εφαρμόζονται σε υψηλότερο βαθμό από ό,τι διεθνώς.

Το ΥΠΑΝ θα αξιοποιήσει τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα ICCS 2022, με στόχο τη βελτίωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Συγκεκριμένα, θα μελετηθούν σε βάθος τόσο τα αποτελέσματα, όσο και τα πλούσια δεδομένα της έρευνας για καταγραφή σχετικών απόψεων και εισηγήσεων, οι οποίες θα αξιοποιηθούν στη συνέχεια για τη λήψη συγκεκριμένων αποφάσεων και δράσεων.

2. Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει τα κύρια αποτελέσματα από τη συμμετοχή της Κύπρου στη Διεθνή Έρευνα για την Πολιτική Αγωγή και την Εκπαίδευση για την Πολιτότητα (*International Civic and Citizenship Education Study-ICCS*) 2022.

Η Κύπρος συμμετείχε στην έρευνα για πρώτη φορά το 2009 και, μετά από σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (Αρ. Πρ. 898/2022, Αρ. Απόφ. 93.328, ημερ. 06.07.2022), από τούδε και στο εξής, θα συμμετέχει στην ICCS σε διαχρονική βάση.

Η έρευνα στοχεύει να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους οι νέοι και οι νέες είναι έτοιμοι και έτοιμες να αναλάβουν τον ρόλο τους ως πολίτες σε διάφορες χώρες. Μελετά τις γνώσεις και αντιλήψεις των μαθητών και των μαθητριών, καθώς και τις στάσεις τους σε θέματα που αφορούν στην πολιτότητα. Μελετά, επίσης, θέματα σχετικά με πρακτικές διδασκαλίας και διαχείρισης της τάξης, τη διοίκηση του σχολείου και το σχολικό περιβάλλον, καθώς και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με τις γνώσεις και τις στάσεις γύρω από την πολιτότητα.

Η παρούσα έκθεση επικεντρώνεται κυρίως στην παρουσίαση της επίδοσης (μέσος όρος, επίπεδα γραμματισμού) των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας (δοκίμιο αξιολόγησης) σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς επίσης και στην παρουσίαση δεδομένων, που έχουν προκύψει από τα ερωτηματολόγια μαθητή/μαθήτριας, σχολείου και εκπαιδευτικού. Διευκρινίζεται ότι η οποιαδήποτε προσπάθεια ερμηνείας των αποτελεσμάτων και εξαγωγής συμπερασμάτων για χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής δεν αποτελεί στόχο της έκθεσης. Στόχος είναι η αντικειμενική παράθεση των αποτελεσμάτων που αφορούν στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, τα οποία βασίζονται στα δεδομένα που συλλέχθηκαν κατά την υλοποίηση της έρευνας.

Σημειώνεται, επίσης, ότι κάποιες πληροφορίες που παρουσιάζονται στην έκθεση βασίζονται σε αποδελτίωση της διεθνούς έκθεσης, η οποία είναι προσβάσιμη στην ιστοσελίδα του IEA (<https://www.iea.nl/studies/iea/iccs>). Επιπλέον, για λόγους καλύτερης ροής του κειμένου και διευκόλυνσης του αναγνώστη και της αναγνώστριας, κατά τη σύνταξη του κειμένου της έκθεσης, κρίθηκε σκόπιμο να μην χρησιμοποιούνται συστηματικά οι βιβλιογραφικές παραπομπές που αναφέρονται στις εκδόσεις του IEA. Οι πληροφορίες που αναφέρονται σε εθνικό επίπεδο (Κύπρος) αφορούν σε αναλύσεις δεδομένων, στις οποίες έχει προβεί το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (ΚΕΕΑ).

Η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει οκτώ κεφάλαια. Το Κεφάλαιο 2 αποτελεί την εισαγωγή, ενώ στο Κεφάλαιο 3 γίνεται παρουσίαση του στόχου και των βασικών χαρακτηριστικών της έρευνας, μέσα από την ανάλυση του πλαισίου και του τρόπου αξιολόγησης της γνώσης των μαθητών και των μαθητριών στην πολιτική αγωγή και στην πολιτότητα. Επίσης, αναλύεται ο ερευνητικός σχεδιασμός, καθώς και οι διαδικασίες διεξαγωγής της έρευνας στην Κύπρο. Στο Κεφάλαιο 4 γίνεται παρουσίαση του θεωρητικού υποβάθρου που αφορά στις γνωστικές και τις συναισθηματικές πτυχές της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας. Παρουσιάζονται επίσης, τα επίπεδα γραμματισμού (*proficiency levels*), οι άξονες ανάπτυξης του δοκιμίου και των δύο ερωτηματολογίων, καθώς επίσης και αυτούσια έργα από το αποδεσμευμένο υλικό της έρευνας. Στο Κεφάλαιο 5 πα-

ρουσιάζεται η επίδοση των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας όλων των συμμετεχουσών χωρών και της Κύπρου. Επιχειρείται, επίσης, συζήτηση της επίδοσης ως προς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των μαθητών και των μαθητριών. Στα Κεφάλαια 6 και 7 γίνεται παρουσίαση των αποτελεσμάτων που αφορούν στην εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών με θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας και τις στάσεις τους ως προς σημαντικά θέματα της κοινωνίας, όπως έχουν προκύψει από το ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας και εκπαιδευτικού. Στο Κεφάλαιο 8 παρουσιάζονται απόψεις σε σχολικές πτυχές της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας των διευθυντών και των διευθυντριών καθώς και των εκπαιδευτικών.

3. Η Διεθνής έρευνα ICCS

3.1. Γενικά στοιχεία

3.1.1. Σκοπός - Εστίαση

Η έρευνα ICCS έχει αναπτυχθεί με βάση τις προηγούμενες έρευνες του Διεθνούς Οργανισμού για την Αξιολόγηση των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων (International Association for the Evaluation of Educational Achievement - IEA) για την πολιτική αγωγή. Αποτελεί την απάντηση στις νέες προκλήσεις στην εκπαίδευση των νέων ως πολιτών.

Η έρευνα εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους οι νέοι και οι νέες 13 ετών (Β' Γυμνασίου) προετοιμάζονται, ώστε να αναλάβουν τον ρόλο τους ως ενεργοί πολίτες. Επικεντρώνεται σε έννοιες, στάσεις, συμπεριφορές και στοιχεία για συστήματα αξιών που σχετίζονται με την πολιτότητα, όπως για παράδειγμα η αειφόρος ανάπτυξη, η μετανάστευση, η διαφορετικότητα, η κοινωνική αλληλεπίδραση στο σχολικό περιβάλλον, η ψηφιακή και η παγκόσμια πολιτότητα. Μελετά, επίσης, θέματα σχετικά με πρακτικές διδασκαλίας και διαχείρισης της τάξης, τη διοίκηση του σχολείου και το σχολικό περιβάλλον, καθώς και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με τις γνώσεις και τις στάσεις γύρω από την πολιτότητα.

Η έρευνα διοργανώνεται από τον Οργανισμό IEA και έχει πραγματοποιηθεί το 2009, το 2016 και το 2022. Μετά τον κύκλο του 2022, η έρευνα θα πραγματοποιείται κάθε πέντε χρόνια.

3.1.2. Συμμετέχουσες χώρες

Η πρώτη έρευνα ICCS διεξήχθη το 2009 με τη συμμετοχή 38 χωρών, ενώ ακολούθησε η ICCS 2016 με τη συμμετοχή 24 χωρών. Στον τρίτο κύκλο της έρευνας (2022) συμμετείχαν 23 χώρες (Πίνακας 3.1), με τις 20 να αποτελούν κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Σημειώνεται ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιχορήγησε κατά 75% το διεθνές κόστος συμμετοχής των κρατών-μελών της στην συγκεκριμένη έρευνα. Η Κύπρος συμμετείχε σε δύο κύκλους (2009 και 2022).

Πίνακας 3.1. Συμμετέχουσες χώρες στην ICCS 2022

Περιοχή	Χώρες
Ασία	Κινεζική Ταϊπέι
Ευρώπη	Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Γαλλία, Γερμανία (δεν συμμετείχε ως χώρα, αλλά με δύο περιοχές: North Rhine-Westphalia και Schleswig-Holstein και τα αποτελέσματα των δύο περιοχών παρουσιάζονται ξεχωριστά από τις υπόλοιπες χώρες), Δανία, Εσθονία, Ισπανία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Νορβηγία, Ολλανδία, Πολωνία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία
Κεντρική και Νότια Αμερική	Βραζιλία, Κολομβία

3.1.3. Ερευνητικά εργαλεία

Στο πλαίσιο της έρευνας ICCS 2022 χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά εργαλεία, εκ των οποίων τα εργαλεία 1-4 ήταν υποχρεωτικά και τα εργαλεία 5-6 προαιρετικά:

1. Δοκίμιο αξιολόγησης μαθητή/μαθήτριας
2. Ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας
3. Ερωτηματολόγιο σχολείου
4. Ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικού
5. Ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας για χώρες της ΕΕ
6. Ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας για χώρες της Λατινικής Αμερικής

Σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να συμπληρώσουν το δοκίμιο αξιολόγησης και το ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας, στο οποίο ζητήθηκαν πληροφορίες για τον εαυτό τους, το σπίτι και το σχολείο τους. Ένα μέρος του ερωτηματολογίου μαθητή/μαθήτριας αφορούσε αποκλειστικά στις στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών/μαθητριών απέναντι σε έννοιες που σχετίζονται με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα. Οι πληροφορίες αυτές αξιοποιήθηκαν για τη συσχέτιση της επίδοσης των μαθητών/μαθητριών με τα ατομικά ή οικογενειακά τους χαρακτηριστικά ή με άλλες κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές (π.χ. φύλο, μετανάστευση, μορφωτικό επίπεδο των γονέων, περιβάλλον του σχολείου κ.ά.).

Στο ερωτηματολόγιο σχολείου, στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν οι διευθυντές/διευθύντριες των σχολικών μονάδων, ζητήθηκαν πληροφορίες σχετικές με το σύστημα λειτουργίας κάθε σχολείου και το μαθησιακό περιβάλλον. Συλλέγηκαν δεδομένα σε σχέση με το μέγεθος και τον τύπο του σχολείου, την πολιτική υποδοχής και κατάταξης των μαθητών και των μαθητριών σε τάξεις, τη διαχείριση εκπαιδευτικών πόρων κ.ά. Οι πληροφορίες αυτές αξιοποιήθηκαν για συσχετίσεις με την επίδοση των μαθητών και των μαθητριών.

Χορηγήθηκε, επίσης ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικού, σε εκπαιδευτικούς Β' Γυμνασίου, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα μετά από τυχαία επιλογή. Εδώ ζητήθηκαν πληροφορίες για το υπόβαθρο των εκπαιδευτικών, καθώς και τις αντιλήψεις τους για παράγοντες που σχετίζονται με το περιεχόμενο της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα.

Σε προαιρετική βάση, οι χώρες μπορούσαν να επιλέξουν τη χορήγηση του ερωτηματολογίου μαθητή/μαθήτριας για χώρες της ΕΕ ή της Λατινικής Αμερικής, αντίστοιχα.

3.1.4. Διαδικασίες και έλεγχος ποιότητας

Η υλοποίηση της έρευνας πραγματοποιήθηκε από διεθνή κοινοπραξία οργανισμών, η οποία είχε την ευθύνη για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της έρευνας στη βάση αυστηρών επιστημονικών κριτηρίων και ποιοτικών ελέγχων με τους εξής οργανισμούς: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), Australian Council for Educational Research (ACER), Πανεπιστήμιο LUMSA στη Ρώμη και το Laboratorio di Pedagogia Sperimentale (LPS) του Πανεπιστημίου Roma Tre. Ο οργανισμός IEA είχε τον συντονιστικό ρόλο. Η κάθε συμμετέχουσα χώρα είχε την ευθύνη της υλοποίησης της έρευνας μέσω του συντονιστικού Εθνικού Κέντρου ICCS.

Τα έργα των δοκιμών αξιολόγησης επιλέχθηκαν από το σύνολο των έργων που κλήθηκαν να προτείνουν οι συμμετέχουσες χώρες, καθώς και από το σύνολο των έργων που πρότειναν τα αρμόδια μέλη της διεθνούς κοινοπραξίας υλοποίησης της έρευνας. Τα έργα ελέγχθηκαν διεξοδικά τόσο από τη διεθνή κοινοπραξία όσο και από τις συμμετέχουσες χώρες, ώστε να αποκλειστούν προκαταλήψεις πολιτισμικού χαρακτήρα και να χρησιμοποιηθούν μόνο αυτά που είχαν εγκριθεί ομόφωνα.

Έναν χρόνο πριν από την υλοποίηση της Κύριας Φάσης (Main Survey) της έρευνας, πραγματοποιήθηκε η Πιλοτική Φάση (Field Trial), κατά τη διάρκεια της οποίας χορηγήθηκαν δοκιμαστικά όλα τα έργα σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Τα έργα που αποδείχθηκαν πολύ εύκολα ή πολύ δύσκολα ή ακόμη και ακατάλληλα για αριθμό χωρών, αφαιρέθηκαν από τα τελικά δοκίμια αξιολόγησης, τα οποία χορηγήθηκαν στην Κύρια Φάση.

Υπεύθυνος για την επιλογή των σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνα σε κάθε χώρα ήταν ο IEA (Hamburg). Η επιλογή των σχολείων έγινε με τη χρήση ειδικού λογισμικού, στη βάση αυστηρών κριτηρίων που ισχύουν για όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Το δείγμα των μαθητών και των μαθητριών που συμμετείχαν επιλέγθηκε, επίσης, από το σύνολο των επιλέξιμων μαθητών και των μαθητριών με τη χρήση εξειδικευμένου λογισμικού. Οι κανονισμοί επέτρεπαν, υπό προϋποθέσεις, την εξαίρεση σχολείων, καθώς και μαθητών και μαθητριών από τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Συγκεκριμένα, οι σχετικοί κανονισμοί για την εξαίρεση σχολείων αναφέρονται στις περιπτώσεις (α) ειδικών σχολείων, στα οποία φοιτούν αποκλειστικά μαθητές και μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, (β) σχολείων στα οποία όλοι οι επιλέξιμοι μαθητές και όλες οι επιλέξιμες μαθήτριες ενέπιπταν σε μία τουλάχιστον κατηγορία ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και (γ) σχολείων στα οποία η κύρια γλώσσα διδασκαλίας ήταν άλλη από τη γλώσσα εξέτασης (στην περίπτωση της Κύπρου, τα Ελληνικά ή τα Αγγλικά). Για τον αποκλεισμό μαθητών και μαθητριών, οι προϋποθέσεις αφορούσαν (α) στην άρνηση γονέα/κηδεμόνα και (β) στον χαρακτηρισμό μαθητή ή μαθήτριας ως ατόμου με σοβαρές ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σωματική αναπηρία, γνωστική, συμπεριφορική ή συναισθηματική αναπηρία), και (γ) στην ανεπαρκή γνώση της γλώσσας εξέτασης.

Αναφορικά με τις προδιαγραφές της έρευνας, υπάρχει εκτενής συλλογή εκδόσεων από προηγούμενους κύκλους της έρευνας, οι οποίες περιλαμβάνουν αποτελέσματα, τεχνικές εκθέσεις, συστάσεις εκπαιδευτικής πολιτικής, μελέτες περίπτωσης κ.ά. Όλες οι εκδόσεις είναι διαθέσιμες σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα της έρευνας (<https://www.iea.nl/studies/iea/iccs>).

3.2. Η έρευνα στην Κύπρο

3.2.1. Διαδικασίες υλοποίησης

Την υλοποίηση της έρευνας ICCS 2022 ανέλαβε, εκ μέρους του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΑΝ), το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (ΚΕΕΑ) του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Όλες οι δράσεις που αφορούσαν στην προετοιμασία και υλοποίηση της έρευνας πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης (ΔΜΓΕ).

Κατά την προετοιμασία, το ΚΕΕΑ (Εθνικό Κέντρο ICCS) βρισκόταν σε συνεχή επικοινωνία με τα σχολεία σε σχέση με τις δράσεις, όπως για παράδειγμα την ενημέρωση για προγραμματισμένες συναντήσεις, την αποστολή ενημερωτικού υλικού για την προώθηση της έρευνας, την ενημέρωση για το αποδεδειγμένο υλικό, τον καθορισμό ημερομηνιών διεξαγωγής της έρευνας σε κάθε σχολείο, την αποστολή καταλόγων με τους επιλέξιμους μαθητές/μαθήτριες κ.λπ. Σε κάποιες περιπτώσεις η επικοινωνία γινόταν μέσω της διεύθυνσης του σχολείου, ενώ σε άλλες μέσω του Συντονιστή ή της Συντονίστριας σχολείου (ΣΣ), δηλαδή του ατόμου που ορίστηκε από τη διεύθυνση του σχολείου, ως σύνδεσμος επικοινωνίας του σχολείου με το Εθνικό Κέντρο ICCS.

Οι διοργανωτές κοινοποίησαν συγκεκριμένες οδηγίες για τη διεξαγωγή της έρευνας, σύμφωνα με τις οποίες το ΚΕΕΑ ετοίμασε (μετάφρασε και προσαρμοσε) τα εθνικά εργαλεία (ηλεκτρονικό δοκίμιο, ερωτηματολόγιο μαθητών/μαθητριών, ερωτηματολόγιο μαθητών/μαθητριών για χώρες της ΕΕ, ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικού, ερωτηματολόγιο σχολείου, οδηγό ΣΣ και οδηγό υπεύθυνου χορήγησης δοκιμίου) στις δύο γλώσσες εξέτασης στην Κύπρο (Ελληνικά και Αγγλικά). Υπεύθυνο για τη χορήγηση των δοκιμίων, κατά την ημέρα της εξέτασης, ήταν προσωπικό (αδιόριστοι εκπαιδευτικοί και φοιτητές/φοιτήτριες) που ορίστηκε και έτυχε εκπαίδευσης από το Εθνικό Κέντρο ICCS. Όταν ολοκληρώθηκε η περίοδος των χορηγήσεων στα σχολεία, τα άτομα αυτά κλήθηκαν να καταθέσουν τις παρατηρήσεις τους αναφορικά με την εφαρμογή της διαδικασίας. Το προσωπικό του σχολείου είχε, επίσης, εμπλοκή στην επιτήρηση της χορήγησης. Τα έργα του δοκιμίου (σε ηλεκτρονική μορφή) διορθώθηκαν από ειδική ομάδα διορθωτών και διορθωτριών, που ορίστηκαν και έτυχαν εκπαίδευσης από το Εθνικό Κέντρο ICCS, στη βάση των οδηγιών και προδιαγραφών που έθεσε η διεθνής κοινοπραξία υλοποίησης της έρευνας.

3.2.2. Δειγματοληψία - Συμμετέχοντες

Η συλλογή των δημογραφικών στοιχείων για τη δειγματοληψία των σχολείων και των μαθητών και μαθητριών πραγματοποιήθηκε στη βάση συνεργασίας του ΚΕΕΑ με τη ΔΜΓΕ. Η δειγματοληψία έγινε σε αυστηρά χρονοδιαγράμματα που καθορίστηκαν, κυρίως, σε σχέση με την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας σε κάθε χώρα.

Στην έρευνα κλήθηκαν να συμμετάσχουν όλα τα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία της Κύπρου με επιλέξιμους μαθητές και επιλέξιμες μαθήτριες 13 ετών. Το αποκλειστικό κριτήριο επιλογής των μαθητών και των μαθητριών για συμμετοχή στην έρευνα ήταν η τάξη φοίτησης (Β' Γυμνασίου). Ως επιλέξιμα, θεωρήθηκαν όλα τα σχολεία στα οποία φοιτούσαν επιλέξιμοι μαθητές και επιλέξιμες μαθήτριες, με τις εξαιρέσεις όπως αναφέρθηκαν πιο πάνω (3.1.4). Δύο από τα επιλέξιμα ιδιωτικά σχολεία επέλεξαν να μη συμμετάσχουν στην Κύρια Φάση.

Στην Πιλοτική Φάση της έρευνας ICCS 2022 -τον Νοέμβριο του 2020- επιλέγηκαν να συμμετάσχουν 28 δημόσια σχολεία Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης. Από κάθε σχολική μονάδα επιλέγηκαν τυχαία 2 τμήματα της Β' Γυμνασίου καθώς και περίπου 15 εκπαιδευτικοί, που δίδασκαν στην τάξη αυτή. Στην Πιλοτική Φάση συμμετείχαν τελικά (με συμπληρωμένο δοκίμιο ή/και ερωτηματολόγιο) 1171 μαθητές και μαθήτριες (προκαταρκτικό μη σταθμισμένο ποσοστό συμμετοχής μαθητών και μαθητριών: 93%) και 473 εκπαιδευτικοί.

Στην Κύρια Φάση (Απρίλιος-Μάιος 2022), σύμφωνα με τα πρότυπα δειγματοληψίας, συμμετείχαν 96 δημόσια και ιδιωτικά σχολεία Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης από τα οποία αρχικά επιλέγηκαν για συμμετοχή 3488 μαθητές και μαθήτριες και 1801 εκπαιδευτικοί. Στην έρευνα συμμετείχαν τελικά (με συμπληρωμένο ερωτηματολόγιο) 3136 μαθητές και μαθήτριες (τελικό σταθμισμένο ποσοστό συμμετοχής μαθητών και μαθητριών: 91,5%) και 1147 εκπαιδευτικοί. Σημειώνεται ότι η πλατφόρμα συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων παρουσίασε αρκετά τεχνικά προβλήματα με αποτέλεσμα πολλοί εκπαιδευτικοί να μην μπορούν να συνδεθούν στο ερωτηματολόγιο, ενώ οι απαντήσεις κάποιων εκπαιδευτικών και σχολείων δεν περιλήφθηκαν στη βάση δεδομένων. Το γεγονός αυτό, είχε ως αποτέλεσμα το σταθμισμένο ποσοστό συμμετοχής των εκπαιδευτικών να οριστικοποιηθεί στο 74,1%, το οποίο κατέταξε την Κύπρο στην ομάδα χωρών που δεν πέτυχαν τον ελάχιστο στόχο συμμετοχής (75%).

3.2.3. Ερευνητικά εργαλεία

Η Κύπρος συμμετείχε στην έρευνα με όλα τα υποχρεωτικά εργαλεία (βλ. 3.1.3), καθώς και με το προαιρετικό ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας μόνο για χώρες της ΕΕ. Τα εργαλεία χορηγήθηκαν στα Ελληνικά και στα Αγγλικά. Το δοκίμιο αξιολόγησης χορηγήθηκε σε ηλεκτρονική μορφή και περιέλαβε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, καθώς και ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είχαν στη διάθεσή τους 45 λεπτά για να το συμπληρώσουν. Αφιέρωσαν, επίσης, περίπου 40 λεπτά για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μαθητή/μαθήτριας και 20 λεπτά για το ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας για τις χώρες της ΕΕ. Οι διευθυντές και οι διευθύντριες αφιέρωσαν 30 λεπτά για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου σχολείου, ενώ αντίστοιχο χρόνο αφιέρωσαν και οι εκπαιδευτικοί για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου εκπαιδευτικού.

3.2.4. Προώθηση έρευνας

Ο στόχος της προώθησης της έρευνας στα σχολεία εξυπηρετήθηκε μέσω δύο κύριων δράσεων. Συγκεκριμένα, το ΚΕΕΑ (α) διοργάνωσε ενημερωτικές συναντήσεις για τους/τις συντονιστές/συντονίστριες σχολείων, και (β) ετοίμασε ενημερωτικό υλικό (τρίπτυχο, αφίσσα) και ιστοσελίδα για την έρευνα (<http://keea-iccs.pi.ac.cy/iccs/>).

4. Θεωρητικό Υπόβαθρο

Το πλαίσιο αξιολόγησης της έρευνας παρουσίασε το εννοιολογικό υπόβαθρο (Schulz, et al., 2023). Προσδιόρισε γνωστικές και συναισθηματικές πτυχές που θεωρήθηκαν σημαντικές στον καθορισμό των μαθησιακών αποτελεσμάτων στην πολιτική αγωγή και στην εκπαίδευση για την πολιτότητα, καθώς και τους παράγοντες διαμόρφωσης του πλαισίου για την εκπαίδευση των μαθητών και των μαθητριών στην πολιτική αγωγή. Σημειώνεται ότι ο όρος "μαθησιακά αποτελέσματα" προσεγγίστηκε με ευρύ τρόπο και δεν αποσκοπούσε στον περιορισμό της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα στο σχολικό και μόνο πλαίσιο.

4.1. Συναισθηματικές Πτυχές

Η έρευνα ICCS 2022 δίνει μεγάλη έμφαση και στη μέτρηση των συναισθηματικών πτυχών που σχετίζονται με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα μέσω του ερωτηματολογίου των μαθητών/μαθητριών. Αυτές οι μετρήσεις θεωρούνται ως σημαντικά μαθησιακά αποτελέσματα και κατά συνέπεια αντιμετωπίζονται ως τέτοια στη διαδικασία ανάλυσης και παρουσίασης των αποτελεσμάτων και διαχωρίζονται/αναλύονται ως εξής:

- i. Στάσεις (π.χ., κρίσεις/αποφάσεις σε σχέση με ιδέες, ανθρώπους, αντικείμενα, γεγονότα ή καταστάσεις):
 - Στάσεις απέναντι στις πολιτικές αρχές
 - Στάσεις απέναντι σε πολιτικά ζητήματα και θεσμούς
 - Στάσεις απέναντι στους ρόλους και τις ταυτότητες των πολιτών
- ii. Εμπλοκή (π.χ., ενδιαφέρον και προσδοκίες για εμπλοκή στα κοινά μέσω πολιτικής/κοινωνικής δράσης και μελλοντικής πολιτικής συμμετοχής):
 - Εμπειρίες με την εμπλοκή στα κοινά
 - Διάθεση για εμπλοκή στα κοινά
 - Πρόθεση για μελλοντική εμπλοκή στα κοινά

4.2. Γνωστικές Πτυχές

Οι γνωστικές πτυχές αναφέρθηκαν στους τομείς της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα, για τους οποίους τα άτομα μπορεί να έχουν αναπτύξει γνώσεις και κατανόηση.

4.2.1. Τομείς Περιεχομένου

Στην έρευνα εξετάστηκαν οι εξής τέσσερις τομείς περιεχομένου:

- i. Πολιτικοί θεσμοί και συστήματα (21% των ασκήσεων)
 - Κρατικά ιδρύματα/ινστιτούτα
 - Οικονομικά Συστήματα
 - Κοινωνία των Πολιτών
- ii. Πολιτικές αρχές (36% των ασκήσεων)
 - Ισότητα
 - Ελευθερία
 - Κράτος Δικαίου

- Αειφορία
- Αλληλεγγύη
- iii. Συμμετοχή των πολιτών (34% των ασκήσεων)
 - Λήψη αποφάσεων
 - Επιρροή
 - Συμμετοχή στην κοινότητα
- iv. Πολιτικοί ρόλοι και ταυτότητες (9% των ασκήσεων)
 - Πολίτες
 - Η ταυτότητα του πολίτη

Ο πρώτος τομέας περιεχομένου (*πολιτικοί θεσμοί και συστήματα*) σχετίζεται με τους μηχανισμούς, τα συστήματα και τις οργανισμούς που στηρίζουν τις κοινωνίες. Ο δεύτερος τομέας (*πολιτικές αρχές*) αναφέρεται στα κοινά ηθικά θεμέλια/αρχές στα οποία στηρίζονται οι κοινωνίες. Η *συμμετοχή των πολιτών* αναφέρεται στη φύση των διαδικασιών και των πρακτικών που καθορίζουν ή και μεσολαβούν για τη συμμετοχή των πολιτών στην κοινότητα και στα κοινά. Η ICCS αναγνωρίζει την κεντρική θέση του ατόμου ως μεμονωμένου πολίτη μέσω του τέταρτου τομέα περιεχομένου (*πολιτικοί ρόλοι και ταυτότητες*). Αυτός ο τομέας αναφέρεται στους επίσημους ή ανεπίσημους ρόλους των πολιτών, καθώς και τις προσωπικές τους αντιλήψεις ως φορείς πολιτικής δράσης. Στο σύνολό τους οι τέσσερις τομείς περιγράφουν το περιεχόμενο που αξιολογεί η ICCS 2022 μέσω του Δοκιμίου Αξιολόγησης μαθητή/μαθήτριας.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτοί οι τομείς εξετάστηκαν υπό το πρίσμα πέντε θεματικών περιοχών, οι οποίες αποτέλεσαν και τις περιοχές εστίασης της ICCS 2022. Οι περιοχές αυτές περιελάμβαναν θέματα αειφόρου ανάπτυξης, διαφορετικότητας, παγκοσμιοποίησης και εμπλοκής στα κοινά μέσω της χρήσης ψηφιακών τεχνολογιών καθώς και διερεύνηση των απόψεων των νέων για το πολιτικό σύστημα σε διαφορετικά επίπεδα. Τα επίπεδα αυτά αναφέρονταν στην ευρύτερη κοινότητα (τοπική, εθνική, ευρωπαϊκή, διεθνή), στο σχολείο ή στην τάξη, στο σπίτι ή σε μια ομάδα συνομήλικων ατόμων ή ακόμα και στο ίδιο το άτομο.

4.2.2. Γνωστικές Διαδικασίες

Κάθε ένας από τους τέσσερις τομείς περιεχομένου περιελάμβανε διαφορετικούς τύπους γνωστικών διαδικασιών σε σχέση με την πολιτική αγωγή και την εκπαίδευση για την πολιτότητα. Οι μαθητές και μαθήτριες θα έπρεπε από τη μία να γνωρίζουν το περιεχόμενο και από την άλλη να εφαρμόζουν τις γνώσεις και αντιλήψεις τους σε καταστάσεις της πραγματικής ζωής. Στην έρευνα ICCS 2022, εξετάστηκαν δύο τομείς γνωστικών διαδικασιών:

- I. Η **Γνώση** (30% των ασκήσεων), η οποία αναφέρεται σε τύπους πληροφοριών για την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα:
 - **Ορισμός** εννοιών και περιεχομένου σχετικού με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα.
 - **Περιγραφή** των κύριων χαρακτηριστικών εννοιών και περιεχομένου σχετικού με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα.
 - **Παροχή παραδειγμάτων** που υποστηρίζουν ή διευκρινίζουν δηλώσεις σχετικές με έννοιες και περιεχόμενο της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας.

- II. Ο **Συλλογισμός και Εφαρμογή** (70% των ασκήσεων), περιγράφει τις γνωστικές διαδικασίες που απαιτούνται από τους/τις μαθητές/μαθήτριες για να καταλήξουν σε συμπεράσματα και να μετατρέψουν τις γνώσεις τους σε πολιτικές δράσεις:
- **Ερμηνεία** πληροφοριών που παρουσιάζονται σε κείμενο, γραφική παράσταση ή και πίνακα και οι οποίες σχετίζονται με πτυχές της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας.
 - Χρήση και **συσχέτιση** των κύριων πτυχών της έννοιας της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας με σκοπό την επεξήγηση και αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο ένα παράδειγμα αντανακλά μια έννοια.
 - Χρήση στοιχείων και εννοιών της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας για τη δόμηση ή αναγνώριση λογικών επιχειρημάτων για την **υποστήριξη/αιτιολόγηση** μιας άποψης.
 - **Σύνθεση** διαφορετικών εννοιών που αφορούν σε θέματα και σε τομείς περιεχομένου της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.
 - Αναγνώριση των εννοιολογικών αρχών της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας, που παρουσιάζονται ως συγκεκριμένα παραδείγματα και **γενίκευσή** τους, επεξηγώντας τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται σε άλλα πλαίσια.
 - **Αξιολόγηση** των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων που μπορεί να έχουν διαφορετικοί τρόποι σκέψης ή προσεγγίσεις που σχετίζονται με έννοιες και δράσεις της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.
 - **Διατύπωση εισηγήσεων** για τη μείωση/αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με την πολιτική αγωγή και πολιτότητα και που μπορούν να εκδηλωθούν με τη μορφή σύγκρουσης, έντασης και/ή ανεπίλυτες ή αμφισβητούμενες ιδέες.
 - **Πρόβλεψη** πιθανών αποτελεσμάτων που μπορούν να προκύψουν από την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών, στρατηγικών ή/και δράσεων που σχετίζονται με την πολιτική αγωγή και πολιτότητα.

Η κατανομή των έργων του δοκιμίου αξιολόγησης ως προς τους τομείς περιεχομένου και τις γνωστικές δεξιότητες που απαιτούνται για τον χειρισμό τους παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.1.

Πίνακας 4.1. Κατανομή των έργων στη βάση του περιεχομένου τους και των γνωστικών διαδικασιών που απαιτούν για την επίλυσή τους

	Πολιτικοί θεσμοί και συστήματα	Πολιτικές αρχές	Συμμετοχή των πολιτών	Πολιτικοί ρό- λοι και ταυ- τότητες	Σύνολο
Γνώση	9	22	5	6	42
Συλλογισμός και Εφαρμογή	21	29	37	7	94
Σύνολο	30	51	42	13	136

4.3. Επίπεδα επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα

Η έρευνα ICCS χρησιμοποίησε μια κλίμακα με τέσσερα επίπεδα επάρκειας, για να περιγράψει τις δεξιότητες των μαθητών και των μαθητριών (στο κάθε επίπεδο) ως προς τα έργα που μπορούν να επιλύσουν. Τα τέσσερα επίπεδα επάρκειας αναφέρονταν σε ιεραρχία στη γνώση της πολιτικής αγωγής τόσο από πλευράς περιεχομένου όσο και από πλευράς γνωστικών διαδικασιών.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες, οι απαντήσεις των οποίων εντάχθηκαν στο Επίπεδο Δ, αποδεικνύουν εξοικείωση με συγκεκριμένο, σαφές περιεχόμενο και παραδείγματα που σχετίζονται με τα βασικά χαρακτηριστικά της δημοκρατίας. Στο Επίπεδο Γ εντάχθηκαν οι απαντήσεις των μαθητών και των μαθητριών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις θεμελιώδεις αρχές και να κατανοήσουν τις γενικές έννοιες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Στο Επίπεδο Β εντάχθηκαν οι απαντήσεις των μαθητών που συνήθως επιδεικνύουν συγκεκριμένη γνώση και κατανόηση των πιο διαδεδομένων θεσμών, συστημάτων και εννοιών πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Τέλος, το Επίπεδο Α αντιστοιχούσε σε γνώση πιο προχωρημένου περιεχομένου εννοιών πολιτικής αγωγής και πολιτότητας καθώς και εφαρμογή πιο σύνθετων γνωστικών διαδικασιών. Οι μαθητές και μαθήτριες σε αυτό το επίπεδο μπορούσαν να επιδεικνύουν ολιστική γνώση και κατανόηση των εννοιών της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας, καθώς και κάποια κριτική προοπτική.

Οι γνωστικές διαδικασίες της Γνώσης και του *Συλλογισμού και Εφαρμογής* εντοπίστηκαν και στα τέσσερα επίπεδα επάρκειας. Η κλίμακα περιελάμβανε μια σύνθεση των κοινών στοιχείων του περιεχομένου της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας σε κάθε επίπεδο, καθώς και συνήθειες τρόπους με τους οποίους οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να χρησιμοποιούν αυτό το περιεχόμενο (Πίνακας 4.2).

Πίνακας 4.2. Επίπεδα επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα (Schulz, et al., 2023)

Περιγραφή	Ελάχιστο όριο επίδοσης
Στο ΕΠΙΠΕΔΟ Α οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να παρουσιάζουν μια ολοκληρωμένη αντίληψη και γνώση εννοιών της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας. Μπορούν να εντοπίζουν τα πλεονεκτήματα συγκεκριμένων πολιτικών και συμπεριφορών, αξιολογώντας τις από διαφορετικές προοπτικές. Μπορούν να προτείνουν συγκεκριμένες θέσεις ή προτάσεις και να τις στηρίζουν στη βάση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων τους, βασιζόμενοι πάντα σε συστήματα και πρακτικές που σχετίζονται με την πολιτότητα. Για παράδειγμα, μαθητές και μαθήτριες που βρίσκονται στο επίπεδο Α μπορούν να: ▪ Προτείνουν μηχανισμούς με τους οποίους η ανοικτή δημόσια συζήτηση και επικοινωνία μπορεί να βοηθήσει την κοινωνία. ▪ Αναφέρουν το όφελος μιας ευρείας διαπολιτισμικής αντίληψης μέσα στην κοινωνία. ▪ Δικαιολογούν τη διάκριση των εξουσιών μεταξύ του δικαστικού σώματος και του κοινοβουλίου.	563

- Συσχετίζουν την αρχή της δίκαιης και ισότιμης διακυβέρνησης με τους νόμους που αφορούν στη δημοσιοποίηση των οικονομικών εισφορών προς τα πολιτικά κόμματα.
- Αξιολογούν μια πολιτική ως προς την προώθηση της ισότητας και τη συμμετοχικότητας.
- Αναφέρουν έναν λόγο για την ύπαρξη περιορισμού στις κοινοβουλευτικές θητείες.
- Αναγνωρίζουν το κύριο χαρακτηριστικό της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς και των πολυεθνικών εταιρειών.

Στο ΕΠΙΠΕΔΟ Β οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να γνωρίζουν τους πιο διαδεδομένους πολιτικούς και πολιτειακούς θεσμούς και συστήματα καθώς και το πώς αυτά διασυνδέονται και λειτουργούν.

479

Για παράδειγμα, μαθητές και μαθήτριες που βρίσκονται στο επίπεδο Β μπορούν να:

- Αναφέρουν το πώς σχετίζεται η ανεξαρτησία μιας θεσμοθετημένης αρχής με τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού στις αποφάσεις που λαμβάνει η αρχή.
- Αναφέρουν τον οικονομικό κίνδυνο που αντιμετωπίζουν οι αναπτυσσόμενες χώρες από την παγκοσμιοποίηση, αξιολογώντας τον από μια τοπική προοπτική.
- Αναγνωρίζουν ότι οι ενημερωμένοι πολίτες είναι σε θέση να λαμβάνουν καλύτερες αποφάσεις όταν ψηφίζουν σε εκλογές.
- Συσχετίζουν την ευθύνη που έχουν οι πολίτες στο να ψηφίζουν με την αντιπροσωπευτικότητα μιας δημοκρατίας.
- Περιγράφουν τον κύριο ρόλο ενός νομοθετικού σώματος/κοινοβουλίου.
- Αναφέρουν τον κύριο ρόλο του Συντάγματος.

Στο ΕΠΙΠΕΔΟ Γ οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να κατανοούν τις θεμελιώδεις αρχές και τις γενικές έννοιες που διέπουν την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα και να είναι εξοικειωμένοι με ορισμένες από τις "μεγάλες ιδέες" της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας. Αναμένεται επίσης να μπορούν να αναγνωρίζουν ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης σε οικεία πλαίσια και παράλληλα να επιδεικνύουν κατανόηση των βασικών λειτουργιών των πολιτικών και πολιτειακών θεσμών.

395

Για παράδειγμα, μαθητές και μαθήτριες που βρίσκονται στο επίπεδο Γ μπορούν να:

- Συνδέουν την ελευθερία του τύπου με το πόσο ακριβείς είναι οι πληροφορίες που παρέχονται στο κοινό από τα μέσα ενημέρωσης.
- Δικαιολογούν την προαιρετική ψηφοφορία στο πλαίσιο της ελευθερίας της πολιτικής έκφρασης.
- Αναγνωρίζουν ότι οι δημοκρατικοί ηγέτες πρέπει να γνωρίζουν τις ανάγκες του λαού στον οποίο έχουν εξουσία.

- Αναγνωρίζουν ότι η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ θα πρέπει να εφαρμόζεται για όλους τους ανθρώπους.
- Αναγνωρίζουν την αξία του διαδικτύου ως επικοινωνιακού εργαλείου για τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.
- Αναγνωρίζουν την αξία του να είναι κάποιο άτομο ενημερωμένος/ενημερωμένη ψηφοφόρος.
- Αναγνωρίζουν ότι οι κυβερνήσεις έχουν ευθύνη απέναντι σε όλους τους πολίτες.

Στο ΕΠΙΠΕΔΟ Δ οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να αναγνωρίζουν ξεκάθαρα παραδείγματα που περιλαμβάνουν βασικά στοιχεία της δημοκρατίας. Ταυτόχρονα, μπορούν να αναγνωρίζουν τα αποτελέσματα απλών παραδειγμάτων κανόνων και νόμων. Παράλληλα, μπορούν να αναγνωρίζουν τα κίνητρα ανθρώπων ή ιδρυμάτων που ασχολούνται με δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ισότητα και το κοινό καλό.

311

Για παράδειγμα, μαθητές και μαθήτριες που βρίσκονται στο επίπεδο Δ μπορούν να:

- Αναγνωρίζουν ότι η εθνική άμυνα αποτελεί βασικό ρόλο του στρατού.
- Συσχετίζουν το δικαίωμα στην ιατρική βοήθεια με το κίνητρο να εργαστεί κάποιο άτομο σε μια εθελοντική οργάνωση για παροχή βοήθειας.
- Αναγνωρίζουν τη σχέση μεταξύ της μυστικής ψηφοφορίας και της ελευθερίας του ατόμου στην επιλογή των υποψηφίων.
- Αναγνωρίζουν τη συμβολή των εθελοντών/εθελοντριών στην τοπική κοινωνία.
- Αναγνωρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.

4.4. Περιγραφή έργων

Τα έργα του δοκιμίου αξιολόγησης χορηγήθηκαν στους μαθητές και στις μαθήτριες σε τέσσερις μορφές. Η πλειοψηφία των έργων είχε τη μορφή πολλαπλής επιλογής, όπου οι μαθητές και οι μαθήτριες είχαν να επιλέξουν μία απάντηση από τέσσερις. Στο δοκίμιο συμπεριλήφθηκαν επίσης έργα ανοικτού τύπου, για τα οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες έπρεπε συνήθως να πληκτρολογήσουν σε ένα ανοικτό πεδίο εισαγωγής κειμένου, έργα της μορφής «σύρω και αφήνω» (drag and drop), όπου οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να σύρουν στοιχεία μέσα σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον και να τα αφήσουν σε άλλα σημεία ως απάντηση σε μια ερώτηση, καθώς επίσης και έργα που ζητούσαν από τους μαθητές να χειριστούν ρυθμιστές για να δείξουν την απάντησή τους.

Να σημειωθεί ότι παρόλο που οι μαθητές και οι μαθήτριες στα ανοικτά έργα καλούνταν να απαντήσουν σε συνεχή λόγο, η έρευνα ICCS δεν αξιολόγησε τον γραπτό λόγο. Ως εκ τούτου, γραπτές

δεξιότητες όπως ορθογραφία, γραμματική, σύνταξη κ.λπ. δεν αξιολογήθηκαν. Πιο κάτω παρουσιάζονται παραδείγματα αποδεσμευμένων έργων από τον κύκλο του 2016 (Schulz, et al., 2023). Επίσης, στο Παράρτημα παρουσιάζονται αποδεσμευμένα έργα της έρευνας ICCS 2022.

Καθένα από τα τέσσερα παραδείγματα έργων αναφέρθηκε σε ένα επίπεδο επάρκειας στην κλίμακα της ICCS. Τα δύο πρώτα έργα (Πίνακας 4.3 και Πίνακας 4.4) αφορούσαν στην ενότητα περιεχομένου *Πολιτικές Αρχές* ενώ άλλα έργα (Πίνακας 4.5 και Πίνακας 4.6) αφορούσαν στη *Συμμετοχή των Πολιτών*. Παράλληλα, τα έργα στους Πίνακες 4.3 και 4.5 απαιτούσαν τη βασική γνωστική διαδικασία της *γνώσης* ενώ στους Πίνακες 4.4 και 4.6 *συλλογισμό και εφαρμογή*.

Πίνακας 4.3. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Πολιτικές Αρχές - Γνώση)

Τομέας Περιεχομένου: Πολιτικές Αρχές	Γνωστική διαδικασία: Γνώση	Επίπεδο επάρκειας: Δ
Ένας υπουργός της κυβέρνησης στην Έξλαντ ξεπέρασε το όριο ταχύτητας με το αυτοκίνητό του. Του επιβλήθηκε πρόστιμο για την παραβίαση των νόμων οδικής κυκλοφορίας.		
Γιατί ο υπουργός πρέπει να πληρώσει το πρόστιμο;		
— Επειδή οι υπουργοί έχουν αρκετά χρήματα για να πληρώνουν πρόστιμα.		
— Επειδή ο νόμος αντιμετωπίζει όλα τα άτομα ως ίσα.		
— Επειδή θέλει να τον ψηφίσει ξανά ο κόσμος.		
— Επειδή η αστυνομία μπορεί να τον συλλάβει αν δεν πληρώσει το πρόστιμο.		

Πίνακας 4.4. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Πολιτικές Αρχές - Συλλογισμός και Εφαρμογή)

Τομέας Περιεχομένου: Πολιτικές Αρχές	Γνωστική διαδικασία: Συλλογισμός και Εφαρμογή	Επίπεδο επάρκειας: Γ
Γιατί είναι σημαντικό οι δημοσιογράφοι να μπορούν να ερευνούν και να μεταδίδουν ελεύθερα τις ειδήσεις;		
— Δημιουργεί εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση της χώρας.		
— Βοηθά τους/τις δημοσιογράφους να παρέχουν ακριβείς πληροφορίες στο κοινό.		
— Διασφαλίζει ότι υπάρχουν αρκετοί δημοσιογράφοι για να μεταδίδουν όλα τα ειδησεογραφικά γεγονότα.		
— Διασφαλίζει ότι κανένας/καμία μεμονωμένος/μεμονωμένη δημοσιογράφος δεν πληρώνεται υπερβολικά για τη δουλειά του.		

Πίνακας 4.5. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Συμμετοχή των Πολιτών – Γνώση)

Τομέας Περιεχομένου: Συμμετοχή των Πολιτών	Γνωστική διαδικασία: Γνώση	Επίπεδο επάρκειας: B
Τα μέλη μιας λέσχης νέων θέλουν να επιλέξουν ένα άτομο για να το ορίσουν ως πρόεδρο της λέσχης. Ένα μέλος προσφέρεται να γίνει πρόεδρος, αλλά τα μέλη της λέσχης αποφασίζουν να ψηφίσουν για την εκλογή του/της προέδρου. Ποιος είναι ο καλύτερος λόγος ώστε ο/η πρόεδρος να επιλεγεί μέσω ψηφοφορίας αντί η λέσχη να επιλέξει ένα άτομο που προσφέρεται να γίνει πρόεδρος;		
— Η ψηφοφορία δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να διεξαγάγουν μια δεύτερη ψηφοφορία εάν διαφωνούν με το αποτέλεσμα. — Η ψηφοφορία είναι ο γρηγορότερος τρόπος για να αποφασιστεί ποιο άτομο πρέπει να είναι πρόεδρος. — Η ψηφοφορία δίνει τη δυνατότητα σε κάθε μέλος της λέσχης να συμμετάσχει στην επιλογή του/της προέδρου. — Η ψηφοφορία διασφαλίζει ότι κάθε μέλος της λέσχης θα είναι ευχαριστημένο με την επιλογή του/της προέδρου.		

Πίνακας 4.6. Παράδειγμα έργου από την ICCS 2016 (Συμμετοχή των Πολιτών - Συλλογισμός και Εφαρμογή)

Τομέας Περιεχομένου: Συμμετοχή των Πολιτών	Γνωστική διαδικασία: Συλλογισμός και Εφαρμογή	Επίπεδο επάρκειας: A
Ορισμένες επιχειρήσεις στην Έξλαντ έχουν αρχίσει να εισάγουν φρούτα από μια άλλη χώρα σε πολύ χαμηλή τιμή. Οι αγρότες στην Έξλαντ είναι θυμωμένοι επειδή δεν μπορούν να πουλήσουν τα φρούτα τους στην ίδια χαμηλή τιμή. Μερικοί άνθρωποι στην Έξλαντ αποφάσισαν να αγοράζουν μόνο φρούτα που καλλιεργούνται τοπικά στην Έξλαντ.		
Πώς η επιλογή αγοράς μόνο φρούτων τοπικής καλλιέργειας μπορεί να συμβάλει στην προστασία των επιχειρήσεων των αγροτών της Έξλαντ; Να γράψετε δύο διαφορετικούς τρόπους.		
1. _____ _____		
2. _____ _____		

5. Επίδοση των μαθητών/μαθητριών στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα

5.1. Σύγκριση και κατάταξη χωρών ως προς την επίδοση των μαθητών/μαθητριών

Ο Πίνακας 5.1 παρουσιάζει την κατάταξη όλων των χωρών που συμμετείχαν στην έρευνα. Σε διεθνές επίπεδο η Κινέζικη Ταϊπέι (583) είχε την καλύτερη επίδοση στους τομείς περιεχομένου της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ακολουθούσαν η Σουηδία (565), η Πολωνία (554) και η Εσθονία (545). Ο μέσος όρος των συμμετεχουσών χωρών ήταν 508 μονάδες. Επτά χώρες είχαν μέσο όρο επίδοσης υψηλότερο από τον διεθνή μέσο όρο και οκτώ χώρες χαμηλότερο, ενώ πέντε χώρες δεν παρουσίασαν στατιστικά σημαντικές διαφορές από τον μέσο όρο. Σε σχέση με το 2009 ο διεθνής μέσος όρος μειώθηκε κατά 2 μονάδες με τη διαφορά να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Πίνακας 5.1. Κατάταξη χωρών ως προς τον μέσο όρο επίδοσης στους τομείς περιεχομένου της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας της ICCS 2022

Μέσος όρος	Χώρα	Στατιστικά σημαντική διαφορά από τον διεθνή μέσο όρο ICCS 2022
583	Κινέζικη Ταϊπέι	↑
565	Σουηδία	↑
554	Πολωνία	↑
545	Εσθονία	↑
531	Κροατία	↑
529	Νορβηγία	↑
523	Ιταλία	↑
510	Ισπανία	–
509	Λιθουανία	–
508	Ολλανδία	–
508	Γαλλία	–
508	Διεθνής Μέσος όρος	
504	Σλοβενία	–
501	Σλοβακία	↓
490	Λετονία	↓
490	Μάλτα	↓
470	Ρουμανία	↓
464	Σερβία	↓
459	Κύπρος	↓
456	Βουλγαρία	↓
452	Κολομβία	↓
457 ¹	Βραζιλία	
556 ⁷	Δανία	
524 ²	Γερμανία (North Rhine-Westphalia)	↑
544 ⁷	Γερμανία (Schleswig-Holstein)	

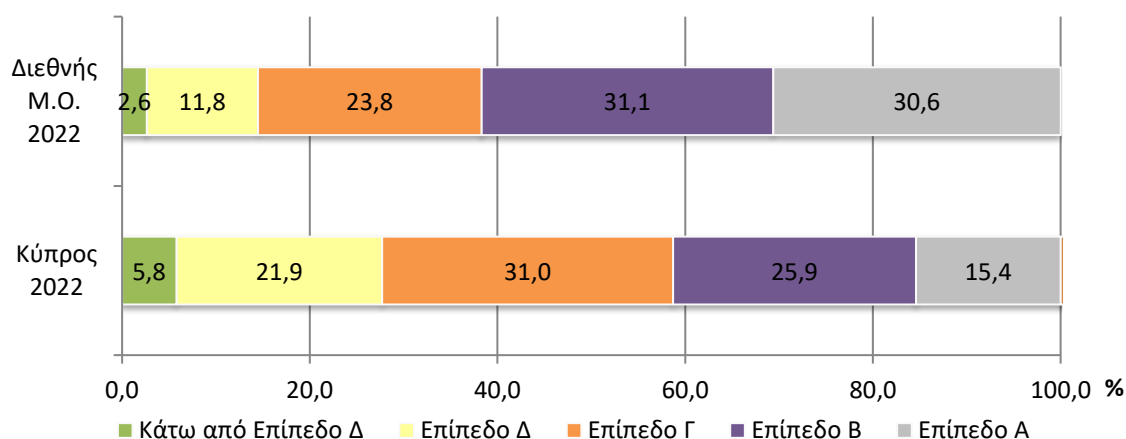
¹ Οι χώρες δεν συμμετέχουν στην κατανομή γιατί το ποσοστό συμμετοχής στην έρευνα είναι χαμηλότερο από το αποδεκτό

² Συμμετέχουν στην έρευνα ως περιοχές και όχι εκπροσωπώντας τη χώρα

Ο μέσος όρος των μαθητών και των μαθητριών της Κύπρου στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα ήταν 459 μονάδες, επίδοση στατιστικά σημαντικά χαμηλότερη από τον αντίστοιχο διεθνή μέσο όρο (Δ: 508). Σε σχέση με το 2009 (453), ο μέσος όρος επίδοσης των μαθητών και μαθητριών στην Κύπρο παρουσίασε αύξηση 6 μονάδων, χωρίς η διαφορά αυτή να είναι στατιστικά σημαντική.

5.2. Επίπεδα επάρκειας των μαθητών/μαθητριών στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα στην Κύπρο

Ως προς τα επίπεδα επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα (Διάγραμμα 5.1), ποσοστό 27,7% των μαθητών και των μαθητριών στην Κύπρο εντοπίστηκε στο Επίπεδο Δ και κάτω από αυτό, ενώ σε διεθνές επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε σε 14,4%. Παράλληλα, στην Κύπρο το 41,3% των μαθητών και των μαθητριών κατατάχθηκε στα επίπεδα Α και Β, ενώ σε διεθνές επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε σε 61,7%, με όλες τις διαφορές να είναι στατιστικά σημαντικές. Σε σχέση με το 2009, το 2022 τόσο στην Κύπρο (2022: 41,3% & 2009: 39,8%) όσο και διεθνώς (2022: 61,7% & 2009: 62,6%) δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στο ποσοστό των μαθητών και μαθητριών στο επίπεδο Β και πάνω. Επίσης, δεν παρουσιάστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στο αντίστοιχο ποσοστό στο επίπεδο Δ και κάτω, στην Κύπρο (2022: 27,7%, & 2009: 27,7%) και διεθνώς (2022: 14,4% & 2009: 11,4%).

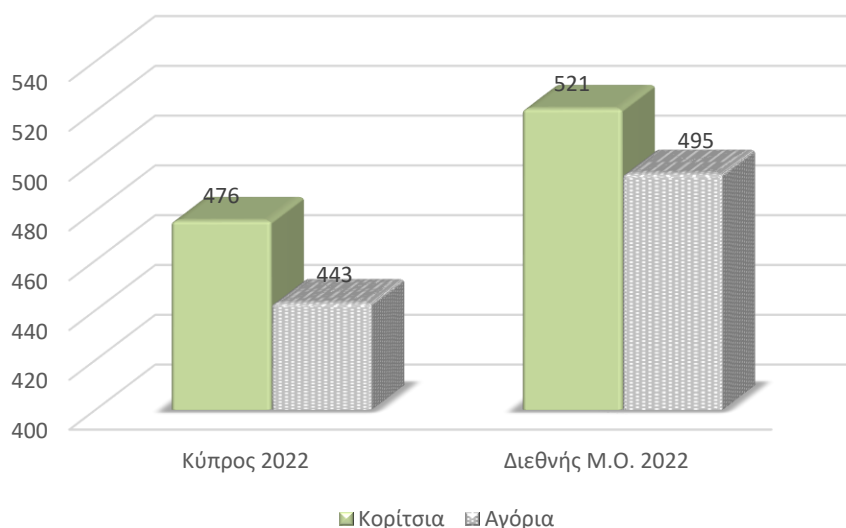


Διάγραμμα 5.1 Ποσοστό μαθητών και μαθητριών ανά επίπεδο επάρκειας στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα

5.3. Μεταβλητές που σχετίζονται με την επίδοση των μαθητών και των μαθητριών στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα στη βάση χαρακτηριστικών τους

5.3.1. Φύλο

Ως προς το *φύλο*, ο μέσος όρος της επίδοσης των κοριτσιών στην Κύπρο (476) παρουσιάζεται στατιστικά σημαντικά υψηλότερος από τον μέσο όρο των αγοριών (443). Η διαφορά στην Κύπρο ανάμεσα στα δύο φύλα έχει μικρύνει το 2022, σε σύγκριση με το 2009, κατά 7 μονάδες, αλλά αυτή η διαφοροποίηση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Παρόμοια εικόνα παρουσιάζεται και διεθνώς, καθώς τα κορίτσια (521) έχουν καλύτερη επίδοση από τα αγόρια (495), με τη διαφορά αυτή να είναι, επίσης, στατιστικά σημαντική (Διάγραμμα 5.2). Σε διεθνές επίπεδο, η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα το 2022 αυξήθηκε κατά μία μονάδα σε σχέση με το 2009, με την αύξηση να μην είναι στατιστικά σημαντική.



Διάγραμμα 5.2 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και την πολιτότητα ως προς το φύλο

5.3.2. Ηλικία μαθητή/μαθήτριας

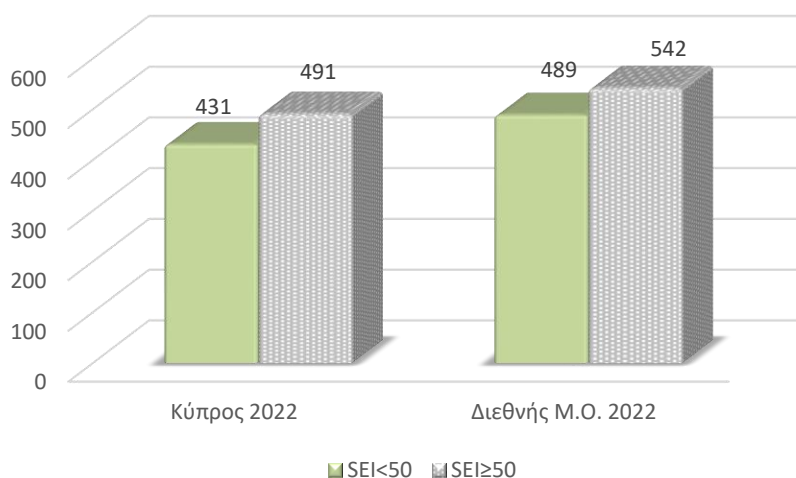
Η σχέση μεταξύ της *ηλικίας* των μαθητών και των μαθητριών και της γνώσης σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας διερευνήθηκε μέσω της ανάλυσης παλινδρόμησης, χρησιμοποιώντας την ηλικία ως προγνωστικό παράγοντα. Στις 14 συμμετέχουσες χώρες που πληρούν τα κριτήρια συμμετοχής στην έρευνα, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας και της γνώσης των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας (Κ: -29, Δ: -17). Δηλαδή, τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά, ως προς τον μήνα γέννησής τους, σημείωσαν καλύτερη επίδοση από τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά εντός της ίδιας τάξης. Σημειώνεται ότι 30 μονάδες της κλίμακας ισοδυναμούν με περισσότερο από το $\frac{1}{3}$ ενός επιπέδου επάρκειας

5.3.3. Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο

Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο συνδέθηκε με την επίδοση των μαθητών και των μαθητριών, σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς. Συγκεκριμένα, μαθητές και μαθήτριες χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου τείνουν να έχουν χαμηλότερες επιδόσεις. Το υπόβαθρο καθορίστηκε στη βάση των απαντήσεων των μαθητών και μαθητριών σε ερωτήσεις σχετικές με τρεις παράγοντες: το επάγγελμα των γονέων/κηδεμόνων, την εκπαίδευση των γονέων/κηδεμόνων καθώς και τον αριθμό των βιβλίων στο σπίτι.

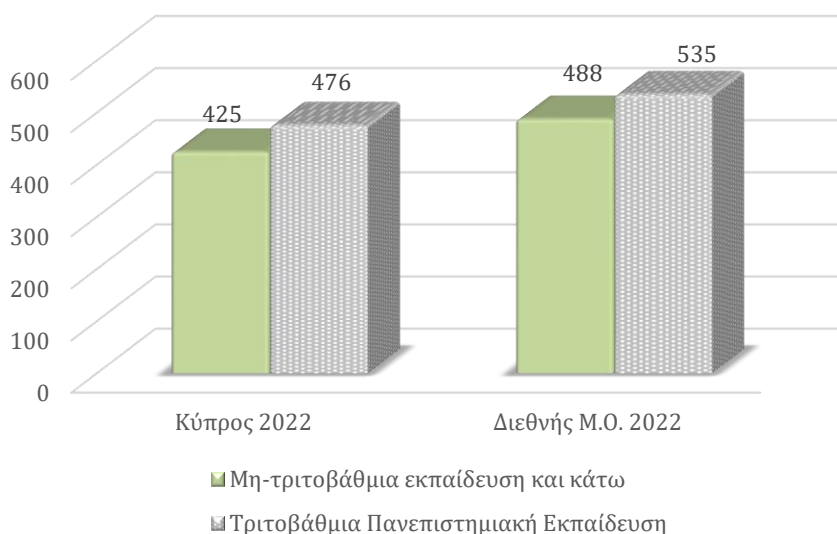
Το επάγγελμα των γονέων/κηδεμόνων κωδικοποιήθηκε στο σύστημα ISCO-08 και στη συνέχεια μετασχηματίστηκε στη βάση του διεθνούς δείκτη SEI που αντιστοιχούσε στο κοινωνικοοικονομικό προφίλ του επαγγέλματος. Ο δείκτης αυτός ήταν συνεχής και έλαβε τιμές από το 16 μέχρι το 90. Για τους σκοπούς της έρευνας, δημιουργήθηκαν δύο ομάδες, η ομάδα 1, στην οποία εντάχθηκαν γονείς/κηδεμόνες χαμηλού-μέσου επαγγελματικού προφίλ ($SEI < 50$) και η ομάδα 2, στην οποία εντάχθηκαν γονείς/κηδεμόνες μέσου-ανώτερου επαγγελματικού προφίλ ($SEI \geq 50$). Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων/κηδεμόνων καθορίστηκε με βάση τη διεθνή κατηγοριοποίηση ISCED. Οι γονείς/κηδεμόνες κατηγοριοποιήθηκαν σε δύο ομάδες στη βάση ολοκλήρωσης κάποιου πανεπιστημιακού πτυχίου (ISCED 6, 7, 8 – Πτυχίο, Μεταπτυχιακό, Διδακτορικό) ή όχι. Ως προς τον αριθμό των διαθέσιμων βιβλίων στο σπίτι δημιουργήθηκαν επίσης δύο κατηγορίες (κάτω από 26 βιβλία ή 26 βιβλία και πάνω) στη βάση των επιλογών που είχαν στη διάθεσή τους οι μαθητές και οι μαθήτριες (0-10 βιβλία, 11-25 βιβλία, 26-100 βιβλία, 101-200 βιβλία.)

Η διαφοροποίηση στον μέσο όρο επίδοσης των μαθητών και των μαθητριών στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα σε σχέση με τις τρεις αυτές μεταβλητές παρουσιάζεται στα Διαγράμματα Διάγραμμα 5.3, Διάγραμμα 5.4 και Διάγραμμα 5.5. Σε όλες τις περιπτώσεις, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς, μαθητές και μαθήτριες των οποίων οι γονείς/κηδεμόνες είχαν μέσο ή ανώτερο επαγγελματικό προφίλ, ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ή είχαν στο σπίτι περισσότερα από 26 βιβλία, είχαν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό καλύτερες επιδόσεις από τους υπόλοιπους μαθητές και τις υπόλοιπες μαθήτριες στις αντίστοιχες ομάδες πιο πάνω.

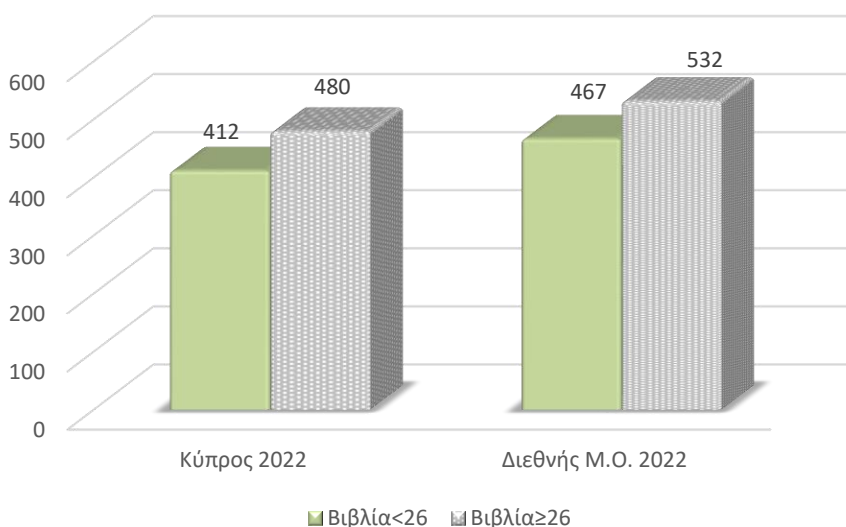


Διάγραμμα 5.3 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα ως προς τον δείκτη SEI του κοινωνικοοικονομικού προφίλ του επαγγέλματος γονέων/κηδεμόνων

Συγκεκριμένα, οι μαθητές και οι μαθήτριες με γονείς/κηδεμόνες στο μέσο ή ανώτερο επαγγελματικό προφίλ (Διάγραμμα 5.3) παρουσίασαν καλύτερες επιδόσεις κατά 60 μονάδες στην Κύπρο σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά, με την αντίστοιχη διαφορά διεθνώς να ανέρχεται σε 53 μονάδες. Αντίστοιχα, οι μαθητές και οι μαθήτριες με γονείς/κηδεμόνες τριτοβάθμιας πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (Διάγραμμα 5.4) είχαν καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά, κατά 51 μονάδες στην Κύπρο, και κατά 47 μονάδες διεθνώς. Τέλος, οι μαθητές και οι μαθήτριες με περισσότερα από 26 βιβλία στο σπίτι (Διάγραμμα 5.5) παρουσίασαν καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά κατά 68 μονάδες στην Κύπρο και κατά 65 μονάδες διεθνώς.



Διάγραμμα 5.4 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα ως προς το μορφωτικό επίπεδο των γονέων/κηδεμόνων

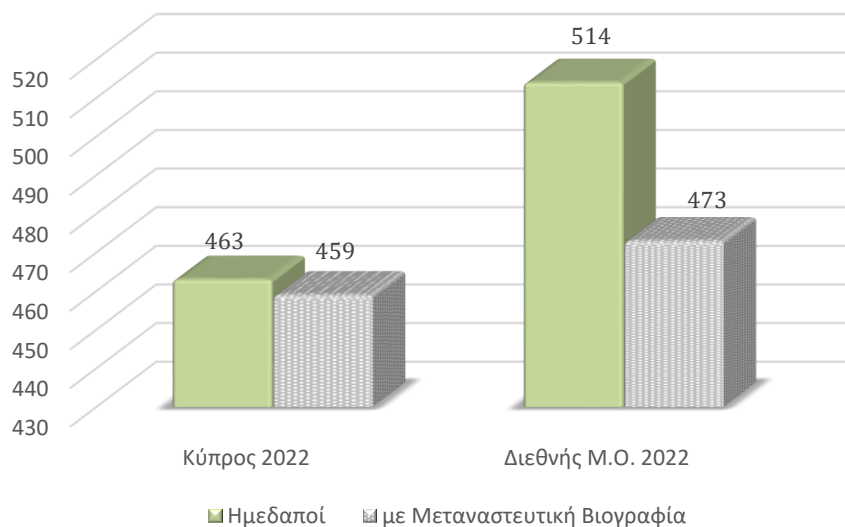


Διάγραμμα 5.5 Μέσος όρος επίδοσης στην πολιτική αγωγή και πολιτότητα ως προς τον αριθμό των βιβλίων που είναι διαθέσιμα στο σπίτι των μαθητών/μαθητριών

5.3.4. Μεταναστευτικό υπόβαθρο

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, οι μαθητές και οι μαθήτριες κατηγοριοποιήθηκαν με βάση το μεταναστευτικό ιστορικό των γονέων/κηδεμόνων τους ως εξής: (α) Μαθητές και μαθήτριες που δεν είναι μετανάστες (ημεδαποί), των οποίων η μητέρα ή ο πατέρας (ή και οι δύο) γεννήθηκαν στην Κύπρο και (β) μετανάστες και μετανάστριες ή μαθητές και μαθήτριες, των οποίων η μητέρα και ο πατέρας γεννήθηκαν εκτός Κύπρου.

Στην Κύπρο, τη Σουηδία και τη Σλοβενία το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία ήταν το υψηλότερο από όλες τις συμμετέχουσες χώρες και ανήλθε σε 21%, ενώ στο σύνολο των συμμετεχουσών χωρών το μέσο ποσοστό ανήλθε σε μόνο 9%. Στις περισσότερες χώρες, οι μαθητές και οι μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία είχαν χαμηλότερες επιδόσεις από τα υπόλοιπα παιδιά (Διάγραμμα 5.6). Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος της επίδοσης των μαθητών και των μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας ήταν κατά 4 μονάδες χαμηλότερος στην Κύπρο (459), σε σχέση με τους/τις ημεδαπούς μαθητές και μαθήτριες (463), διαφορά η οποία δεν ήταν στατιστικά σημαντική. Σε άλλες τρεις χώρες (Βουλγαρία, Μάλτα, Σερβία) οι διαφορές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές, επίσης. Στο σύνολο των υπόλοιπων χωρών, η διαφορά αυτή ήταν στατιστικά σημαντική και έφτασε τις 100 περίπου μονάδες στη Σλοβακία, ενώ ο μέσος όρος της διαφοράς σε διεθνές επίπεδο ήταν 41.



Διάγραμμα 5.6 Μέσος όρος επίδοσης ως προς το μεταναστευτικό προφίλ των μαθητών και των μαθητριών

6. Εμπλοκή με Δραστηριότητες Πολιτικής Αγωγής και Πολιτότητας

Η εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών σε δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας αναφέρθηκε τόσο στην τρέχουσα προσωπική εμπλοκή, όσο και στις προσδοκίες τους για συμμετοχή σε τέτοιες δραστηριότητες ως ενήλικες. Τα τελευταία χρόνια, οι νέοι και οι νέες μπορούν να εμπλακούν σε δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας μέσω εικονικών δικτύων ή με τη χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (Boulianne & Theocharis, 2020), στοιχείο που αντικατοπτρίστηκε και στις νέες μορφές ασκήσεων της συγκεκριμένης έρευνας.

6.1. Πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών σε σχέση με την εμπλοκή τους

Η έρευνα εξέτασε κυρίως τρεις πτυχές της εμπλοκής των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας: το *ενδιαφέρον* τους για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, την *αυτεπάρκειά* τους στα θέματα αυτά - ως ένα χαρακτηριστικό το οποίο σε προηγούμενες έρευνες σχετίστηκε με την αναμενόμενη μελλοντική συμμετοχή στα κοινά (Schulz et al., 2018)- και τις *πεποιθήσεις* τους ως προς την επιρροή τους στη λήψη αποφάσεων στα σχολεία τους. Εξέτασε, πρόσθετα, άλλα ζητήματα όπως τη συμμετοχή τους σε συζητήσεις, σε ομάδες ή οργανισμούς, ή σε σχολικές δραστηριότητες για πολιτικά και κοινωνικά θέματα κ.ο.κ.

6.1.1. Ενδιαφέρον για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να αναφερθούν στο ενδιαφέρον τους, καθώς και στο ενδιαφέρον των γονέων/κηδεμόνων τους για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. Διαφάνηκε ότι λιγότερο από το 1/3 των μαθητών και των μαθητριών διεθνώς (Δ: 30%) δήλωσε ενδιαφέρον *αρκετά* ή *πολύ* για τα θέματα αυτά. Το ποσοστό αυτό κυμάνθηκε από 17% (Σερβία) έως 46% (Κολομβία), ενώ στην Κύπρο ανήλθε στο 27%.

Από τους μαθητές και τις μαθήτριες που κατέγραψαν ότι το ενδιαφέρον των γονέων ή των κηδεμόνων τους για τα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα ήταν υψηλό, περισσότεροι από τους μισούς και τις μισές (Κ: 34%, Δ: 37%) φαίνεται να ενδιαφέρονται *αρκετά* ή *πολύ* για τα θέματα αυτά. Αντίθετα, μόνο το 6% των μαθητών και μαθητριών στην Κύπρο (Δ: 10%) με γονείς/κηδεμόνες που δεν ενδιαφέρονται για τα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα εξέφρασαν οι ίδιοι και οι ίδιες ενδιαφέρον για τα θέματα αυτά.

6.1.2. Αυτεπάρκεια σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας

Η αυτεπάρκεια των μαθητών/μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας αναφέρθηκε στην αυτοπεποίθηση του ατόμου στο να λειτουργήσει ως ενεργός πολίτης. Η ανάπτυξη ενισχυμένης αυτεπάρκειας σε σχέση με την ιδιότητα ενός ατόμου ως πολίτη καταγράφεται ανάμεσα στους βασικούς στόχους της πολιτικής αγωγής στο σχολείο (Schulz et al., 2023). Η έρευνα περιέλαβε επτά δηλώσεις για αυτή την έννοια. Το ποσοστό στην παρένθεση υποδεικνύει το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών (Κύπρος, διεθνώς) που δηλώνει ότι μπορεί να κάνει αυτό που περιγράφει η δήλωση *αρκετά* ή *πολύ καλά*:

- α. Να υπερασπιστείς την άποψή σου για ένα αμφιλεγόμενο πολιτικό ή κοινωνικό θέμα (Κ: 76%, Δ: 70%)
- β. Να υποβάλεις υποψηφιότητα σε σχολικές εκλογές (Κ: 71%, Δ: 58%),
- γ. Να οργανώσεις μία ομάδα μαθητών/μαθητριών με σκοπό να επιτύχετε αλλαγές στο σχολείο (Κ: 65%, Δ: 61%),
- δ. Να παρακολουθήσεις μία συζήτηση για ένα αμφιλεγόμενο θέμα (Κ: 68%, Δ: 64%),
- ε. Να γράψεις μία επιστολή ή ένα ηλεκτρονικό μήνυμα σε μία εφημερίδα, εκφράζοντας την άποψή σου για ένα επίκαιρο θέμα (Κ: 62%, Δ: 59%),
- στ. Να μιλήσεις μπροστά στην τάξη σου για ένα πολιτικό ή κοινωνικό θέμα (Κ: 57%, Δ: 54%),
- ζ. Να αξιολογήσεις την αξιοπιστία πληροφοριών για πολιτικά ή κοινωνικά θέματα (Κ: 60%, Δ: 62%)

Οι πιο πάνω δηλώσεις ομαδοποιήθηκαν σε μια κλίμακα, με τις τιμές να κυμαίνονται από 48 μονάδες για την Ολλανδία και τη Σλοβακία μέχρι 54 μονάδες για τη Ρουμανία και την Κινέζικη Ταϊπέι. Συνεπώς, τα αποτελέσματα υποδεικνύουν διαφοροποιήσεις στην αυτεπάρκεια των παιδιών μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών. Η αντίστοιχη τιμή για την Κύπρο ανήλθε σε 53 και δεν διέφερε σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από τη διεθνή μέση τιμή (51).

Επιπλέον, φάνηκε ότι η αυτεπάρκεια των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας συνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό με το ενδιαφέρον τους για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, και σε μικρό μόνο βαθμό με το επίπεδο της γνώσης τους σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.

Κατά μέσο όρο, η διαφορά στην αυτεπάρκεια για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας ανάμεσα σε όσους και όσες δεν ενδιαφέρονταν για τα πολιτικά ζητήματα και αυτούς και αυτές που ενδιαφέρονταν ήταν 5,3 μονάδες, υπέρ αυτών που ενδιαφέρονταν. Η μεγαλύτερη διαφορά παρουσιάστηκε στη Νορβηγία (7,5 μονάδες) και η μικρότερη στη Ρουμανία (3,4 μονάδες). Για την Κύπρο η διαφορά ήταν λίγο περισσότερο από 4 μονάδες με τους μαθητές και τις μαθήτριες που ενδιαφέρονταν για τα πολιτικά ζητήματα να έχουν υψηλότερη τιμή στην κλίμακα από τους υπόλοιπους μαθητές και μαθήτριες.

Πολύ μικρότερες συσχετίσεις παρατηρήθηκαν μεταξύ της αυτεπάρκειας των μαθητών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας και του επιπέδου γνώσης τους σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Η μέση διαφορά στον βαθμό αυτεπάρκειας μεταξύ των δύο ομάδων (Ομάδα 1: επίδοση κάτω από το επίπεδο Β, Ομάδα 2: επίδοση στο επίπεδο Β και πάνω από αυτό) ήταν λίγο

περισσότερο από μία μονάδα. Για την Κύπρο, αυτή η διαφορά ανήλθε σε περίπου 4 μονάδες και ήταν η μεγαλύτερη ανάμεσα στις 11 χώρες, στις οποίες παρατηρήθηκε διαφορά.

Το φύλο αποτέλεσε παράγοντα διαφοροποίησης του βαθμού αυτεπάρκειας των παιδιών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας μόνο σε μερικές χώρες. Συγκεκριμένα, στη Βουλγαρία, στην Κροατία, στην Κύπρο, στην Ιταλία, στην Πολωνία, στη Σερβία και στη Ρουμανία τα κορίτσια φάνηκε να έχουν υψηλότερο βαθμό αυτεπάρκειας από τα αγόρια, ενώ στην Κινεζική Ταϊπέι, στη Γαλλία και στη Σουηδία παρατηρήθηκε ακριβώς το αντίθετο. Οι διαφορές αυτές ήταν στατιστικά σημαντικές. Για την Κύπρο η διαφορά στην αυτεπάρκεια που νιώθουν οι μαθητές και οι μαθήτριες για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας ως προς το φύλο είναι μία μονάδα.

6.1.3. Επίδραση στη λήψη απόφασης στο σχολείο

Οι μαθητές και οι μαθήτριες ρωτήθηκαν για τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο. Συγκεκριμένα, έξι δηλώσεις καθόρισαν την κλίμακα για τη μέτρηση της «αξίας της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο». Στην παρένθεση μετά από κάθε δήλωση καταγράφεται το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών διεθνώς και στην Κύπρο που συμφωνούν ή συμφωνούν έντονα με τη δήλωση:

- α. Η συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στη λήψη αποφάσεων συμβάλλει στη βελτίωση του σχολείου μου (Κ: 77%, Δ: 80%)
- β. Υπάρχουν ξεκάθαροι κανόνες για το πώς οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο μου (Κ: 68%, Δ: 70%)
- γ. Το σχολείο μου ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/μαθήτριες να οργανώνονται σε ομάδες για να εκφράζουν τις απόψεις τους (Κ: 57%, Δ: 60%)
- δ. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις που αφορούν ολόκληρο το σχολείο μας (Κ: 57%, Δ: 58%)
- ε. Η συμμετοχή στις μαθητικές εκλογές (με ψήφο) κάνει διαφορά στο τι συμβαίνει στο σχολείο μου (Κ: 58%, Δ: 62%)
- στ. Τα συμφέροντα των μαθητών/μαθητριών λαμβάνονται συνήθως υπόψη κατά τη λήψη αποφάσεων στο σχολείο μου (Κ: 57%, Δ: 66%).

Η μέση τιμή της κλίμακας, που προέκυψε από τις προαναφερόμενες δηλώσεις, για όλες τις χώρες ήταν 50 μονάδες, με την Κολομβία να έχει την υψηλότερη τιμή (57 μονάδες) και την Ολλανδία τη χαμηλότερη (46 μονάδες), ενώ η τιμή για την Κύπρο ήταν 49 μονάδες. Αυτή η διαφορά των 11 μονάδων στην κλίμακα ανάμεσα στις χώρες κατέδειξε έντονες διαφορές ανάμεσα στα εκπαιδευτικά συστήματα στον βαθμό που οι μαθητές και οι μαθήτριες θεωρούν ότι τα σχολεία τους ανταποκρίνονται και υποστηρίζουν τις ιδέες και τις απόψεις τους.

Κατά μέσο όρο, δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές συσχετίσεις στις πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών σχετικά με την επιρροή τους στη λήψη σχολικών αποφάσεων ως προς το φύλο τους, το ενδιαφέρον τους για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα και το επίπεδο γνώσης τους για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.

6.1.4. Πηγές πληροφοριών για πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα

Για να ενημερωθούν για πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, τα περισσότερα παιδιά χρησιμοποιούσαν την τηλεόραση (Κ: 42%, Δ: 50%), λιγότεροι και λιγότερες το διαδίκτυο (Κ: 21%, Δ: 29%) και ακόμα πιο λίγοι και λίγες την εφημερίδα σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή (Κ: 11%, Δ: 21%).

6.1.5. Συζήτηση για πολιτικά και κοινωνικά θέματα εκτός σχολείου

Η έρευνα διερεύνησε τη συχνότητα της επικοινωνίας για πολιτικά και κοινωνικά θέματα, αλλά και για θέματα που αφορούν στο τι συμβαίνει σε άλλες χώρες με γονείς ή φίλους. Στον Πίνακα 6.1 παρουσιάζεται το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών που συζητούν σε εβδομαδιαία βάση σε σχέση με αυτά τα θέματα στην Κύπρο και διεθνώς, καθώς επίσης και το εύρος των τιμών για τις συμμετέχουσες χώρες.

Πίνακας 6.1. Συζητήσεις για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα εκτός σχολείου

Πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα:	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Γονείς	Ιταλία: 47% - Σλοβενία: 19%	34%	34%
Φίλους	Λιθουανία: 38% - Σλοβενία: 13%	22%	24%
Τι συμβαίνει σε άλλες χώρες:			
Γονείς	Ιταλία: 70% - Σερβία: 33%	55%	51%
Φίλους	Λιθουανία: 49% - Ολλανδία: 25%	35%	36%

Οι συζητήσεις για πολιτικά και κοινωνικά θέματα καθώς επίσης και για το τι συμβαίνει σε άλλες χώρες ήταν ευρέως διαδεδομένες, με τις συζητήσεις για το τι συμβαίνει σε άλλες χώρες με γονείς να παρουσιάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό. Είναι πιθανόν ότι καταστάσεις όπως η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία επηρέασαν τις απαντήσεις των μαθητών και των μαθητριών στις συμμετέχουσες χώρες.

Με βάση τις 4 πιο πάνω δηλώσεις (Πίνακας 6.1), αναπτύχθηκε κλίμακα συχνότητας συζητήσεων για πολιτικά και κοινωνικά θέματα, η οποία συσχετίστηκε με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, το ενδιαφέρον των μαθητών και των μαθητριών για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα και το επίπεδο της γνώσης τους για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.

Κατά μέσο όρο, σε όλες τις χώρες παρουσιάστηκαν σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στη συχνότητα των συζητήσεων των μαθητών και των μαθητριών για πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα και το κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο (διαφορά 2 μονάδες στην κλίμακα), με συχνότερη εμπλοκή σε συζητήσεις για τα παιδιά με υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Η διαφορά στην Κύπρο ανάμεσα στις δύο ομάδες αν και ήταν περίπου μία μονάδα ήταν στατιστικά σημαντική.

Σε όλες τις χώρες παρουσιάστηκε ισχυρή θετική συσχέτιση ανάμεσα στη συχνότητα των συζητήσεων των μαθητών και των μαθητριών για πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα και στο ενδιαφέρον τους για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Κατά μέσο όρο, η διαφορά της συχνότητας των συζητήσεων ανάμεσα στα παιδιά που ενδιαφέρονταν αρκετά και αυτά που δεν ενδιαφέρονταν καθόλου ήταν 7 μονάδες, με τη μεγαλύτερη διαφορά στη Σερβία (9 μονάδες) και τη μικρότερη στην Ισπανία (6 μονάδες). Στην Κύπρο η διαφορά ανήλθε σε περίπου 8 μονάδες, με τα παιδιά που δεν ενδιαφέρονταν καθόλου για τα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα να έχουν μέσο όρο 52 μονάδες στην κλίμακα και αυτά που ενδιαφέρονται *αρκετά* ή *πολύ* 60 μονάδες στην αντίστοιχη κλίμακα.

Μικρότερη συσχέτιση παρατηρήθηκε ανάμεσα στη συχνότητα συζητήσεων και στη γνώση των μαθητών και των μαθητριών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Κατά μέσο όρο, στις συμμετέχουσες χώρες, η διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων (Ομάδα 1: επίδοση κάτω από το επίπεδο Β, Ομάδα 2: επίδοση στο επίπεδο Β και πάνω από αυτό) ήταν 2 μονάδες. Η μεγαλύτερη διαφορά παρατηρήθηκε στην Ολλανδία (3,3 μονάδες) και η μικρότερη διαφορά στην Κολομβία όπου δεν παρατηρήθηκε διαφορά. Για την Κύπρο η διαφορά αυτή ήταν σχεδόν 2 μονάδες, με στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στη συχνότητα συζητήσεων και στη γνώση των μαθητών και των μαθητριών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.

6.1.6. Εμπλοκή σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα μέσα από ψηφιακά μέσα

Η επικοινωνία των μαθητών και των μαθητριών για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα μέσω συζητήσεων με τη χρήση ψηφιακών μέσων, καταγράφηκε μέσα από τέσσερις δηλώσεις. Στην παρένθεση μετά από κάθε δήλωση αναφέρεται το ποσοστό των παιδιών που δηλώνει ότι τουλάχιστον μία φορά τη βδομάδα κάνει: (α) δημοσίευση στο διαδίκτυο ή στα ΜΚΔ (Κ: 9%, Δ: 6%) (β) κοινή χρήση περιεχομένου για ένα πολιτικό ή κοινωνικό ζήτημα που δημοσιεύτηκε από κάποιον άλλο (Κ: 11%, Δ: 7%), (γ) σχολιασμό μιας διαδικτυακής ανάρτησης για ένα πολιτικό ή κοινωνικό ζήτημα (Κ: 14%, Δ: 8%), (δ) like σε μια διαδικτυακή ανάρτηση σχετικά με ένα πολιτικό ή κοινωνικό ζήτημα (Κ: 28%, Δ: 24%).

Οι τέσσερις δηλώσεις χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία της κλίμακας «*εμπλοκής σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα μέσα από ψηφιακά μέσα*». Η μέση διεθνής τιμή της κλίμακας ήταν 50. Η Κύπρος τοποθετήθηκε στο άνω άκρο της κλίμακας, με μέση τιμή τις 52 μονάδες.

Κατά μέσο όρο, σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της χρήσης των ψηφιακών μέσων για συμμετοχή στα κοινά και του φύλου. Ωστόσο, σε όλες τις χώρες παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της χρήσης των ψηφιακών μέσων από τα παιδιά και του ενδιαφέροντος τους για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Κατά μέσο όρο, η διαφορά στη χρήση των ψηφιακών μέσων για συμμετοχή στα κοινά από τα παιδιά, ανάμεσα σε εκείνα που δεν ενδιαφέρονται για τα πολιτικά ζητήματα και εκείνα που ενδιαφέρονται *αρκετά* ή *πολύ* ήταν στατιστικά σημαντική και ανήλθε σε 6,2 μονάδες. Η διαφορά για την Κύπρο ήταν επίσης στατιστικά σημαντική και ανήλθε στις 8 μονάδες.

Στις περισσότερες χώρες παρατηρήθηκε μικρή αλλά στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της χρήσης ψηφιακών μέσων για συμμετοχή στα κοινά και του επιπέδου της γνώσης των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Η διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων (Ομάδα 1: επίδοση κάτω από το επίπεδο Β, Ομάδα 2: επίδοση στο επίπεδο Β

και πάνω από αυτό) ήταν μόλις 1,5 μονάδες. Η μικρότερη διαφορά ήταν γύρω στο μηδέν (0) για την Ολλανδία και η μεγαλύτερη ήταν σχεδόν 4 μονάδες για τη Σλοβακία. Για την Κύπρο η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική και ανήλθε σε 2 περίπου μονάδες.

6.1.7. Συμμετοχή σε ομάδες ή οργανισμούς

Σε σχέση με τη συμμετοχή παιδιών σε ομάδες ή οργανισμούς παρατηρήθηκαν τα ακόλουθα:

i. Οργάνωση νεολαίας συνδεδεμένη με πολιτικό κόμμα ή ένωση

Η υψηλότερη συμμετοχή σε οργάνωση νεολαίας συνδεδεμένη με πολιτικό κόμμα ή ένωση παρατηρήθηκε στην Κολομβία (21%), ενώ στη Γαλλία σχεδόν κανένα παιδί δεν ανέφερε ότι συμμετέχει σε αυτό το είδος οργάνωσης. Στην Κύπρο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 16%, με το διεθνές να ανέρχεται σε 10%.

ii. Ομάδα εθελοντών που κάνει κάτι για να βοηθήσει την τοπική κοινότητα

Η Βουλγαρία, η Κύπρος (48%), η Πολωνία και η Ρουμανία κατέγραψαν ποσοστά συμμετοχής για εθελοντικές ομάδες που βοηθούν την κοινότητα, τα οποία ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο (κατά τουλάχιστον 10%), που ανήλθε σε 37%. Στο αντίθετο άκρο τοποθετήθηκαν οι: Κινεζική Ταϊπέι, Νορβηγία και Σουηδία με στατιστικά χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής από τον διεθνή μέσο όρο, κατά τουλάχιστον 10%.

iii. Θρησκευτική ομάδα ή οργάνωση

Η Κολομβία, η Κροατία, η Ιταλία, η Μάλτα η Ισπανία κατέγραψαν ποσοστά συμμετοχής τα οποία είναι σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο (κατά τουλάχιστον 10%), που ανήλθε σε 33%. Στο αντίθετο άκρο, η Βουλγαρία, η Κινεζική Ταϊπέι, η Εσθονία και η Λετονία, είχαν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής από τον διεθνή μέσο όρο κατά τουλάχιστον 10%. Η Κύπρος κατέγραψε ποσοστό 32% που δεν διαφέρει στατιστικά σημαντικά από τον διεθνή μέσο όρο.

6.1.8. Συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες σχετικές με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα

Η έρευνα κατέγραψε τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών σε σχολικές δραστηριότητες σχετικές με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα.

i. Συμμετοχή σε εκλογές μελών του μαθητικού συμβουλίου της τάξης ή του κεντρικού μαθητικού συμβουλίου

Η Κινεζική Ταϊπέι, η Κολομβία, η Κροατία, η Γαλλία, η Πολωνία και η Ισπανία κατέγραψαν ποσοστά συμμετοχής σε εκλογές μελών του μαθητικού συμβουλίου της τάξης ή του κεντρικού μαθητικού συμβουλίου, στατιστικά υψηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο (78%) κατά τουλάχιστον 10%. Από την άλλη, η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Ιταλία, η Λετονία και η Ολλανδία κατέγραψαν ποσοστά, σε στατιστικά σημαντικό βαθμό, χαμηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο, κατά τουλάχιστον 10%. Το ποσοστό για την Κύπρο ανήλθε στο 81%, χωρίς στατιστική διαφοροποίηση από τον διεθνή μέσο όρο.

ii. Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη λειτουργία του σχολείου

Η Κροατία, η Εσθονία, η Λετονία και η Σερβία κατέγραψαν ποσοστά στατιστικά χαμηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο κατά τουλάχιστον 10%, σχετικά με τη συχνότητα συμμετοχής των μαθητών/μαθητριών στη λήψη αποφάσεων για τη λειτουργία του σχολείου. Οι υπόλοιπες χώρες κατέγραψαν ποσοστά που δεν διέφεραν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από τον διεθνή μέσο όρο (40%). Στην Κύπρο το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε σε 46% χωρίς στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση από το διεθνή μέσο όρο.

iii. Υποβολή υποψηφιότητας για εκλογή ως μέλος του μαθητικού συμβουλίου της τάξης ή του κεντρικού μαθητικού συμβουλίου

Η Κινεζική Ταϊπέι, η Κροατία, η Κύπρος (70%) και η Σερβία κατέγραψαν ποσοστά σε σχέση με την υποβολή υποψηφιότητας για εκλογή ως μέλος του μαθητικού συμβουλίου, τα οποία ήταν στατιστικά υψηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο (47%) κατά τουλάχιστον 10%. Η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Ιταλία, η Λετονία και η Ολλανδία είχαν ποσοστά συμμετοχής, σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερα από τον διεθνή μέσο όρο κατά τουλάχιστον 10%.

6.2. Πρόθεση για μελλοντική συμμετοχή σε δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας

Η έρευνα εξέτασε τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών σε σχέση με την πρόθεσή τους για μελλοντική συμμετοχή σε δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας διακρίνοντάς τις σε τρεις κατηγορίες:

- i. Προσδοκίες συμμετοχής σε μελλοντικές σχολικές δραστηριότητες
- ii. Προσδοκίες συμμετοχής σε νόμιμες και παράνομες δραστηριότητες για υποστήριξη ή διαμαρτυρία ως προς σημαντικά ζητήματα
- iii. Προσδοκίες για ενασχόληση με πολιτικά ζητήματα ως ενήλικες

6.2.1. Προσδοκίες συμμετοχής σε μελλοντικές σχολικές δραστηριότητες

Σε σχέση με τις προσδοκίες συμμετοχής σε μελλοντικές σχολικές δραστηριότητες, δημιουργήθηκε μια κλίμακα με βάση τέσσερις δηλώσεις, οι οποίες παρουσιάζονται πιο κάτω. Το ποσοστό στην παρένθεση είναι το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών που ανέφεραν ως πιθανό ή πολύ πιθανό να ισχύει η συγκεκριμένη δήλωση, για την Κύπρο και διεθνώς:

- α) Να ψηφίσεις για εκλογή των μελών του μαθητικού συμβουλίου της τάξης σου ή του κεντρικού μαθητικού συμβουλίου του σχολείου σου (Κ: 77%, Δ: 75%)
- β) Να γίνεις μέλος μίας ομάδας μαθητών/μαθητριών που ασχολούνται ενεργά με ένα θέμα με το οποίο συμφωνείς (Κ: 72%, Δ: 64%)
- γ) Να υποβάλεις υποψηφιότητα για μέλος του μαθητικού συμβουλίου της τάξης σου ή του κεντρικού μαθητικού συμβουλίου του σχολείου σου (Κ: 63%, Δ: 46%)
- δ) Να συμμετέχεις σε συζήτηση σε μια μαθητική συγκέντρωση (Κ: 60%, Δ: 52%).

Στην κλίμακα που εκπονήθηκε, η Κινεζική Ταϊπέι, η Κολομβία και η Ρουμανία παρουσίασαν στατιστικά σημαντική διαφορά (τουλάχιστον τρεις μονάδες υψηλότερη) σε σχέση με τη διεθνή μέση

τιμή (49 μονάδες). Αντίθετα, η Εσθονία και η Ολλανδία παρουσίασαν στατιστικά σημαντική διαφορά (τουλάχιστον τρεις μονάδες χαμηλότερη) σε σχέση με τη διεθνή μέση τιμή. Η μέση τιμή για την Κύπρο ανήλθε σε 52 μονάδες χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από τη μέση διεθνή τιμή.

Σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της αναμενόμενης μελλοντικής συμμετοχής σε σχολικές δραστηριότητες και του ενδιαφέροντος για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Επιπλέον, στις περισσότερες συμμετέχουσες χώρες, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεγαλύτερη των 4 μονάδων στην κλίμακα αυτή, με βάση το ενδιαφέρον των μαθητών και των μαθητριών για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Η μικρότερη διαφορά ανάμεσα στα δύο άκρα παρατηρήθηκε στη Ρουμανία (περίπου 3 μονάδες). Χαμηλή ήταν η διαφορά που παρατηρήθηκε και στην Κύπρο (περίπου 3 μονάδες), εφόσον τα παιδιά που δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τα κοινά παρουσιάζουν μέση τιμή 51 στην κλίμακα, ενώ για τα παιδιά που ενδιαφέρονται πολύ η τιμή ανήλθε σε 54 μονάδες.

Παρατηρήθηκε μικρότερη συσχέτιση της αναμενόμενης μελλοντικής συμμετοχής σε σχολικές δραστηριότητες με το επίπεδο γνώσης για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Στις περισσότερες από τις μισές χώρες παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην αναμενόμενη μελλοντική συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες υπέρ των παιδιών με υψηλότερη επίδοση σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Κατά μέσο όρο, στις συμμετέχουσες χώρες η διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων (Ομάδα 1: επίδοση κάτω από το επίπεδο Β, Ομάδα 2: επίδοση στο επίπεδο Β και πάνω από αυτό) ήταν σχεδόν 2 μονάδες. Η μεγαλύτερη διαφορά παρατηρήθηκε στην Κύπρο (4 μονάδες) με την ομάδα των παιδιών που είχαν επίδοση κάτω από το επίπεδο Β να έχει τιμή 50 μονάδες στην κλίμακα και την ομάδα με επίδοση πάνω από το επίπεδο Β να έχει αντίστοιχη τιμή 54 μονάδες.

Τέλος, τα κορίτσια είχαν υψηλότερες προσδοκίες για μελλοντική συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες, σε σχέση με τα αγόρια. Κατά μέσο όρο η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα ήταν λίγο κάτω από δύο μονάδες (Δ : 1,8 μονάδες), και ήταν στατιστικά σημαντική στις περισσότερες χώρες, όπως και στην Κύπρο που κυμάνθηκε στις 2,5 περίπου μονάδες, υπέρ των κοριτσιών.

6.2.2. Αναμενόμενη μελλοντική έκφραση ιδεών για πολιτικά και κοινωνικά θέματα

Στην έρευνα η αναμενόμενη συμμετοχή σε μελλοντικές κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες μετρήθηκε ως προς νόμιμες δραστηριότητες, παράνομες δραστηριότητες διαμαρτυρίας, και δραστηριότητες προστασίας του περιβάλλοντος.

6.2.2.1. Νόμιμες κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες

Για τη δημιουργία της κλίμακας χρησιμοποιήθηκαν οι δηλώσεις που παρουσιάζονται πιο κάτω. Το ποσοστό στην παρένθεση αναφέρεται στα παιδιά που ανέφεραν, στην Κύπρο και διεθνώς, ως πιθανό ή πολύ πιθανό να ισχύει η συγκεκριμένη δήλωση:

- α. Να μιλήσεις σε άλλους/άλλες για τις απόψεις σου για πολιτικά ή κοινωνικά θέματα (Κ: 64%, Δ: 63%)
- β. Να επικοινωνήσεις με έναν/μία εκλεγμένο/εκλεγμένη αντιπρόσωπο (Κ: 25%, Δ: 35%)
- γ. Να συμμετέχεις σε μία ειρηνική πορεία ή διαδήλωση (Κ: 61%, Δ: 47%)
- δ. Να μαζέψεις υπογραφές για ένα αίτημα (Κ: 54%, Δ: 47%)
- ε. Να συνεισφέρεις σε μία διαδικτυακή συζήτηση για ένα πολιτικό ή κοινωνικό θέμα (Κ: 52%, Δ: 43%)
- στ. Να οργανώσεις μία διαδικτυακή εκστρατεία για την υποστήριξη ενός πολιτικού ή κοινωνικού θέματος (Κ: 44%, Δ: 35%)

Σε σχέση με την κλίμακα αυτή, η Κολομβία κατέγραψε την υψηλότερη τιμή (53), ενώ η Ολλανδία την χαμηλότερη (44). Οι τιμές αυτές διαφοροποιήθηκαν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από τη διεθνή μέση τιμή (49 μονάδες). Η τιμή για την Κύπρο ήταν 51 μονάδες και δεν διέφερε στατιστικά σημαντικά από τη διεθνή μέση τιμή. Κατά μέσο όρο η αναμενόμενη συμμετοχή σε νόμιμες δραστηριότητες δεν συνδέθηκε με το επίπεδο της γνώσης των παιδιών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.

6.2.2.2. Παράνομες δραστηριότητες διαμαρτυρίας

Για την κλίμακα αυτή χρησιμοποιήθηκαν οι τρεις δηλώσεις που παρουσιάζονται πιο κάτω. Το ποσοστό στην παρένθεση είναι το ποσοστό των παιδιών που ανέφερε ως πιθανό ή πολύ πιθανό να ισχύει η συγκεκριμένη δήλωση:

- α. Να διαμαρτυρηθείς γράφοντας συνθήματα με σπρέι στους τοίχους (Κ: 38%, Δ: 24%)
- β. Να πραγματοποιήσεις διαδήλωση εμποδίζοντας την κυκλοφορία (Κ: 36%, Δ: 22%)
- γ. Να κάνεις κατάληψη δημόσιων κτιρίων ως ένδειξη διαμαρτυρίας (Κ: 35%, Δ: 21%)

Σε σχέση με τις αναμενόμενες παράνομες δραστηριότητες διαμαρτυρίας, η Βουλγαρία, η Κολομβία και η Κύπρος (54 μονάδες) κατέγραψαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερη μέση τιμή σε σχέση με τη διεθνή (50 μονάδες), ενώ η Κινέζικη Ταϊπέι και η Σουηδία είχαν τη χαμηλότερη μέση τιμή (47 μονάδες), με στατιστικά σημαντική διαφορά από τη διεθνή τιμή.

Σε όλες τις χώρες η αναμενόμενη συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες διαμαρτυρίας συνδέθηκε αρνητικά και σε στατιστικά σημαντικό βαθμό με το επίπεδο της γνώσης των παιδιών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας, με τη διαφορά να φτάνει τις 6 μονάδες ανάμεσα στις δύο ομάδες. Η διαφορά ήταν μεγαλύτερη στη Σουηδία, στην Κινέζικη Ταϊπέι, την Κολομβία και τη Σλοβακία. Η διαφορά στην Κύπρο ανήλθε σε 6 μονάδες με την ομάδα των παιδιών κάτω από το επίπεδο Β να έχουν μέση τιμή 57 μονάδες στην κλίμακα αυτή, σε σχέση με την ομάδα των παιδιών πάνω από το επίπεδο Β που είχαν μέση τιμή 51 μονάδες.

6.2.2.3. Δραστηριότητες προστασίας του περιβάλλοντος

Η αναμενόμενη συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες προστασίας του περιβάλλοντος μετρήθηκε μέσα από τέσσερις δηλώσεις, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την ανάπτυξη της σχετικής κλίμακας. Τα ποσοστά στην παρένθεση υποδεικνύουν τους μαθητές και τις μαθήτριες που επέλεξαν αυτούς τους τρόπους διαμαρτυρίας υπέρ του περιβάλλοντος, διεθνώς και στην Κύπρο:

- α. Να αρνηθείς να αγοράσεις προϊόντα που είναι επιβλαβή για το περιβάλλον (Κ: 64%, Δ: 66%)
- β. Να πεις σε κάποιον/κάποια να σταματήσει να προκαλεί ζημιά στο περιβάλλον (Κ: 74%, Δ: 72%)
- γ. Να συμμετέχεις σε μία οργανωμένη διαμαρτυρία, απαιτώντας περισσότερη δράση για την προστασία του περιβάλλοντος (Κ: 63%, Δ: 57%)
- δ. Να ενθαρρύνεις άλλους ανθρώπους να κάνουν προσωπικές προσπάθειες για να βοηθήσουν το περιβάλλον (π.χ. μέσω εξοικονόμησης νερού) (Κ: 71%, Δ: 72%,)

Σε όλες τις χώρες, η αναμενόμενη συμμετοχή στις δραστηριότητες αυτές συσχετίστηκε θετικά με το επίπεδο γνώσης για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Στην Κύπρο η διαφορά ανήλθε σε περίπου 4 μονάδες με την ομάδα των παιδιών κάτω από το επίπεδο Β να έχουν μέση τιμή 49 μονάδες στην κλίμακα και την ομάδα των παιδιών πάνω από το επίπεδο Β να έχουν μέση τιμή 53 μονάδες στην ίδια κλίμακα.

6.2.3. Συμμετοχή στην πολιτική ως ενήλικες

Οι προθέσεις των μαθητών και των μαθητριών για συμμετοχή στην πολιτική ως ενήλικες αξιολογήθηκε μέσα από δύο κλίμακες. Η πρώτη αφορούσε στην αναμενόμενη εκλογική συμμετοχή και αναπτύχθηκε μέσα από τρεις δηλώσεις. Το ποσοστό στην παρένθεση αναφέρεται στους μαθητές και τις μαθήτριες που ανέφεραν ως πιθανό ή πολύ πιθανό να ισχύει η συγκεκριμένη δήλωση:

- α. Θα ψηφίζω σε τοπικές/δημοτικές εκλογές (Κ: 70%, Δ: 77%)
- β. Θα ψηφίζω σε προεδρικές/βουλευτικές εκλογές (Κ: 66%, Δ: 77%)
- γ. Θα ενημερώνομαι σχετικά με τους/τις υποψήφιους/υποψήφιες πριν ψηφίσω σε εκλογές (Κ: 66%, Δ: 75%).

Η δεύτερη κλίμακα αφορούσε στην αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες και αναπτύχθηκε μέσα από τις ακόλουθες τέσσερις δηλώσεις:

- α. Θα γίνω μέλος ενός πολιτικού κόμματος (Κ: 30%, Δ: 25%),
- β. Θα γίνω μέλος μίας συντεχνίας (Κ: 33%, Δ: 27%),
- γ. Θα υποβάλω υποψηφιότητα σε τοπικές/δημοτικές εκλογές (Κ: 37%, Δ: 24%),
- δ. Θα γίνω μέλος μίας οργάνωσης για έναν πολιτικό ή κοινωνικό σκοπό (Κ: 42%, Δ: 31%).

6.2.3.1. Εκλογική συμμετοχή

Η αναμενόμενη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών σε εκλογές κυμάνθηκε από το 44 μέχρι τις 52 μονάδες στη σχετική κλίμακα. Οι τιμές για τη Γαλλία, Νορβηγία και τη Ρουμανία ήταν στατιστικά σημαντικά υψηλότερες από τη μέση τιμή διεθνώς (49 μονάδες), κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Οι τιμές για την Εσθονία, τη Σερβία και τη Λετονία ήταν στατιστικά χαμηλότερες από τη μέση τιμή, κατά επίσης περισσότερες από 3 μονάδες. Η τιμή για την Κύπρο ήταν 46 μονάδες, και δεν διέφερε από τη διεθνή μέση τιμή σε στατιστικά σημαντικό βαθμό.

Κατά μέσο όρο, σε όλες τις χώρες η αναμενόμενη εκλογική συμμετοχή παρουσίασε θετική στατιστικά σημαντική συσχέτιση με το επίπεδο της γνώσης παιδιών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Η διαφορά ανάμεσα στα παιδιά με υψηλό επίπεδο γνώσης (πάνω από το επίπεδο Β) σε σχέση με αυτά με χαμηλό επίπεδο (κάτω από το επίπεδο Β) ανήλθε σε σχεδόν 6 μονάδες. Η μεγαλύτερη διαφορά παρουσιάστηκε στη Νορβηγία (7,5 μονάδες) και η μικρότερη στην Κολομβία (περίπου 4 μονάδες). Στην Κύπρο η διαφορά ανήλθε σε περίπου 5 μονάδες με τους μαθητές και τις μαθήτριες κάτω από το Β επίπεδο να έχουν μέση τιμή στην κλίμακα 44 μονάδες, και τα παιδιά στο Β επίπεδο και πάνω να έχουν μέση τιμή 49 μονάδες, με τη διαφορά να είναι στατιστικά σημαντική.

Στατιστικά σημαντικές διαφορές παρατηρήθηκαν ανάμεσα στην αναμενόμενη εκλογική συμμετοχή και στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και των μαθητριών σε όλες τις χώρες. Η διαφορά ανάμεσα στους μαθητές και τις μαθήτριες με κοινωνικοοικονομικό επίπεδο πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους και αυτούς κάτω από τον μέσο όρο ανήλθε στις 4 μονάδες στην κλίμακα. Οι μεγαλύτερες διαφορές παρατηρήθηκαν στη Λετονία και τη Νορβηγία (πάνω από 5 μονάδες) ενώ η μικρότερη διαφορά καταγράφηκε στη Ρουμανία και στην Κινέζικη Ταϊπέι (περίπου 2 μονάδες). Στην Κύπρο η διαφορά ανήλθε σε 4 μονάδες.

Τέλος, εντοπίστηκαν μόνο μικρές διαφορές στην κλίμακα ανάμεσα στα αγόρια και στα κορίτσια, με τα κορίτσια να σημειώνουν ελαφρά καλύτερη μέση τιμή σε σχέση με τα αγόρια, με τη διαφορά να είναι στατιστικά σημαντική αλλά μόνο κατά μία μονάδα.

6.2.3.2. Αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες

Η πρόθεση των μαθητών και των μαθητριών για αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες κυμάνθηκε από 46 μονάδες στη Σερβία έως 53 μονάδες στην Κολομβία στην κλίμακα, ενώ η μέση τιμή, από την οποία διέφεραν στατιστικά μόνο οι δύο προαναφερόμενες χώρες ανήλθε σε 50. Η αντίστοιχη τιμή για την Κύπρο ανήλθε σε 51 μονάδες.

Κατά μέσο όρο η αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες σχετίστηκε αρνητικά αλλά σε μικρό βαθμό με το επίπεδο της γνώσης των παιδιών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Σε όλες τις χώρες, η διαφορά ανάμεσα στα παιδιά στο επίπεδο Β και πάνω και σε αυτά κάτω από το επίπεδο Β ήταν πάνω από 2 μονάδες, υπέρ αυτών στο χαμηλό επίπεδο γνώσης. Σε 17 χώρες, οι μαθητές και οι μαθήτριες με υψηλότερο επίπεδο γνώσης σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας είχαν στατιστικά χαμηλότερη βαθμολογία στην κλίμακα αυτή. Η μεγαλύτερη διαφορά καταγράφηκε στην Κολομβία (περίπου 6 μονάδες) και η μικρότερη στη Γαλλία

(σχεδόν μηδενική). Στην Κύπρο, η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική και ανήλθε σε σχεδόν 2 μονάδες, υπέρ των μαθητών και των μαθητριών με χαμηλότερα επίπεδα γνώσης.

Κατά μέσο όρο, σε διεθνές επίπεδο, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά (μίας μονάδας) ανάμεσα στην αναμενόμενη ενεργή δράση σε πολιτικές δραστηριότητες και στο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο υπέρ των παιδιών, στο κατώτερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Αντίστοιχες και στατιστικά σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν σε τρεις χώρες (Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία). Αντίθετα, θετικές στατιστικά σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν σε τρεις χώρες (Γαλλία, Ιταλία, Λετονία), όπου οι μέσοι όροι στην κλίμακα ήταν στατιστικά σημαντικά υψηλότεροι για τα παιδιά με υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Παρόμοια εικόνα παρατηρήθηκε και στην Κύπρο, όπου η διαφορά ανήλθε σε μία μόνο μονάδα και δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

Ως προς το φύλο, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά υπέρ των αγοριών στην κλίμακα σε 12 χώρες (μεταξύ των οποίων και η Κύπρος), κατά περίπου 1 μονάδα.

7. Στάσεις, απόψεις και πεποιθήσεις για σημαντικά θέματα της κοινωνίας

Οι στάσεις αναφέρονται σε κρίσεις ή αξιολογήσεις ιδεών, προσώπων, αντικειμένων, γεγονότων, καταστάσεων ή/και σχέσεων. Περιλαμβάνουν, επίσης, αντιλήψεις που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα πράγματα ή καταστάσεις και μπορούν να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου, ενώ οι *διαθέσεις* αντιπροσωπεύουν πιο διαρκή χαρακτηριστικά ενός ατόμου και οι *πεποιθήσεις* είναι πιο θεμελιώδεις αντιλήψεις των αξιών που τείνουν να είναι σταθερές για μεγαλύτερες χρονικές περιόδους (Hanel, Foad & Maio, 2021).

Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται οι στάσεις, οι απόψεις και οι πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών που συμμετείχαν ως προς τα πολιτικά συστήματα και τους δημοκρατικούς θεσμούς, τη διαφορετικότητα και τις ευθύνες του πολίτη για το περιβάλλον.

7.1. Πολιτικά συστήματα και δημοκρατικοί θεσμοί

Η έρευνα διερεύνησε τις απόψεις των μαθητών και των μαθητριών για το πολιτικό σύστημα της χώρας τους, για τους κινδύνους κατά της δημοκρατίας, για τους περιορισμούς κατά τη διάρκεια περιόδων έκτακτης ανάγκης και την εμπιστοσύνη στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς. Οι απόψεις αυτές αναλύονται πιο κάτω.

7.1.1. Πολιτικό σύστημα της χώρας

Οι μαθητές και οι μαθήτριες ρωτήθηκαν για το πολιτικό σύστημα της χώρας τους μέσα από 9 διαφορετικές δηλώσεις. Το ποσοστό στην παρένθεση είναι ο μέσος όρος των μαθητών και των μαθητριών που ανέφεραν ως πιθανό ή πολύ πιθανό να ισχύει η συγκεκριμένη δήλωση:

- α. Η δημοκρατία μπορεί να έχει κάποια προβλήματα αλλά παραμένει η καλύτερη μορφή διακυβέρνησης (Κ: 54%, Δ: 74%)
- β. Το πολιτικό σύστημα στην Κύπρο λειτουργεί καλά (Κ: 44%, Δ: 55%)
- γ. Τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων είναι καλοί/καλές στην αντιπροσώπευση των συμφερόντων των νέων (Κ: 45%, Δ: 44%)
- δ. Τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων εκπροσωπούν τα συμφέροντα των ατόμων της χώρας τους γενικά καλά (Κ: 54%, Δ: 55%)
- ε. Τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων συμπεριφέρονται δίκαια σε όλα τα άτομα της κοινωνίας (Κ: 39%, Δ: 45%)
- στ. Τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν ενδιαφέρονται αρκετά για τις επιθυμίες των ατόμων (Κ: 61%, Δ: 62%)
- ζ. Οι πολιτικοί ηγέτες έχουν υπερβολική εξουσία σε σύγκριση με άλλα άτομα (Κ: 71%, Δ: 70%)
- η. Τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων συνήθως ξεχνούν τις ανάγκες των ατόμων που τους έχουν ψηφίσει (Κ: 70%, Δ: 71%)
- θ. Οι πολιτικές αποφάσεις πρέπει να βασίζονται συχνότερα σε συμβουλές από επιστημονικούς εμπειρογνώμονες (Κ: 70%, Δ: 73%)

Κατά μέσο όρο, το 74% των μαθητών και των μαθητριών διεθνώς και μόλις το 54% των μαθητών και των μαθητριών στην Κύπρο συμφώνησαν ότι η δημοκρατία «*παραμένει η καλύτερη μορφή*

διακυβέρνησης» για τη χώρα τους. Περίπου το 55% των μαθητών και των μαθητριών τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο συμφώνησε ότι οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποί τους γενικά εκπροσωπούν καλά τα συμφέροντα των ανθρώπων στη χώρα τους, αλλά μόνο το 45% περίπου συμφώνησε ότι τα μέλη του κοινοβουλίου είναι καλά στο να εκπροσωπούν τα συμφέροντα των νέων και ότι συμπεριφέρονται δίκαια σε όλους τους ανθρώπους της κοινωνίας.

Απαντώντας στις αρνητικά διατυπωμένες δηλώσεις, πάνω από το 60% των μαθητών και των μαθητριών συμφώνησαν ότι οι πολιτικοί τους εκπρόσωποι «δεν ενδιαφέρονται αρκετά για τις επιθυμίες των ατόμων», ενώ περίπου 70% των παιδιών συμφώνησε ότι «οι πολιτικοί ηγέτες έχουν υπερβολική εξουσία σε σύγκριση με άλλα άτομα» και ότι τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων συνήθως ξεχνούν τις ανάγκες των ατόμων που τους έχουν ψηφίσει. Είναι ενδιαφέρον ότι -ενδεχομένως αντικατοπτρίζοντας το πλαίσιο των διαφόρων αντιδράσεων στην πανδημία COVID-19- σχεδόν το 75% των μαθητών και των μαθητριών συμφώνησε ότι «οι πολιτικές αποφάσεις πρέπει να βασίζονται συχνότερα σε συμβουλές από επιστημονικούς εμπειρογνώμονες».

Στη βάση των απαντήσεων των μαθητών και των μαθητριών στα πιο πάνω ερωτήματα δημιουργήθηκαν δύο κλίμακες. Η πρώτη αφορά στην *ικανοποίηση* που νιώθουν για το πολιτικό τους σύστημα και η δεύτερη στην *κριτική* που ασκούν στο πολιτικό σύστημα.

Η μέση τιμή της κλίμακας για την ικανοποίηση για το πολιτικό τους σύστημα ήταν στατιστικά υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) στην Κινέζικη Ταϊπέι, στην Ολλανδία, τη Νορβηγία και τη Σουηδία (περισσότερες από 3 μονάδες). Χαμηλότερη στατιστικά από τη διεθνή μέση τιμή, ήταν η τιμή στην Κροατία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία (περισσότερες από 3 μονάδες). Στην Κύπρο η μέση τιμή ανήλθε στις 48 μονάδες και δεν διαφοροποιήθηκε σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από τη διεθνή μέση τιμή.

Η τιμή της κλίμακας για την κριτική στάση των μαθητών και των μαθητριών προς το πολιτικό σύστημα ήταν στατιστικά υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) στην Κροατία και στη Ρουμανία (περισσότερες από 3 μονάδες) και χαμηλότερη στην Ολλανδία, στη Νορβηγία και στη Σουηδία. Στην Κύπρο η μέση τιμή ανήλθε στις 49 μονάδες και δεν διαφοροποιήθηκε σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από τη διεθνή μέση τιμή.

Οι σχέσεις ανάμεσα στην κλίμακα κριτικής προς το πολιτικό σύστημα και στο επίπεδο γνώσης των μαθητών και των μαθητριών για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας ήταν περίπλοκες. Σε 14 χώρες, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος, οι μαθητές και οι μαθήτριες στο επίπεδο Β και πάνω από αυτό, τοποθετήθηκαν πιο υψηλά στην κλίμακα από τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β, με τη διαφορά να είναι στατιστικά σημαντική. Δηλαδή, σε αυτές τις χώρες, τα παιδιά με υψηλότερες επιδόσεις παρουσιάστηκαν πιο επικριτικά για τα πολιτικά τους συστήματα. Σε τέσσερις χώρες παρατηρήθηκε το αντίστροφο, και σε δύο χώρες δεν παρατηρήθηκε σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων. Κατά μέσο όρο, διεθνώς, η διαφορά ανάμεσα στις δύο ομάδες (Ομάδα 1: επίδοση κάτω από το επίπεδο Β, Ομάδα 2: επίδοση στο επίπεδο Β και πάνω από αυτό) ήταν λιγότερο από δύο μονάδες στην κλίμακα. Η διαφορά στην Κύπρο ανήλθε στις 3 μονάδες.

Τέλος, κατά μέσο όρο, σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες οι μαθητές και οι μαθήτριες στο επίπεδο Β και πάνω είχαν χαμηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα ικανοποίησης για το πολιτικό σύστημα κατά περίπου 3 μονάδες σε σχέση με τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β. Αυτό υποδεικνύει ότι τα

παιδιά με υψηλότερες επιδόσεις παρουσιάζονται λιγότερο ευνοϊκά προς τα πολιτικά τους συστήματα. Συγκεκριμένα, σε 15 χώρες, ανάμεσα στις οποίες και η Κύπρος (Κ: διαφορά 2 μονάδων), οι μαθητές και οι μαθήτριες στο επίπεδο Β και πάνω κατέγραψαν χαμηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα ικανοποίησης για το πολιτικό σύστημα σε σχέση με τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β. Σε δύο χώρες παρατηρήθηκε το αντίστροφο και σε τρεις χώρες δεν υπήρχε στατιστικά σημαντική διαφορά.

7.1.2. Απειλές για τη δημοκρατία

Οι μαθητές και οι μαθήτριες θεωρούν συγκεκριμένες καταστάσεις ως πολύ ή αρκετά αρνητικές για τη δημοκρατία. Ο Πίνακας 7.1 παρουσιάζει το ποσοστό των παιδιών αυτών, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς μαζί με το εύρος των τιμών των ποσοστών στις συμμετέχουσες χώρες.

Προφανώς, οι μαθητές και οι μαθήτριες είχαν, κατά μέσο όρο, λογικά σαφή και συνεπή κατανόηση των βασικών αρχών της δημοκρατικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν εθνικές διαφορές ως προς το τι αναμένεται από μια δημοκρατική κυβέρνηση. Ειδικά σε σχέση με τον νεποτισμό στην κυβέρνηση (πολιτικοί ηγέτες δίνουν κυβερνητικές θέσεις εργασίας σε μέλη της οικογένειας) παρατηρήθηκε μεγαλύτερη διακύμανση μεταξύ των χωρών. Ιδιαίτερα σε δύο χώρες (Κολομβία και Μάλτα) λιγότεροι από τους μισούς μαθητές και τις μισές μαθήτριες θεωρούν αυτή την πρακτική ως πολύ ή αρκετά αρνητικό για τη δημοκρατία.

Πίνακας 7.1 Απειλές για τη δημοκρατία

	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Οι πολιτικοί ηγέτες δίνουν κυβερνητικές θέσεις εργασίας σε μέλη της οικογένειάς τους.	Κολομβία και Μάλτα: 42%- Πολωνία: 83%	59%	65%
Οι ηγέτες της αντιπολίτευσης να συλλαμβάνονται επειδή άσκησαν ανοιχτά κριτική σε έναν νέο νόμο.	Βουλγαρία: 55%- Σουηδία: 84%	62%	67%,
Μόνο οι υποστηρικτές της κυβέρνησης να διορίζονται ως δικαστές.	Κολομβία: 56%- Πολωνία: 84%	68%	70%
Η κυβέρνηση να παραβιάζει τον νόμο για να εκπληρώσει μίαν υπόσχεση που έδωσε πριν να εκλεγεί.	Λετονία: 62% - Σουηδία & Κινέζικη Ταϊπέι: 86%	70%	73%
Η κυβέρνηση να ελέγχει όλες τις εφημερίδες, τους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς της χώρας.	Κύπρος: 64% - Πολωνία και Κινέζικη Ταϊπέι: 88%	64%	74%
Η κυβέρνηση να κλείνει εφημερίδες, ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς που έχουν ασκήσει κριτική στις πολιτικές της.	Λετονία: 70% - Πολωνία: 92%	73%	79%
Η κυβέρνηση να αποκλείει την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να αποτρέψει τους χρήστες από το να ασκήσουν κριτική στις πολιτικές της.	Κολομβία: 72%- Πολωνία: 94%	75%	81%

Οι υψηλότερες τιμές ως προς την αντίληψη απειλών προς τη δημοκρατία παρατηρήθηκαν στην Κινέζικη Ταϊπέι, την Πολωνία και τη Σουηδία, ενώ οι χαμηλότερες στην Κολομβία. Η τιμή για την Κύπρο ήταν 48 μονάδες, δύο μονάδες κάτω από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες), αλλά χωρίς στατιστικά σημαντική διαφορά.

Παρατηρήθηκε μέτρια αλλά στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις τιμές της κλίμακας και του επιπέδου της γνώσης για θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας σε όλες τις χώρες. Κατά μέσο όρο, σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, οι μαθητές και οι μαθήτριες με επίδοση από το επίπεδο Β και πάνω είχαν διαφορά σχεδόν 7 μονάδων σε σχέση με τους μαθητές και τις μαθήτριες κάτω από το επίπεδο Β. Η αντίστοιχη διαφορά για την Κύπρο υπερέβηκε τις 5 μονάδες.

7.1.3. Περιορισμοί στην ελευθερία σε εθνικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης

Η έρευνα αξιολόγησε τις πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι κυβερνήσεις θα πρέπει να είναι σε θέση να επιβάλλουν περιορισμούς στην ατομική ελευθερία κατά τη διάρκεια μιας εθνικής έκτακτης ανάγκης, όπως η πανδημία του COVID-19. Τα παιδιά κλήθηκαν να δηλώσουν την άποψή τους σε σχέση με κάποιες δηλώσεις (Πίνακας 7.2.). Στον ίδιο πίνακα παρουσιάζεται το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών, στην Κύπρο και διεθνώς που συμφώνησαν ή συμφώνησαν απόλυτα με τις πιο κάτω δηλώσεις.

Πίνακας 7.2 Περιορισμοί που θα μπορούν να επιβάλλουν οι κυβερνήσεις σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης

	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Η κυβέρνηση θα πρέπει να μπορεί να:			
επιβάλλει πρόστιμα σε ανθρώπους, η συμπεριφορά των οποίων μπορεί να θέσει άλλους σε κίνδυνο	Σλοβενία: 61%- Ιταλία: 90%	70%	77%
κλείνει σχολεία	Κολομβία: 51%- Νορβηγία: 82%	62%	67%,
αναβάλλει τις συνεδριάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων	Σερβία: 42% - Κινέζικη Ταϊπέι: 75%	43%	53%
επιβάλλει ταξιδιωτικούς περιορισμούς	Σερβία: 44% - Νορβηγία: 82%	48%	61%
απαγορεύει μεγάλες συγκεντρώσεις ατόμων σε αθλητικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις	Κύπρος: 46%- Ιταλία: 74%	46%	61%
καθιστά ως παράνομες ειρηνικές διαμαρτυρίες, πορείες ή συγκεντρώσεις	Κολομβία: 38%- Γαλλία: 61%	41%	45%
κλείνει καταστήματα και επιχειρήσεις	Κροατία: 27%- Εσθονία: 61%	35%	42%
υποχρεώνει τους ανθρώπους να παρέχουν πληροφορίες για τις μετακινήσεις τους	Ολλανδία: 29% - Κινέζικη Ταϊπέι: 88%	39%	39%
ορίζει ως παράνομο το να φεύγουν οι άνθρωποι από το σπίτι τους χωρίς ουσιαστικό λόγο	Πολωνία: 25% - Ισπανία: 49%	33%	35%

Φαίνεται ότι υπάρχουν αρκετές διαφορές μεταξύ των χωρών ως προς το επίπεδο συμφωνίας στους περιορισμούς αυτούς. Στην Κινεζική Ταϊπέι και στη Νορβηγία παρατηρήθηκε η υψηλότερη μέση τιμή της κλίμακας ανοχής των μαθητών και των μαθητριών προς πιθανούς περιορισμούς στην ελευθερία σε εθνικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η οποία ήταν κατά 3 μονάδες μεγαλύτερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες). Στην Ολλανδία παρατηρήθηκε η χαμηλότερη τιμή κλίμακας, κατά 3 μονάδες μικρότερη από τη διεθνή μέση τιμή. Οι διαφορές σε σχέση με τη διεθνή μέση τιμή της κλίμακας στις χώρες αυτές ήταν στατιστικά σημαντικές. Για την Κύπρο η μέση τιμή ήταν 48 μονάδες, 2 μονάδες κάτω από τη μέση τιμή και η διαφορά αυτή δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

Κατά μέσο όρο, οι τιμές στην κλίμακα ανοχής στους περιορισμούς της ελευθερίας σε περιστάσεις έκτακτης ανάγκης ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερες για τα παιδιά στο επίπεδο Β και πάνω, σε σχέση με αυτά κάτω από το επίπεδο Β, κατά σχεδόν δύο μονάδες. Σε 14 χώρες παρατηρήθηκε η πιο πάνω σχέση, σε μία χώρα παρατηρήθηκε η αντίστροφη σχέση και σε πέντε χώρες (ανάμεσά τους και η Κύπρος) δεν προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά.

Παρόμοια εικόνα παρατηρήθηκε και σε σχέση με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο. Κατά μέσο όρο, οι μαθητές και οι μαθήτριες μέσου και ανώτερου κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου είχαν υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα, σε σχέση με τους μαθητές και τις μαθήτριες από χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, με μία μονάδα περίπου διαφορά. Αυτό παρατηρήθηκε σε 16 χώρες (ανάμεσά τους και η Κύπρος), σε μία χώρα παρατηρήθηκε η αντίστροφη σχέση, ενώ στις υπόλοιπες τέσσερις δεν παρατηρήθηκε τέτοια διαφορά.

Κατά μέσο όρο, δεν παρατηρήθηκε διαφορά ως προς το φύλο σε σχέση με την κλίμακα αυτή. Σε 10 χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου (3 μονάδες διαφορά), παρατηρήθηκαν μικρές αλλά στατιστικά σημαντικές διαφορές υπέρ των αγοριών, τα οποία ήταν πιο υποστηρικτικά προς αυτά τα μέτρα σε σχέση με τα κορίτσια.

7.1.4. Εμπιστοσύνη στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς

Η έρευνα ICCS 2022 αξιολόγησε την εμπιστοσύνη των μαθητών και των μαθητριών σε ομάδες, ιδρύματα και θεσμούς. Μεγάλο ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών εξέφρασε «πλήρη» ή «αρκετά μεγάλη εμπιστοσύνη» προς τα δικαστήρια (Κ: 59%, Δ: 66%), την εθνική κυβέρνηση (Κ: 46%, Δ: 53%), τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης (Κ: 49%, Δ: 50%) και το κοινοβούλιο (Κ: 39%, Δ: 48%).

Στη βάση των πιο πάνω δηλώσεων αναπτύχθηκε η κλίμακα εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς, η οποία φάνηκε να σχετίζεται με το επίπεδο γνώσης των παιδιών, αλλά όχι με το κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο ή το φύλο τους.

Ειδικότερα, η διαφορά στην κλίμακα εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς ανάμεσα στα παιδιά στο επίπεδο Β και πάνω, σε σχέση με τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β, ήταν στατιστικά σημαντική αλλά λιγότερο από μία μονάδα. Η διαφορά στην ίδια κλίμακα ανάμεσα στους μαθητές και στις μαθήτριες μέσου και ανώτερου κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου σε σχέση με αυτούς και αυτές από χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ήταν κοντά στο μηδέν, ενώ η διαφορά ανάμεσα στα αγόρια και στα κορίτσια ήταν περίπου μία μονάδα. Η Κύπρος ακολουθούσε το ίδιο μοτίβο.

Στην Εσθονία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία και τη Σουηδία η εμπιστοσύνη στους θεσμούς ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη για τους μαθητές και τις μαθήτριες που, ως προς τη γνώση σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας, κατατάχθηκαν στο επίπεδο Β και πάνω (διαφορά >2 μονάδες). Το αντίθετο παρατηρήθηκε στη Βουλγαρία, στην Κολομβία, στην Ιταλία, στη Μάλτα, στην Πολωνία, στη Ρουμανία, στη Σερβία και στη Σλοβακία. Σε 8 χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, η διαφορά δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

Στην Εσθονία, στη Γαλλία, στη Λετονία, στην Ολλανδία, στη Νορβηγία και στη Σουηδία η εμπιστοσύνη των μαθητών και των μαθητριών στους θεσμούς ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη για τα παιδιά των οποίων το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ήταν πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους. Τα αγόρια φάνηκε να έχουν υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα εμπιστοσύνης στους θεσμούς σε σχέση με τα κορίτσια σε 11 χώρες, αλλά οι διαφορές ήταν πολύ μικρές (1-2 μονάδες). Στην Κύπρο η διαφορά ως προς το επίπεδο γνώσης, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και το φύλο δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

7.2. Στάσεις προς τα ίσα δικαιώματα

Η έρευνα επικεντρώθηκε σε τρεις πτυχές των στάσεων των μαθητών και των μαθητριών απέναντι στα ίσα δικαιώματα: την ισότητα των φύλων, την ισότητα για τους μετανάστες και τις μετανάστριες και την ισότητα για όλες τις εθνότητες.

7.2.1. Ισότητα των φύλων

Στην έρευνα καταγράφηκαν οι στάσεις των μαθητών και των μαθητριών απέναντι στην ισότητα των φύλων μέσα από 6 δηλώσεις. Το ποσοστό στην παρένθεση αφορά στους μαθητές και στις μαθήτριες που *συμφώνησαν* ή *συμφώνησαν απόλυτα* με την κάθε δήλωση:

- α. Οι άντρες και οι γυναίκες θα πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στην κυβέρνηση (Κ: 92%, Δ: 94%),
- β. Οι άντρες και οι γυναίκες θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα σε όλες τις περιπτώσεις (Κ: 90%, Δ: 91%),
- γ. Οι γυναίκες θα πρέπει να μένουν εκτός πολιτικής (Κ: 18, Δ: 17%),
- δ. Όταν δεν υπάρχουν πολλές διαθέσιμες θέσεις εργασίας, οι άντρες θα πρέπει να έχουν περισσότερο δικαίωμα σε μία θέση εργασίας παρά οι γυναίκες (Κ: 26%, Δ: 22%),
- ε. Οι άντρες και οι γυναίκες θα πρέπει να αμείβονται το ίδιο όταν κάνουν την ίδια εργασία (Κ: 86%, Δ: 90%),
- στ. Οι άντρες έχουν καλύτερα προσόντα για να γίνουν πολιτικοί ηγέτες σε σχέση με τις γυναίκες (Κ: 30%, Δ: 26%).

Με βάση αυτές τις δηλώσεις αναπτύχθηκε σχετική κλίμακα. Η τιμή της κλίμακας αυτής ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό μεγαλύτερη (πάνω από 3 μονάδες) από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) στην Κινεζική Ταϊπέι, τη Γαλλία, την Ιταλία και τη Σουηδία και μικρότερη (πάνω από 3 μονάδες) στη Βουλγαρία, την Κολομβία, τη Λετονία, τη Σερβία και τη Σλοβακία. Αυτό δεν ίσχυσε για την Κύπρο, όπου η τιμή της κλίμακας ήταν 51 μονάδες, μία μόνο μονάδα κάτω από την διεθνή μέση τιμή, χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Κατά μέσο όρο εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά 9 μονάδων στην κλίμακα ανάμεσα στους μαθητές και στις μαθήτριες στο επίπεδο γνώσης Β και πάνω, σε σχέση με αυτούς κάτω από το επίπεδο αυτό, υπέρ εκείνων με υψηλότερο επίπεδο γνώσης. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη (πάνω από 11 μονάδες) στην Κινεζική Ταϊπέι, την Κολομβία και τη Σουηδία. Για την Κύπρο η διαφορά στην κλίμακα ως προς το επίπεδο της γνώσης σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας ήταν 10 μονάδες.

Αντίστοιχα, εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην κλίμακα μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών ως προς το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο. Συγκεκριμένα, οι μαθητές και οι μαθήτριες με κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους είχαν κατά περίπου 4 μονάδες υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε κάθε χώρα και μεγαλύτερη (πάνω από 5 μονάδες) στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Στην Κύπρο η διαφορά ανήλθε στις 3 μονάδες.

Τέλος, κατά μέσο όρο παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά σχεδόν 10 μονάδων στην κλίμακα υπέρ των κοριτσιών, σε σχέση με τα αγόρια. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε κάθε χώρα και μεγαλύτερη (πάνω από 12 μονάδες) στην Πολωνία, τη Λιθουανία, την Εσθονία, τη Νορβηγία και τη Σλοβενία. Στην Κύπρο η διαφορά ήταν επίσης σχεδόν 12 μονάδες.

7.2.2. *Ίσα δικαιώματα για τους μετανάστες και τις μετανάστριες*

Σε σχέση με τις στάσεις των μαθητών και των μαθητριών απέναντι στα δικαιώματα των μεταναστών και των μεταναστριών αναπτύχθηκε μια κλίμακα στη βάση των δηλώσεων του Πίνακα 7.3. Στον πίνακα αυτό παρουσιάζεται το ποσοστό των μαθητών/μαθητριών, στην Κύπρο και διεθνώς που *συμφώνησαν* ή *συμφώνησαν απόλυτα* με τις συγκεκριμένες δηλώσεις.

Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες υποστηρίζουν τα ίσα δικαιώματα για τους μετανάστες σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Στην Κινεζική Ταϊπέι και τη Σουηδία, η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό μεγαλύτερη (κατά περισσότερες από 3 μονάδες) από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες). Αντίθετα στη Βουλγαρία, τη Λετονία και τη Σερβία, η τιμή της κλίμακας ήταν χαμηλότερη, επίσης κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Η τιμή της κλίμακας για την Κύπρο ήταν 49 μονάδες, μία μόνο μονάδα κάτω από τη διεθνή μέση τιμή, χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Κατά μέσο όρο εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά 4 μονάδων στην κλίμακα ανάμεσα στα παιδιά που κατατάχθηκαν στο επίπεδο γνώσης Β και πάνω σε σχέση με τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β, υπέρ των εκείνων με υψηλότερα επίπεδα γνώσης. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη (πάνω από 6 μονάδες) στην Κινεζική Ταϊπέι και τη Μάλτα. Για την Κύπρο η διαφορά στην κλίμακα ως προς το επίπεδο γνώσης ανήλθε σε 4 μονάδες.

Αντίστοιχα, εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά πάνω από μία μονάδα στην κλίμακα ως προς το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και των μαθητριών. Συγκεκριμένα, οι μαθητές και οι μαθήτριες με κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους είχαν υψηλότερη τιμή στην κλίμακα. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις

συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη, κατά περίπου 4 μονάδες στη Ρουμανία. Στην Κύπρο η διαφορά στην κλίμακα ως προς το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ανήλθε σε 2 μονάδες.

Πίνακας 7.3 Δικαιώματα των μεταναστών

	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Τα παιδιά μετανάστες θα πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες μόρφωσης που έχουν τα άλλα παιδιά στη χώρα.	Βουλγαρία: 86%- Κινέζικη Ταϊπέι και Ιταλία: 97%	92%	93%
Οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα που έχουν όλοι οι άλλοι άνθρωποι στη χώρα.	Βουλγαρία: 77%- Κινέζικη Ταϊπέι: 96%	84%	88%
Οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συνεχίζουν τις δικές τους παραδόσεις και τρόπο ζωής.	Σερβία: 79% - Κινέζικη Ταϊπέι: 96%	83%	86%
Οι μετανάστες οι οποίοι ζουν σε μία χώρα για αρκετά χρόνια, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ψηφίζουν στις εκλογές.	Σερβία: 65%- Κινέζικη Ταϊπέι: 94%	80%	81%,
Οι μετανάστες φέρνουν πολλά πολιτισμικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη στη χώρα υποδοχής.	Σερβία: 51%- Κινέζικη Ταϊπέι: 97%	64%	73%

Τέλος, ως προς το φύλο, παρατηρήθηκε κατά μέσο όρο στατιστικά σημαντική διαφορά 2 μονάδων στην κλίμακα, υπέρ των κοριτσιών. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική στις περισσότερες από τις συμμετέχουσες χώρες. Η διαφορά αυτή στην Κύπρο (περίπου 4 μονάδες) ήταν μεγαλύτερη και στατιστικά σημαντική.

7.2.3. Υποστήριξη ίσων δικαιωμάτων για όλες τις εθνοτικές ομάδες της κοινωνίας

Στην έρευνα αξιολογήθηκαν επίσης οι στάσεις των μαθητών και των μαθητριών απέναντι στα ίσα δικαιώματα για όλες τις εθνοτικές/φυλετικές ομάδες στην κοινωνία μέσα από τις δηλώσεις που παρουσιάζονται πιο κάτω. Στην παρένθεση παρουσιάζεται το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών που συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα με κάθε δήλωση, στην Κύπρο και διεθνώς.

- Τα άτομα όλων των εθνικοτήτων στην Κύπρο θα πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες για απόκτηση μίας καλής θέσης εργασίας (Κ: 90%, Δ: 94%),
- Τα σχολεία θα πρέπει να διδάσκουν τους/τις μαθητές/μαθήτριες να σέβονται τα μέλη όλων των εθνικοτήτων (Κ: 87%, Δ: 91%),
- Τα μέλη όλων των εθνικοτήτων θα πρέπει να ενθαρρύνονται να υποβάλλουν υποψηφιότητα για εκλογή σε κάποιο πολιτικό αξίωμα (Κ: 79%, Δ: 80%),
- Τα άτομα όλων των εθνικοτήτων στην Κύπρο θα πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες για απόκτηση μίας καλής εκπαίδευσης (Κ: 86%, Δ: 92%),
- Τα μέλη όλων των εθνικοτήτων θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις (Κ: 85%, Δ: 91%).

Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες υποστηρίζουν τα ίδια δικαιώματα για όλες τις εθνοτικές ομάδες της κοινωνίας σε όλες τις χώρες. Η τιμή της κλίμακας, που στηρίχθηκε στις πιο πάνω δηλώσεις, ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό μεγαλύτερη από τη διεθνή μέση τιμή (48 μονάδες), κατά περισσότερο από 3 μονάδες, στην Κινεζική Ταϊπέι, τη Νορβηγία και τη Σουηδία. Αντίθετα η τιμή της κλίμακας ήταν χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή, επίσης κατά περισσότερο από 3 μονάδες στη Βουλγαρία, τη Λετονία και τη Σλοβακία. Η τιμή της κλίμακας για την Κύπρο ήταν 50, δύο μονάδες κάτω από τη διεθνή μέση τιμή, αλλά χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Κατά μέσο όρο εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά πάνω από 6 μονάδες στην κλίμακα ως προς το επίπεδο της γνώσης των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Συγκεκριμένα, τα παιδιά στο επίπεδο Β και πάνω παρουσίασαν υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα σε σχέση με αυτά κάτω από το επίπεδο Β. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη (πάνω από 7 μονάδες) στη Βουλγαρία, την Κύπρο (8 μονάδες), την Εσθονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, τη Νορβηγία και τη Σουηδία.

Αντίστοιχα, εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά σχεδόν 3 μονάδων στην κλίμακα ως προς το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και των μαθητριών. Συγκεκριμένα, τα παιδιά των οποίων το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ήταν πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους είχαν υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη (πάνω από 3 μονάδες) στη Βουλγαρία, την Κύπρο (Κ: 3,3 μονάδες), την Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, τη Νορβηγία και τη Σουηδία.

Τέλος, κατά μέσο όρο παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά 4 μονάδων στην κλίμακα, υπέρ των κοριτσιών. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε 19. Στην Κύπρο (5,2 μονάδες), την Εσθονία και τη Λιθουανία η διαφορά υπερέβηκε τις 5 μονάδες.

7.3. Πεποιθήσεις που σχετίζονται με τις ευθύνες του πολίτη και το περιβάλλον

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας αναλύει την πολιτότητα σε δύο πτυχές, την συμβατική πολιτότητα και την κοινωνική πολιτότητα. Οι πεποιθήσεις για τη *συμβατική και κοινωνική πολιτότητα* αξιολογήθηκαν μέσα από τις δηλώσεις πιο κάτω, οι οποίες περιλήφθηκαν τόσο στο ερωτηματολόγιο μαθητών και μαθητριών όσο και στο ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών.

Ο μέσος όρος των μαθητών και των μαθητριών που *συμφωνούν* ή *συμφωνούν απόλυτα* με τη δήλωση, στην Κύπρο και διεθνώς, φαίνεται στην παρένθεση:

- α. Συμμετοχή (με ψήφο) σε όλες τις εθνικές εκλογές (Κ: 71%, Δ: 78%),
- β. Συμμετοχή σε πολιτικό κόμμα (Κ: 46%, Δ: 33 %),
- γ. Ενημέρωση για πολιτικά θέματα μέσω εφημερίδας, ραδιοφώνου, τηλεόρασης ή διαδικτύου (Κ: 71%, Δ: 67%),
- δ. Συμμετοχή σε πολιτικές συζητήσεις (Κ: 50%, Δ: 40%).

Οι πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών για την κοινωνική πολιτότητα αξιολογήθηκαν μέσα από τις ακόλουθες δηλώσεις:

- α. Συμμετοχή σε ειρηνικές διαδηλώσεις κατά των νόμων που θεωρούνται άδικοι (Κ: 67%, Δ: 58%),
- β. Συμμετοχή σε δραστηριότητες προς όφελος των ανθρώπων στην τοπική κοινότητα (Κ: 74%, Δ: 76%),
- γ. Συμμετοχή σε δραστηριότητες προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Κ: 80%, Δ: 81%),
- δ. Συμμετοχή σε δραστηριότητες προστασίας του περιβάλλοντος (Κ: 82%, Δ: 84%).

Εκτός από τις δύο αυτές πτυχές, η έρευνα αξιολόγησε και την *παγκόσμια πτυχή της πολιτότητας* που περιλάμβανε και την προστασία του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, το ερωτηματολόγιο μαθητή/μαθήτριας και εκπαιδευτικού περιλάμβανε ερωτήσεις για τη μέτρηση των πεποιθήσεων σχετικά με την καλή συμπεριφορά του πολίτη με παγκόσμιο προσανατολισμό. Επιπλέον, περιελάμβανε δηλώσεις οι οποίες ζητούσαν καταγραφή του βαθμού συμφωνίας για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και καταγραφή ανησυχιών σχετικά με τις απειλές για το μέλλον του κόσμου.

Οι πεποιθήσεις των μαθητών και των μαθητριών για την παγκόσμια πολιτότητα αξιολογήθηκαν μέσα από τις ακόλουθες δηλώσεις:

- α. Επίδειξη ενδιαφέροντος για διαφορετικές κουλτούρες και γλώσσες (Κ: 67%, Δ: 72%),
- β. Υιοθέτηση αλλαγών στον τρόπο ζωής ενός ατόμου για να γίνει πιο φιλικός προς το περιβάλλον (Κ: 78%, Δ: 80%),
- γ. Υποστήριξη πρωτοβουλιών που προωθούν ίσες ευκαιρίες για όλους τους ανθρώπους στον κόσμο (Κ: 77%, Δ: 81%),
- δ. Παροχή βοήθειας σε ανθρώπους σε λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (Κ: 80%, Δ: 83%).

Εντοπίστηκαν μέτριες έως ισχυρές συσχετίσεις ανάμεσα στις κλίμακες που αντικατοπτρίζουν τις αντιλήψεις των μαθητών και των μαθητριών για τη σημασία της συμβατικής και της κοινωνικής πολιτότητας σε όλες τις χώρες. Αυτές κυμάνθηκαν από 0,34 στη Ρουμανία έως 0,71 στην Κινεζική Ταϊπέι. Ο συντελεστής συσχέτισης διεθνώς ήταν 0,51 και για την Κύπρο 0,61.

Στην Κινεζική Ταϊπέι και την Ιταλία, η τιμή της κλίμακας για τη συμβατική πτυχή της πολιτότητας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (49 μονάδες) κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Εσθονία και τη Σερβία η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Κύπρο η τιμή της κλίμακας ήταν 50, μόνο μία μονάδα πάνω από τη διεθνή μέση τιμή, χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Στην Κινεζική Ταϊπέι και την Κολομβία, η τιμή της κλίμακας για την κοινωνική πτυχή της πολιτότητας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (48 μονάδες) κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Στη Γαλλία και την Ολλανδία η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Κύπρο η τιμή της κλίμακας ήταν 49, μόνο μία μονάδα πάνω από τη διεθνή μέση τιμή, χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Στην Ιταλία η τιμή της κλίμακας για την παγκόσμια πτυχή της πολιτότητας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) κατά 3 μονάδες. Στην Ολλανδία η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης 3 μονάδες. Στην Κύπρο η τιμή της κλίμακας ήταν 50, ίδια με τη διεθνή μέση τιμή.

Ως προς το επίπεδο της γνώσης των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας παρατηρήθηκαν διαφορές στις κλίμακες απόψεων για την παγκόσμια όσο και για την κοινωνική πτυχή της πολιτότητας. Συγκεκριμένα, τα παιδιά στο επίπεδο Β και πάνω παρουσίασαν υψηλότερη τιμή στις δύο κλίμακες σε σχέση με τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β (3-4 μονάδες διαφορά). Αυτή η διαφορά ήταν μεγαλύτερη από 5 μονάδες στην Κύπρο, τη Βουλγαρία, την Κινεζική Ταϊπέι, και τη Μάλτα. Δεν εντοπίστηκαν συνεπείς συσχετίσεις ανάμεσα στην κλίμακα απόψεων για τη συμβατική πτυχή της πολιτότητας και στο επίπεδο της γνώσης τους.

Για τις πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών για τη σημαντικότητα της συμβατικής, της κοινωνικής και της παγκόσμιας πολιτότητας, αναπτύχθηκαν αντίστοιχες κλίμακες (στη βάση των ίδιων δηλώσεων). Εντοπίστηκαν μέτριες συσχετίσεις ανάμεσα στις κλίμακες για τη σημασία της συμβατικής και της κοινωνικής πολιτότητας στις περισσότερες από τις συμμετέχουσες χώρες, οι οποίες κυμάνθηκαν από 0,27 έως 0,46. Ο συντελεστής συσχέτισης σε διεθνές επίπεδο ήταν 0,35 για τις χώρες που πληρούσαν τα δειγματοληπτικά κριτήρια (ποσοστό συμμετοχής των εκπαιδευτικών στην έρευνα πέραν του 75%) και 0,43 για αυτές που δεν τα πληρούσαν, ενώ για την Κύπρο η συσχέτιση ήταν 0,33.

Στην Ιταλία, τη Νορβηγία, την Πολωνία, την Κολομβία, τη Γαλλία, τη Λετονία και τη Σουηδία η τιμή της κλίμακας για τη συμβατική πτυχή της πολιτότητας για εκπαιδευτικούς ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Στη Ρουμανία, τη Σερβία, τη Σλοβακία και τη Σλοβενία η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Κύπρο η τιμή της κλίμακας ήταν 52 μονάδες, δύο μονάδες πάνω από τη διεθνή μέση τιμή, αλλά χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Στη Βουλγαρία, την Ιταλία και τη Ρουμανία, την Κολομβία και την Κύπρο (54 μονάδες) η τιμή της κλίμακας για την κοινωνική πτυχή της πολιτότητας για εκπαιδευτικούς ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Κινεζική Ταϊπέι, τη Νορβηγία, τη Σλοβακία, την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ολλανδία και τη Σουηδία η μέση τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης περισσότερες από 3 μονάδες.

Στην Ιταλία, Μάλτα, Ρουμανία και Ισπανία η τιμή της κλίμακας για την παγκόσμια πτυχή της πολιτότητας για εκπαιδευτικούς ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Κινεζική Ταϊπέι, τη Λιθουανία, τη Σλοβακία και τη Σλοβενία η μέση τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης περισσότερες από 4 μονάδες. Η τιμή της κλίμακας για την Κύπρο ήταν 54 μονάδες.

Σε επίπεδο χώρας, παρατηρήθηκε μέτρια έως ισχυρή συσχέτιση στην τιμή των δύο πιο πάνω κλιμάκων (συμβατικής και της κοινωνικής πτυχής της πολιτότητας) ανάμεσα σε μαθητές και μαθητρίες και εκπαιδευτικούς. Συγκεκριμένα, οι συντελεστές συσχέτισης σε διεθνές επίπεδο είναι 0,52

για τη συμβατική πτυχή της πολιτότητας και 0,76 για την κοινωνική πτυχή.

7.3.1. Στάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος

Σε σχέση με τις στάσεις των μαθητών και των μαθητριών απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος αναπτύχθηκε κλίμακα με τη χρήση των δηλώσεων (Πίνακας 7.4). Στον ίδιο πίνακα παρουσιάζεται το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών, στην Κύπρο και διεθνώς που *συμφώνησαν* ή *συμφώνησαν απόλυτα* με τις πιο κάτω δηλώσεις.

Κατά μέσο όρο σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες η πλειοψηφία των μαθητών και των μαθητριών τοποθετήθηκε θετικά ως προς την ανάγκη συνεισφοράς όλων των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά, εντοπίστηκαν διαφορές ανάμεσα στις χώρες.

Με βάση τις δηλώσεις αναπτύχθηκε η κλίμακα για την υποστήριξη της προστασίας του περιβάλλοντος. Στη Γαλλία και την Κινεζική Ταϊπέι η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό υψηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες), κατά περισσότερες από 3 μονάδες. Στην Ολλανδία και τη Σλοβακία η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή κατά επίσης περισσότερες από 3 μονάδες. Για την Κύπρο η τιμή ήταν 50 και ταυτίστηκε με τη διεθνή μέση τιμή.

Πίνακας 7.4 Προστασία του περιβάλλοντος

	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Η χώρα (Κύπρος) θα πρέπει να συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος και σε άλλες χώρες	Ρουμανία: 62% - Κινεζική Ταϊπέι: 87%.	75%	73%
Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εστιάσουν περισσότερο στην προστασία του περιβάλλοντος παρά στην οικονομική ανάπτυξη	Πολωνία: 62% - Γαλλία: 88%	79%	79%
Ο/Η κάθε πολίτης θα πρέπει να συμβάλλει στη μείωση της ρύπανσης	Ολλανδία: 82%- Κινεζική Ταϊπέι: 97%	88%	90%
Όλοι οι άνθρωποι θα πρέπει να αναλάβουν την ευθύνη για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος	Σλοβακία: 68% - Κινεζική Ταϊπέι: 98%	86%	90%
Οι χώρες θα πρέπει να εργαστούν μαζί για την διατήρηση του παγκόσμιου φυσικού περιβάλλοντος.	Ολλανδία: 85%- Κινεζική Ταϊπέι: 98%	86%	92%

Κατά μέσο όρο εντοπίστηκε διαφορά 3 μονάδων στην κλίμακα ως προς το επίπεδο της γνώσης των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας. Συγκεκριμένα, τα παιδιά στο επίπεδο Β και πάνω παρουσίασαν υψηλότερη τιμή σε σχέση με τα παιδιά κάτω από το επίπεδο Β. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις χώρες, με διαφοροποίηση ανάμεσα στα επίπεδα γνώσης μεγαλύτερη των 4 μονάδων σε κάποιες από αυτές (Βουλγαρία, Κύπρος και Σουηδία).

Παρατηρήθηκε επίσης στατιστικά σημαντική διαφορά (σχεδόν δύο μονάδες) στην κλίμακα ως προς το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και των μαθητριών. Συγκεκριμένα, τα παιδιά με κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους είχαν υψηλότερη τιμή στην κλίμακα. Η μεγαλύτερη διαφορά παρατηρήθηκε στην Κύπρο (3.1 μονάδες) και στη Μάλτα και ήταν μεγαλύτερη από 3 μονάδες. Τέλος, εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά λίγο μεγαλύτερη από 2 μονάδες ανάμεσα στα κορίτσια και τα αγόρια, υπέρ των κοριτσιών σε 16 συμμετέχουσες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου (3.2 μονάδες). Αντίθετα, στην Κινέζικη Ταϊπέι, τα αγόρια είχαν υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα, σε σχέση με τα κορίτσια.

7.3.2. Αντιλήψεις για παγκόσμιες περιβαλλοντικές απειλές

Η έρευνα διερεύνησε τις αντιλήψεις των μαθητών και των μαθητριών για τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές απειλές, ζητώντας τους να καταγράψουν τον βαθμό στον οποίο θεωρούν ότι κάθε ένα από τα προβλήματα του Πίνακα 7.5 αποτελεί απειλή για το μέλλον του κόσμου. Στον ίδιο πίνακα παρουσιάζεται το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών που θεωρεί το κάθε πρόβλημα ως απειλή σε μεγάλο βαθμό, τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο.

Πίνακας 7.5 Παγκόσμιες περιβαλλοντικές απειλές

	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Σε ποιον βαθμό πιστεύεις ότι τα ακόλουθα ζητήματα απειλούν το μέλλον του κόσμου;			
Ρύπανση	Ολλανδία: 66% - Ιταλία & Λιθουανία: 86%	76%	80%
Έλλειψη νερού	Νορβηγία: 55% - Λιθουανία 85%	64%	72%
Κλιματική αλλαγή	Σερβία: 47% - Γαλλία: 82%	64%	68%
Απώλεια βιοποικιλότητας, εξαφάνιση ειδών	Ολλανδία: 46% - Κινέζικη Ταϊπέι: 78%	56%	61%

Στη βάση των πιο πάνω δηλώσεων αναπτύχθηκε η κλίμακα ευαισθητοποίησης στις περιβαλλοντικές απειλές. Η τιμή της κλίμακας ήταν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό μεγαλύτερη (πάνω από 3 μονάδες) από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) στη Γαλλία, γεγονός που υποδεικνύει ότι τα παιδιά στη χώρα αυτή είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένα από κάθε άλλη χώρα. Αντίθετα, στη Σερβία τα παιδιά παρουσιάστηκαν να είναι λιγότερο ευαισθητοποιημένα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, αφού παρουσίασαν διαφορά μεγαλύτερη από 3 μονάδες από τη διεθνή μέση τιμή της κλίμακας. Στην Κύπρο, η τιμή της κλίμακας ήταν 48 μονάδες, δύο μονάδες κάτω από τη διεθνή μέση τιμή, αλλά χωρίς να διαφοροποιείται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό από αυτήν.

Κατά μέσο όρο εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά 7 μονάδων στην κλίμακα ανάμεσα στους μαθητές και στις μαθήτριες στο επίπεδο γνώσης Β και πάνω, σε σχέση με αυτούς κάτω από το επίπεδο Β, υπέρ εκείνων με υψηλότερο επίπεδο γνώσης. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη (πάνω από 9 μονάδες) στην Κολομβία και τη Μάλτα αλλά μικρότερη στην Πολωνία (σχεδόν 5 μονάδες). Για την Κύπρο η διαφορά ήταν 8,4 μονάδες.

Αντίστοιχα, εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην κλίμακα ως προς το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και των μαθητριών. Συγκεκριμένα, τα παιδιά με κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο πάνω από τον μέσο όρο της χώρας τους είχαν κατά περίπου 3 μονάδες υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα. Αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες και μεγαλύτερη στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία (4 μονάδες). Στην Κύπρο αυτή η διαφορά ήταν λίγο κάτω από 4 μονάδες και στατιστικά σημαντική.

Τέλος, κατά μέσο όρο παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά σχεδόν 2 μονάδων στην κλίμακα υπέρ των κοριτσιών σε σχέση με τα αγόρια. Οι μεγαλύτερες διαφορές εντοπίστηκαν στην Εσθονία και τη Νορβηγία, με περισσότερες από 4 μονάδες διαφορά υπέρ των κοριτσιών. Στην Κύπρο η διαφορά αυτή ήταν λίγο πιο κάτω από 4 μονάδες και επίσης στατιστικά σημαντική.

Πέρα από τις περιβαλλοντικές απειλές, καταγράφηκαν, επίσης, οι απόψεις των μαθητών και των μαθητριών για άλλα παγκόσμια προβλήματα που πιθανόν να αποτελέσουν σημαντικές απειλές στο μέλλον του κόσμου (Πίνακας 7.6). Ο πίνακας καταγράφει το ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών που θεωρούν σε μεγάλο βαθμό το κάθε πρόβλημα ως απειλή, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς, παρουσιάζοντας παράλληλα το εύρος τιμών σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες.

Πίνακας 7.6 Άλλα παγκόσμια προβλήματα

	Εύρος τιμών	Κύπρος	Διεθνώς
Βίαιες συγκρούσεις	Ολλανδία: 28% - Πολωνία: 78%	57%	54%
Μολυσματικές ασθένειες (π.χ. Ιλαρά, Κορωνοϊός COVID-19)	Νορβηγία: 34% - Κινέζικη Ταϊπέι: 74%	54%	52%
Παγκόσμιες οικονομικές κρίσεις	Ολλανδία: 37% - Κινέζικη Ταϊπέι: 64%	57%	50%
Φτώχεια	Πολωνία: 32% - Κύπρος & Λιθουανία: 61%	61%	53%
Ανεργία	Ολλανδία: 30% - Βουλγαρία: 57%	52%	44%
Υπερπληθυσμός	Κροατία: 32% - Εσθονία και Γαλλία: 58%	44%	45%

8. Σχολικές Πτυχές

Το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας αναπτύχθηκε με βάση την *"ολιστική προσέγγιση του σχολείου"* σε σχέση με την πολιτική αγωγή και την πολιτότητα, η οποία διερευνά την ενσωμάτωση των δημοκρατικών αξιών στις πρακτικές διδασκαλίας και μάθησης. Τρεις κύριες πτυχές χαρακτηρίζουν αυτή την προσέγγιση: η διδασκαλία και η μάθηση, η σχολική διοίκηση και η συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η συνεργασία με την τοπική κοινότητα (Council of Europe, 2018). Η ολιστική προσέγγιση του σχολείου απαιτεί την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων - του προσωπικού του σχολείου, των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των μαθητριών, των γονέων- καθώς και τη συνεργασία με τα μέλη της τοπικής κοινότητας. Στο πλαίσιο αυτής της ολιστικής προσέγγισης, η έρευνα (Schulz et al., 2023) προσδιορίζει διάφορους παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα στον τομέα της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας, όπως η ευρύτερη κοινότητα (συμπεριλαμβανομένου του εκπαιδευτικού συστήματος), το σχολείο και η σχολική τάξη, το σπίτι και οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριες, αλλά και οι ίδιοι οι μαθητές και οι μαθήτριες. Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με το σχολικό πλαίσιο και τη σχολική τάξη, στη βάση των δεδομένων από τα ερωτηματολόγια του διευθυντή/διευθύντριας, των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών.

8.1. Ετοιμότητα των σχολείων και των εκπαιδευτικών

Ο τρόπος διδασκαλίας της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στο σχολείο διαφέρει πολύ από χώρα σε χώρα (European Commission/EACEA/Eurydice, 2017). Οι διευθυντές και οι διευθύντριες των σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνα κλήθηκαν να αναφέρουν ποιες προσεγγίσεις εφαρμόζονται στη διδασκαλία της πολιτικής αγωγής και της πολιτότητας στα σχολεία τους. Οι απαντήσεις τους έδειξαν ότι το θέμα διδάσκεται κυρίως από εκπαιδευτικούς ανθρωπιστικών/κοινωνικών επιστημών, καθώς είναι ενσωματωμένο στα μαθήματα που σχετίζονται με τις επιστήμες αυτές (Κ: 90%, Δ: 74%). Παράλληλα, 38% των διευθυντών/διευθυντριών στην Κύπρο και 56% διεθνώς δήλωσε ότι η πολιτική αγωγή και πολιτότητα διδάσκεται μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε 12 χώρες η πολιτική αγωγή και πολιτότητα διδάσκεται και ως ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο, όχι όμως στην Κύπρο.

Οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές/διευθύντριες κλήθηκαν να δηλώσουν τους πιο σημαντικούς κατά τη γνώμη τους στόχους της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα (Πίνακας 8.1). Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους/τις διευθυντές/διευθύντριες, οι πιο σημαντικοί στόχοι αφορούν στην προώθηση της κριτικής και ανεξάρτητης σκέψης των μαθητών και των μαθητριών, την προώθηση της γνώσης τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών αλλά και την προώθηση του σεβασμού και της προστασίας του περιβάλλοντος. Πολύ σημαντικοί για τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις διευθυντές/διευθύντριες είναι οι στόχοι για ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των παιδιών στην επίλυση διαφορών, η προώθηση της γνώσης σχετικά με κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς και η προώθηση της εμπλοκής τους για έναν πιο δίκαιο και ειρηνικό κόσμο.

Πίνακας 8.1. Ποσοστό μαθητών/μαθητριών σε σχολεία όπου οι διευθυντές/διευθύντριες/εκπαιδευτικοί καταγράφουν στόχους της πολιτικής αγωγής και της εκπαίδευσης για την πολιτότητα, στους τρεις πιο σημαντικούς στόχους.

	Κύπρος		Διεθνώς	
	Διευθυντές/ Διευθύντριες	Εκπαιδευτικοί	Διευθυντές/ Διευθύντριες	Εκπαιδευτικοί
Η προώθηση της γνώσης σχετικά με κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς	25%	22%	26%	20%
Η προώθηση του σεβασμού και της προστασίας του περιβάλλοντος	47%	45%	36%	46%
Η προώθηση της γνώσης για τη σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα σε τοπικά και παγκόσμια ζητήματα	15%	14%	18%	16%
Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των μαθητών/μαθητριών στην επίλυση διαφορών	27%	34%	34%	42%
Η προώθηση της γνώσης για τα δικαιώματα και τις ευθύνες των πολιτών	37%	35%	46%	36%
Η προώθηση της συμμετοχής των μαθητών/μαθητριών στην τοπική κοινότητα	12%	9%	12%	12%
Η προώθηση της κριτικής και ανεξάρτητης σκέψης των μαθητών/μαθητριών	45%	50%	58%	55%
Η προώθηση της αίσθησης του ανήκειν των μαθητών/μαθητριών στην παγκόσμια κοινότητα	16%	12%	12%	10%
Η υποστήριξη της ανάπτυξης αποτελεσματικών στρατηγικών για τη μείωση του ρατσισμού	15%	13%	3%	5%
Η προετοιμασία των μαθητών/μαθητριών για μελλοντική εμπλοκή στην πολιτική	2%	14%	2%	2%
Η προώθηση της ικανότητας για υπεράσπιση της προσωπικής άποψης	7%	11%	10%	16%
Η προώθηση της συμμετοχής των μαθητών/μαθητριών στις δραστηριότητες του σχολείου	19%	15%	17%	14%
Η προώθηση της εμπλοκής των μαθητών/μαθητριών για έναν πιο δίκαιο και ειρηνικό κόσμο	28%	26%	28%	28%

Σε σχέση με την προϋπηρεσιακή εκπαίδευση και την επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δήλωσε ότι παρακολούθησε μαθήματα υπεύθυνης χρήσης του διαδικτύου (Κ: 61%, Δ: 66%), επίλυσης συγκρούσεων (Κ: 63%, Δ: 65%), αποδοχής της διαφορετικότητας και συμπερίληψης (Κ: 60%, Δ: 59%), ανάπτυξης της κριτικής και ανεξάρτητης σκέψης (Κ: 64%, Δ: 57%), προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Κ: 50%, Δ: 54%), των δικαιωμάτων και των ευθυνών των πολιτών (Κ: 43%, Δ: 53%) και προστασίας του περιβάλλοντος και ενίσχυσης της περιβαλλοντικής αειφορίας (Κ: 53%, Δ: 51%). Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι χαμηλό ποσοστό των εκπαιδευτικών ανέφερε ότι είχε παρακολουθήσει κάποια επιμόρφωση σε θέματα ψηφοφορίας και εκλογών (Κ: 16%, Δ: 37%) αλλά και

θέματα συντάγματος και πολιτικών συστημάτων (Κ: 16%, Δ: 44%), τα οποία θεωρούνται βασικά θέματα για την πολιτική αγωγή και την εκπαίδευση για την πολιτότητα.

Τα χαμηλά ποσοστά επιμόρφωσης στις δύο τελευταίες θεματικές αντανακλούν και τη μικρότερη ετοιμότητα των εκπαιδευτικών στην Κύπρο να τις διδάξουν, σε αντίθεση με στις υπόλοιπες συμμετέχουσες χώρες (Ψηφοφορία/Εκλογές-Κ: 51%, Δ: 79% και Σύνταγμα/Πολιτικά συστήματα-Κ: 42%, Δ: 72%). Αντίθετα, σε θεματικές ενότητες όπως, η ανάπτυξη κριτικής και ανεξάρτητης σκέψης (Κ: 90%, Δ: 91%), η επίλυση συγκρούσεων (Κ: 90%, Δ: 86%), η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Κ: 84%, Δ: 89%), των δικαιωμάτων και των ευθυνών των πολιτών (Κ: 85%, Δ: 90%) και η αποδοχή της διαφορετικότητας και η συμπερίληψη (Κ: 84%, Δ: 82%), οι Κύπριοι εκπαιδευτικοί (και οι εκπαιδευτικοί διεθνώς) παρουσιάζουν υψηλό βαθμό ετοιμότητας για διδασκαλία.

8.2. Συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στη σχολική ζωή

Οι μαθητές και οι μαθήτριες της Β' Γυμνασίου που συμμετείχαν στην έρευνα φαίνεται ότι συμμετέχουν ενεργά στη σχολική ζωή. Σχεδόν σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, η διεύθυνση των σχολικών μονάδων δήλωσε ότι η πλειοψηφία των μαθητών και των μαθητριών συμμετείχε στις εκλογές της τάξης και του σχολείου. Στην Κύπρο, το 99% των διευθυντών και των διευθυντριών των σχολικών μονάδων δήλωσε ότι η πλειοψηφία των παιδιών συμμετείχε στις εκλογές της τάξης αλλά μόνο το 46% ψήφισε στις εκλογές του σχολείου. Τα αντίστοιχα ποσοστά σε διεθνές επίπεδο ανήλθαν σε 85% και 71%, διαφορές που ήταν στατιστικά σημαντικές σε σχέση με τα ποσοστά της Κύπρου.

Οι διευθυντές και ο διευθύντριες των σχολικών μονάδων δήλωσαν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να συνεισφέρουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό στις διαδικασίες λήψης απόφασης στο σχολείο με διάφορους τρόπους όπως: συζητήσεις στην τάξη, συμμετοχή σε σχολικές συνελεύσεις, υποβολή γραπτών εισηγήσεων, συναντήσεις με το διευθυντικό προσωπικό και τους εκπαιδευτικούς. Ο Πίνακας 8.2 παρουσιάζει τα σχετικά ποσοστά όπως αυτά προέκυψαν από τις δηλώσεις των διευθυντών και των διευθυντριών των σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνα.

Πίνακας 8.2. Τρόποι με τους οποίους οι διευθυντές/διευθύντριες δήλωσαν ότι οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συνεισφέρουν σε έναν αρκετά μεγάλο βαθμό στις διαδικασίες λήψης απόφασης στο σχολείο.

	Συζητήσεις στην τάξη	Συμμετοχή σε σχολικές συνελεύσεις	Υποβολή γραπτών εισηγήσεων	Συναντήσεις με το διευθυντικό προσωπικό	Συναντήσεις με εκπαιδευτικούς
Κύπρος	99%	96%	88%	98%	100%
Διεθνώς	98%	79%	92%	94%	95%

Επιπλέον, ζητήθηκε από τους διευθυντές να αναφέρουν τον βαθμό στον οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες συμμετείχαν σε διάφορες άλλες δραστηριότητες στο σχολείο. Υψηλότερα ποσοστά σε διεθνές επίπεδο καταγράφηκαν σε δραστηριότητες όπως ο προγραμματισμός των δραστηριοτήτων της τάξης (Κ: 71%, Δ: 70%)³, διαδικασίες αυτοαξιολόγησης (Κ: 51%, Δ: 67%) και καθορισμό

³ Τα ποσοστά στις παρενθέσεις αφορούν στα ποσοστά μαθητών/μαθητριών σε σχολεία όπου οι διευθυντές/διευθύντριες ανέφεραν διαφορετικούς τύπους συμμετοχής σε μεγάλο ή μέτριο βαθμό.

των σχολικών κανόνων και κανονισμών (Κ: 67%, Δ: 66%), ενώ χαμηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν για δραστηριότητες όπως συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στον καθορισμό των σχολικών εκπαιδευτικών σχεδίων (Κ: 68%, Δ: 44%), και του διδακτικού περιεχομένου (Κ: 55%, Δ: 52%).

8.3. Σχολικό κλίμα και κλίμα τάξης

Το σχολικό κλίμα αναφέρεται στις εντυπώσεις, τις πεποιθήσεις και τις προσδοκίες που έχουν τα μέλη της σχολικής κοινότητας για το σχολείο τους ως μαθησιακό περιβάλλον, τη σχετική συμπεριφορά τους και τους θεσμούς που σχετίζονται με τις τυποποιημένες εκφράσεις αυτής της συμπεριφοράς» (Homana, Barber & Torney-Purta, 2006). Από την άλλη οι ορισμοί του *κλίματος της τάξης* εστιάζουν κυρίως σε παράγοντες όπως η συνεργασία στην τάξη, οι δραστηριότητες διδασκαλίας και μάθησης, η δίκαιη βαθμολόγηση και η κοινωνική και συναισθηματική υποστήριξη (Berkowitz et al., 2017). Το κλίμα της τάξης διαμορφώνεται κυρίως από τις στρατηγικές που υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί και σχετίζονται με την ενθάρρυνση της συμμετοχής τους στις συζητήσεις στην τάξη και την έκφραση των εισηγήσεων και των απόψεών τους και τη δημιουργία ενός ανοικτού κλίματος ελευθερίας.

Στην έρευνα ICCS 2022 το κλίμα της τάξης διερευνήθηκε μέσα από μια σειρά δηλώσεων στις οποίες οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να αναφέρουν κατά πόσο μπορούν να εκφράσουν την άποψή τους στην σχολική τάξη, ακόμα και αν είναι διαφορετική από αυτή των υπολοίπων, και να συζητήσουν άνετα κοινωνικά και πολιτικά θέματα με εκπαιδευτικούς (π.χ. οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/μαθήτριες να διαμορφώσουν δικές τους απόψεις, να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις, οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν πολλές πλευρές ενός θέματος όταν το εξηγούν στην τάξη κ.λπ.). Η τιμή της κλίμακας για το κλίμα ελευθερίας στην τάξη που αναπτύχθηκε στη βάση αυτών των δηλώσεων, ήταν υψηλότερη στην Κινεζική Ταϊπέι και στην Ιταλία και χαμηλότερη στη Λετονία, Σλοβακία και Ολλανδία. Η τιμή για την Κύπρο ήταν 48 μονάδες, δύο μονάδες χαμηλότερη από τη διεθνή μέση τιμή της κλίμακας (50 μονάδες), με τη διαφορά να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Αντίστοιχη κλίμακα δημιουργήθηκε για τη σχέση των μαθητών/μαθητριών με τους/τις εκπαιδευτικούς στο σχολείο τους. Η κλίμακα αυτή βασίστηκε στις πιο κάτω δηλώσεις, για τις οποίες αφορούν στα ποσοστά των μαθητών και των μαθητριών που συμφωνούν με την κάθε δήλωση, στην Κύπρο και διεθνώς:

- Οι περισσότεροι/περισσότερες καθηγητές/καθηγήτριές μου με αντιμετωπίζουν με δίκαιο τρόπο (Κ: 70%, Δ: 82%).
- Οι μαθητές/μαθήτριες έχουν καλές σχέσεις με τους/τις περισσότερους/περισσότερες καθηγητές/καθηγήτριες (Κ: 67%, Δ: 69%).
- Οι περισσότεροι/περισσότερες καθηγητές/καθηγήτριές μου ενδιαφέρονται για την ευημερία των μαθητών/μαθητριών (Κ: 71%, Δ: 76%).
- Οι περισσότεροι/περισσότερες καθηγητές/καθηγήτριές μου ακούνε αυτό που έχω να πω (Κ: 71%, Δ: 78%).
- Αν χρειάζομαι επιπλέον βοήθεια, την παίρνω από τους/τις καθηγητές/καθηγήτριές μου (Κ: 68%, Δ: 83%).

Υψηλότερες τιμές στην κλίμακα υποδεικνύουν καλύτερες σχέσεις ανάμεσα σε μαθητές και μαθήτριες και εκπαιδευτικούς. Η τιμή της κλίμακας ήταν υψηλότερη και με στατιστικά σημαντική διαφορά από τη διεθνή μέση τιμή (50 μονάδες) στην Κινεζική Ταϊπέι και την Κολομβία και χαμηλότερη στην Κύπρο (46 μονάδες), τη Λετονία, την Πολωνία και τη Σλοβενία.

Η έρευνα έχει δείξει τη σημασία του ρόλου των διευθυντών και των διευθυντριών και των εκπαιδευτικών στην προώθηση σχολείων χωρίς αποκλεισμούς για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες (Leeman, 2003), καθώς και τη σημασία της επαγγελματικής μάθησης των εκπαιδευτικών για να μπορούν να εργαστούν σε τάξεις με μαθητές και μαθήτριες από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (Álvarez Valdivia & Montoto, 2018, Lin & Bates, 2014, Tarozzi, 2014). Στο μέρος αυτό παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν την πολυμορφία μέσα στα σχολεία και τις τάξεις καθώς και οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το πώς η παρουσία μαθητών και μαθητριών με διαφορετικό εθνικό/πολιτισμικό και κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο επηρεάζει τη διδασκαλία τους.

Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες τα σχολεία οργανώνουν δράσεις επαγγελματικής μάθησης των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση της διαφορετικότητας στο σχολείο. Στην Κύπρο αυτό φαίνεται να συμβαίνει σε μεγαλύτερο βαθμό αφού οι διευθυντές και οι διευθύντριες των σχολικών μονάδων δήλωσαν ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών συμμετέχει σε δράσεις επαγγελματικής μάθησης που σχετίζονται με διδακτικές πρακτικές μαθητών και μαθητριών από διαφορετικά περιβάλλοντα (Κ: 90%, Δ: 58%) καθώς και προώθησης της αποδοχής της διαφορετικότητας ανάμεσα στους μαθητές και τις μαθήτριες (Κ: 81%, Δ: 58%). Παράλληλα, ιδιαίτερη προσοχή δίνεται σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες στην κατάρτιση που σχετίζεται με μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Κ: 84%, Δ: 83%). Οι διευθυντές και οι διευθύντριες δήλωσαν ότι μεγάλο ποσοστό των σχολικών μονάδων οργανώνει προαιρετικά και ενισχυτικά μαθήματα για τους μαθητές και τις μαθήτριες από δυσμενή κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα (Κ: 67%, Δ: 51%) καθώς και για μαθητές και μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία που δεν μιλούν τη γλώσσα του σχολείου (Κ: 60%, Δ: 44%). Λιγότερο συχνά πραγματοποιούνται προαιρετικά μαθήματα για μαθητές και μαθήτριες για θέματα φύλου (Κ: 35%, Δ: 26%).

Επιπρόσθετα, η μεγάλη πλειοψηφία των εκπαιδευτικών στις συμμετέχουσες χώρες, θεωρεί ότι οι πολιτισμικές και εθνικές διαφορές μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών μπορούν να αξιοποιηθούν στη διδασκαλία (Κ: 86%, Δ: 85%) καθώς ενισχύουν το αίσθημα ενσυναίσθησης (Κ: 91%, Δ: 82%) και προάγουν το πνεύμα του μελλοντικού πολίτη (Κ: 92%, Δ: 86%). Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζουν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με τις κοινωνικές και οικονομικές διαφορές που παρουσιάζονται ανάμεσα στους μαθητές και στις μαθήτριες καθώς δεν θεωρούν ότι δυσχεραίνουν ιδιαίτερα τη διδασκαλία, αλλά μπορούν να ενισχύσουν το αίσθημα ενσυναίσθησης (Κ: 80%, Δ: 71%) και προάγουν το πνεύμα του μελλοντικού πολίτη (Κ: 71%, Δ: 74%).

Η σύγκριση μεταξύ των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση των πολιτισμικών και εθνικών διαφορών και εκείνων σχετικά με την επίδραση των κοινωνικών και οικονομικών διαφορών υποδηλώνει ότι, παρά τη γενικά θετική γνώμη για την επίδραση που μπορεί να έχουν στη διδασκαλία, η αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών διαφορών μπορεί να είναι πιο

δύσκολη για τους εκπαιδευτικούς. Μαθητές και μαθήτριες με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο πιθανόν να έχουν περισσότερες μαθησιακές δυσκολίες και χαμηλότερη ακαδημαϊκή επίδοση κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε περισσότερες δυσκολίες για τους εκπαιδευτικούς.

Τέλος, για ενίσχυση της αποδοχής της διαφορετικότητας οι εκπαιδευτικοί υιοθετούν διάφορες στρατηγικές διδασκαλίας, όπως: συζητήσεις στην τάξη για θέματα πολιτισμικών διαφορών (Κ: 69%, Δ: 77%), εργασίες σε πολυπολιτισμικές ομάδες (Κ: 79%, Δ: 87%), ενθάρρυνση των μαθητών/μαθητριών να αντιληφθούν διαφορετικές απόψεις (Κ: 91%, Δ: 94%), αλλά και διερεύνηση διαφορετικών πολιτισμικών προοπτικών (Κ: 65%, Δ: 73%).

8.4. Η πολιτική αγωγή και πολιτότητα στο σχολείο

8.4.1. Δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στην τοπική κοινότητα

Η αλληλεπίδραση του σχολείου με την τοπική κοινότητα μπορεί να επηρεάσει τις αντιλήψεις των μαθητών και των μαθητριών για τις σχέσεις τους με την ευρύτερη κοινότητα και να ενισχύσει την ευαισθητοποίησή τους σχετικά με τους διαφορετικούς ρόλους που μπορούν να διαδραματίσουν σε αυτήν (Potter, 2002, Torney-Purta & Barber, 2004).

Πίνακας 8.3. Ποσοστό διευθυντών/διευθυντριών και εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν με δραστηριότητες πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στην τοπική κοινότητα, σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό.

	Κύπρος		Διεθνώς	
	Διευθυντές/ Διευθύντριες	Εκπαιδευτικοί	Διευθυντές/ Διευθύντριες	Εκπαιδευτικοί
Δραστηριότητες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική αειφορία (π.χ. εξοικονόμηση ενέργειας και νερού, ανακύκλωση)	60%	80%	68%	61%
Δραστηριότητες που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα	41%	59%	58%	51%
Δραστηριότητες για μειονεκτούντα άτομα ή σύνολα	43%	49%	46%	45%
Πολιτιστικές δραστηριότητες (π.χ. θέατρο, μουσική)	49%	85%	75%	60%
Πολυπολιτισμικές και διαπολιτισμικές δραστηριότητες στην τοπική κοινότητα (π.χ. προώθηση και αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας, αγορές φαγητού στον δρόμο)	19%	37%	36%	35%
Δραστηριότητες ευαισθητοποίησης των ανθρώπων για κοινωνικά ζητήματα, όπως φτώχεια, ανισότητα φύλων, ενδοοικογενειακή βία εναντίον γυναικών, σεξουαλική βία εναντίον γυναικών, βία εναντίον παιδιών	50%	59%	60%	53%
Δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την προστασία της πολιτισμικής και ιστορικής κληρονομιάς στην τοπική κοινότητα	36%	48%	44%	43%
Επισκέψεις σε χώρους στέγασης πολιτικών θεσμών (π.χ. Βουλή των Αντιπροσώπων, Προεδρικό Μέγαρο)	11%	17%	17%	11%
Αθλητικές εκδηλώσεις	68%	89%	75%	60%
Δραστηριότητες ευαισθητοποίησης των ανθρώπων για παγκόσμια ζητήματα (π.χ. κλιματική αλλαγή, παγκόσμια φτώχεια, διεθνείς συγκρούσεις, παιδική εργασία)	55%	63%	57%	54%

Οι απαντήσεις τόσο των διευθυντών και των διευθυντριών, όσο και των εκπαιδευτικών στην έρευνα δείχνουν ότι τα σχολεία αλληλεπιδρούν με την τοπική κοινότητα όταν αναπτύσσουν δραστηριότητες που σχετίζονται με την πολιτότητα, δίνοντας στα παιδιά ευκαιρίες να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την πολιτότητα στην τοπική κοινότητα (Πίνακας 8.3). Αρκετά μεγάλο ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών στις συμμετέχουσες χώρες, σύμφωνα με τους διευθυντές και τις διευθύντριες των σχολείων τους, έχουν ευκαιρίες να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη στην τοπική κοινότητα. Τα υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής αφορούν σε αθλητικές εκδηλώσεις (Κ: 68%, Δ: 75%), σε πολιτιστικές δραστηριότητες (Κ: 49%, Δ: 75%), σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική αειφορία (Κ: 60%, Δ: 68%) αλλά και σε δραστηριότητες που στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση των ατόμων σε σχέση με κοινωνικά θέματα, όπως π.χ. η φτώχεια, ισότητα φύλων (Κ: 50%, Δ: 60%) και με παγκόσμια ζητήματα, όπως π.χ. η κλιματική αλλαγή, παγκόσμιες συγκρούσεις (Κ: 55%, Δ: 57%). Οι εκπαιδευτικοί στην Κύπρο (Πίνακας 8.3) δηλώνουν σε αρκετά μεγαλύτερο βαθμό ότι πραγματοποιούνται δραστηριότητες που σχετίζονται με την πολιτότητα στην τοπική κοινότητα σε σχέση με τους διευθυντές και τις διευθύντριες των αντίστοιχων σχολικών μονάδων. Το φαινόμενο αυτό δεν φαίνεται να παρατηρείται σε διεθνές επίπεδο.

8.4.2. Η πολιτική αγωγή και πολιτότητα στις σχολικές τάξεις

Οι περισσότεροι μαθητές και μαθήτριες στις συμμετέχουσες χώρες αναφέρουν ότι έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν δεξιότητες που σχετίζονται με θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας, όπως την προστασία του περιβάλλοντος (Κ: 81%, Δ: 81%) και την υπεύθυνη χρήση του διαδικτύου για τη συλλογή πληροφοριών (Κ: 58%, Δ: 62%). Αντίθετα, λιγότερα παιδιά αναφέρουν ότι ασχολούνται με θέματα που σχετίζονται με το πώς κάποιος/κάποια μπορεί να γίνει υποψήφιος/υποψήφια σε τοπικές εκλογές (Κ: 27%, Δ: 28%), με το πώς μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση προβλημάτων στην τοπική κοινότητα (Κ: 44%, Δ: 52%) καθώς και με το πώς εισάγονται και αλλάζουν οι νόμοι στη χώρα τους (Κ: 39%, Δ: 53%). Στην Κύπρο μικρότερο ποσοστό των μαθητών και των μαθητριών δηλώνει ότι έχει την ευκαιρία να μάθει για τα δικαιώματα των πολιτών και πώς αυτά διασφαλίζονται, καθώς αυτό περιορίζεται στο 40%, σε αντίθεση με το 58% διεθνώς. Αντίθετα, το 80% των εκπαιδευτικών στην Κύπρο αναφέρει ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες στην Κύπρο έχουν την ευκαιρία ενασχόλησης με θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό (Πίνακας 8.4). Ο Πίνακας 8.4 παρουσιάζει αναλυτικά τις θεματικές πολιτικής αγωγής και πολιτότητας στις οποίες οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό.

Ως προς τη διδασκαλία των πιο πάνω θεμάτων οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι υιοθετούν ένα συνδυασμό διαδραστικών μεθόδων, όπως οι συζητήσεις στην τάξη (Κ: 69%, Δ: 77%) και η εργασία με ψηφιακές διαδικτυακές τεχνολογίες (Κ: 50%, Δ: 53%), με πιο παραδοσιακές μεθόδους, όπως η διάλεξη με τήρηση σημειώσεων από τα παιδιά (Κ: 55%, Δ: 50%) και η ενασχόληση με το σχολικό εγχειρίδιο (Κ: 69%, Δ: 54%). Η ομαδική εργασία χρησιμοποιείται αρκετά εκτεταμένα στις περισσότερες χώρες αλλά σε μικρότερο βαθμό στην Κύπρο (Κ: 34%, Δ: 51%). Λιγότερο συχνά σε όλες σχεδόν τις συμμετέχουσες χώρες πραγματοποιούνται εργασίες που απαιτούν από τους μαθητές και τις μαθήτριες να εργαστούν σε ερευνητικές δραστηριότητες εκτός σχολείου, όπως η διεξαγωγή συνεντεύξεων ή ερευνών μικρής κλίμακας (Κ: 13%, Δ: 15%).

Πίνακας 8.4. Ποσοστό των εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό με θέματα Πολιτικής Αγωγής και Πολιτότητας.

	Κύπρος	Διεθνώς
Ανθρώπινα δικαιώματα	80%	88%
Ψηφοφορία και εκλογές	42%	70%
Παγκόσμια κοινότητα και διεθνείς οργανισμοί	52%	70%
Περιβάλλον και περιβαλλοντική βιωσιμότητα	89%	87%
Μετανάστευση	69%	71%
Ίσες ευκαιρίες για άντρες και γυναίκες	75%	81%
Δικαιώματα και ευθύνες των πολιτών	77%	88%
Σύνταγμα και πολιτικά συστήματα	41%	74%
Υπεύθυνη χρήση διαδικτύου (π.χ. ιδιωτικότητα, αξιοπιστία πηγής, μέσα κοινωνικής δικτύωσης)	86%	91%
Κριτική και ανεξάρτητη σκέψη	88%	86%
Επίλυση διαφορών	80%	85%
Παγκόσμια ζητήματα (π.χ. παγκόσμια φτώχεια, διεθνείς συγκρούσεις, παιδική εργασία, κοινωνική αδικία)	77%	80%
Διαφορετικότητα και Συμπερίληψη	76%	80%

8.4.3. Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και τον παγκόσμιο πολίτη/ παγκόσμια ιθαγένεια

Τα τελευταία χρόνια, το περιεχόμενο και οι στόχοι της πολιτικής αγωγής και πολιτότητας έχουν διευρυνθεί πέρα από τα δημογραφικά, περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα και προκλήσεις (Schulz et al., 2023) με αποτέλεσμα τη διεύρυνση της ίδιας της έννοιας της ιδιότητας του πολίτη (UNESCO, 2015). Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και η εκπαίδευση για την παγκόσμια ιθαγένεια θεωρούνται ολοένα και περισσότερο ως στενά συνδεδεμένες με την εκπαίδευση των πολιτών σε θέματα πολιτικής αγωγής και πολιτότητας.

Σύμφωνα με τους διευθυντές και τις διευθύντριες τα περισσότερα σχολεία στις συμμετέχουσες χώρες έχουν αναπτύξει τουλάχιστον κάποιες πρωτοβουλίες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική αειφορία, όπως η μείωση (Κ: 79%, Δ: 76%) και η ανακύκλωση των απορριμμάτων (Κ: 95%, Δ: 84%) καθώς και η εξοικονόμηση ενέργειας (Κ: 80%, Δ: 81%). Παράλληλα, ενθαρρύνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες ώστε να υιοθετήσουν συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον (Κ: 97%, Δ: 79%). Ο Πίνακας 8.5. παρουσιάζει αναλυτικά τις πρακτικές που προωθούν τα σχολεία και οι οποίες σχετίζονται με την περιβαλλοντική αειφορία. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Κύπρο, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, οι πρακτικές αυτές εφαρμόζονται σε στατιστικά υψηλότερο βαθμό από ότι διεθνώς.

Πίνακας 8.5. Ποσοστό μαθητών/μαθητριών που φοιτούν σε σχολεία στα οποία οι διευθυντές/διευθύντριες δηλώνουν ότι ακολουθούνται πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό.

	Κύπρος	Διεθνώς
Συλλογή απορριμμάτων ανά είδος	95%	84%
Μείωση απορριμμάτων (π.χ. προώθηση γευμάτων χωρίς απορρίμματα, περιορισμός της χρήσης πλαστικών προϊόντων μίας χρήσης)	79%	76%
Αγορά αντικειμένων φιλικών προς το περιβάλλον (π.χ. ανακυκλωμένου χαρτιού για εκτυπώσεις, βιοδιασπώμενων σερβίσιων και πιάτων)	81%	68%
Πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας	80%	81%
Δραστηριότητες ενθάρρυνσης της φιλικής συμπεριφοράς των μαθητών/μαθητριών προς το περιβάλλον (π.χ. μέσω αφισών, φυλλαδίων)	97%	79%
Χρήση προϊόντων Δίκαιου Εμπορίου (π.χ. τσάι ή καφές στην αίθουσα προσωπικού, φαγητό στην καντίνα)	59%	42%
Χρήση τοπικών προϊόντων για τα γεύματα της καντίνας	70%	55%
Προώθηση άθικτων και μη καταναλωθέντων τροφίμων σε φιλανθρωπικά ιδρύματα ή σε άτομα που τα έχουν ανάγκη	37%	24%
Εκπαιδευτικοί σχολικοί κήποι	62%	41%

Σύμφωνα με τους/τις εκπαιδευτικούς, οι μαθητές και οι μαθήτριες της Β' Γυμνασίου συμμετέχουν σε δραστηριότητες που αφορούν το περιβάλλον κυρίως μέσα στο σχολικό χώρο. Οι πιο συχνά αναφερόμενες δραστηριότητες ήταν αυτές που σχετίζονται με τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο που έχει η υπερβολική χρήση των φυσικών πόρων (Κ: 52%, Δ: 61%) και την ανακύκλωση και συλλογή απορριμμάτων (Κ: 46%, Δ: 44%). Λιγότερο συχνές είναι οι δραστηριότητες που απαιτούν τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών εκτός σχολείου, όπως η συλλογή υπογραφών για ένα αιτήματος για περιβαλλοντικά θέματα (Κ: 13%, Δ: 6%) και η συγγραφή επιστολών σε εφημερίδες ή περιοδικά για τη στήριξη δράσεων σχετικά με το περιβάλλον (Κ: 20%, Δ: 10%).

Παράλληλα, όπως αναφέρουν οι διευθυντές και οι διευθύντριες των σχολείων οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν ευκαιρίες να ασχοληθούν τόσο με παγκόσμια ζητήματα όσο και με θέματα που σχετίζονται με την αειφόρο ανάπτυξη. Το μεγαλύτερο ποσοστό των διευθυντών και των διευθυντριών αναφέρει ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες ασχολούνται με δραστηριότητες προώθησης του σεβασμού προς το περιβάλλον (Κ: 98%, Δ: 92%) και δραστηριότητες ευαισθητοποίησης σε σημαντικά παγκόσμια ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή, η παγκόσμια φτώχεια, οι διεθνείς συγκρούσεις και η παιδική εργασία (Κ: 83%, Δ: 76%). Οι λιγότερο συχνές δραστηριότητες αφορούν στη συνεργασία με σχολεία που βρίσκονται σε άλλες χώρες (Κ: 50%, Δ: 34%) και δραστηριότητες με στόχο την ανάπτυξη της γνώσης των μαθητών για διαφορετικούς πολιτισμούς (Κ: 35%, Δ: 41%).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Álvarez Valdivia, I. M. & Montoto, I. G. (2018). Teachers' intercultural competence: a requirement or an option in a culturally diverse classroom? *International Journal of Inclusive Education*, 22(5), 510-526. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1377298>
- Berkowitz, R., Iachini, A., Moore, H., Capp, G., Astor, R. A., Pitner, R., & Benbenishty, R. (2017). *School climate*. In *Oxford research encyclopedia of education*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.89>
- Boulianne, S., & Theocharis, Y. (2020). Young people, digital media, and engagement: A meta-analysis of research. *Social Science Computer Review*, 38(2), 111–127. <https://doi.org/10.1177/0894439318814190>
- Council of Europe (2018). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture*. Council of Europe. <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture>
- European Commission/EACEA/Eurydice (2017). *Citizenship Education at School in Europe – 2017. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [doi:10.2797/536166](https://doi.org/10.2797/536166).
- Hanel, P. H., Foad, C., & Maio, G. R. (2021). Attitudes and values. In *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190236557.013.248>
- Homana, G., Barber, C., & Torney-Purta, J. (2006). *Assessing school citizenship education climate: Implications for the social studies* (Circle Working Paper 48). <http://www.civicyouth.org/PopUps/WorkingPapers/WP48Homana.pdf>.
- Leeman, Y. (2003). School leadership for intercultural education. *Intercultural Education*, 14(1), 31–45. <https://doi.org/10.1080/1467598032000044638>
- Lin, M., & Bates, A. (2014). Who is in my classroom? Teachers preparing to work with culturally diverse students. *International Research in Early Childhood Education*, 5(1), 27-42.
- Potter, J. (2002). *Active citizenship in schools*. Kogan Page. <https://doi.org/10.4324/9780203417058>
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., & Friedman, T. (2018). *Becoming citizens in a changing world. The International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. Cham: Springer.
- Schulz, W., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Ainley, J., Damiani, V., & Friedman, T. (2023). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022. Assessment Framework*. Cham: Springer.
- Tarozzi, M. (2014). Building an 'intercultural ethos' in teacher education. *Intercultural Education*, 25(2), 128-142. <https://doi.org/10.1080/14675986.2014.888804>

Torney-Purta, J., & Barber, C. (2004). *Democratic school participation and civic attitudes among European adolescents: Analysis of data from the IEA Civic Education Study*. Council of Europe, DGIV/EDU/CIT (2004) 40. <https://doi.org/10.2390/JSSE-V4-I3-992>

UNESCO (2015). *Global citizenship education. Topics and learning objectives*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Επίπεδο Δ και κάτω

Παράδειγμα 1

Η πιο κάτω πινακίδα βρίσκεται σε Εθνικό Πάρκο στην Έξλαντ.

Εθνικό Πάρκο Κρυονέρι

Οι επισκέπτες/επισκέπτριες πρέπει να τηρούν τους παρακάτω κανόνες:

- Μην ρίχνετε σκουπίδια
- Μην ανάβετε φωτιές
- Μην ταΐζετε τα άγρια ζώα
- Να κατασκηνώνετε μόνο στους κατασκηνωτικούς χώρους

Ισχύουν αυστηρές ποινές.

Γιατί έχει κανόνες το εθνικό πάρκο;

- ☐ Για την προστασία του εθνικού πάρκου και την ασφάλεια των ανθρώπων.
- ☐ Για να αποτρέπεται η επίσκεψη των ανθρώπων στο εθνικό πάρκο.
- ☐ Για τη συγκέντρωση χρημάτων για το εθνικό πάρκο από τα πρόστιμα.
- ☐ Για να προειδοποιούνται οι άνθρωποι σχετικά με τους κινδύνους στο εθνικό πάρκο.

Παράδειγμα 2

Η πιο κάτω πινακίδα βρίσκεται σε Εθνικό Πάρκο στην Έξλαντ.

Εθνικό Πάρκο Κρυονέρι

Οι επισκέπτες/επισκέπτριες πρέπει να τηρούν τους παρακάτω κανόνες:

- Μην ρίχνετε σκουπίδια
- Μην ανάβετε φωτιές
- Μην ταΐζετε τα άγρια ζώα
- Να κατασκηνώνετε μόνο στους κατασκηνωτικούς χώρους

Ισχύουν αυστηρές κυρώσεις.

Έλενα: «Δεν θέλω να επισκεφτώ το εθνικό πάρκο. Έχει πάρα πολλούς κανόνες.»

Μαρία: «Οι κανόνες είναι λογικοί. Θα τους τηρήσω ευχαρίστως.»

Ποιος λόγος εξηγεί καλύτερα γιατί η Μαρία θα τηρήσει ευχαρίστως τους κανόνες;

- ☐ Η Μαρία πιστεύει ότι οι κανόνες δεν πρέπει ποτέ να αμφισβητούνται.
- ☐ Η Μαρία καταλαβαίνει ότι οι κανόνες είναι για το καλό όλων.
- ☐ Η Μαρία φοβάται την τιμωρία αν παρακούσει τους κανόνες.
- ☐ Η Μαρία δεν καταλαβαίνει ότι οι κανόνες περιορίζουν τις δραστηριότητές της στο πάρκο.

Επίπεδο Γ

Παράδειγμα 3

Ο Σωτήρης κατηγορείται για ένα σοβαρό αδίκημα. Ο πατέρας του Σωτήρη είναι υψηλόβαθμος πολιτικός. Όταν η αστυνομία μαθαίνει ότι ο πατέρας του Σωτήρη είναι υψηλόβαθμος πολιτικός, αποσύρει τις κατηγορίες και αφήνει ελεύθερο τον Σωτήρη.

Γιατί είναι αντιδημοκρατικές οι ενέργειες της αστυνομίας;

- ☐ Σε μια δημοκρατία, οι άνθρωποι είναι αθώοι μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή τους.
- ☐ Σε μια δημοκρατία, η αστυνομία δεν έχει το δικαίωμα να κατηγορεί κάποιον/κάποια για αδίκημα.
- ☐ Σε μια δημοκρατία, όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα νομικής εκπροσώπησης.
- ☐ Σε μια δημοκρατία, ο νόμος πρέπει να ισχύει εξίσου για όλους/όλες.

Παράδειγμα 4

Ποιος είναι ο πιο πιθανός λόγος για τον οποίο ένα άτομο σε μια δημοκρατία συμμετέχει σε κάποιο πολιτικό κόμμα;

- ☐ Για να βοηθά την αστυνομία στην επιβολή των νόμων.
- ☐ Για να αποφασίζει για τις ποινές των ανθρώπων που κρίνονται ένοχοι για τη διενέργεια εγκλημάτων.
- ☐ Για να αποφασίζει για την τοποθεσία των εκλογικών κέντρων στις εθνικές εκλογές.
- ☐ Για να συμμετέχει σε δραστηριότητες που επηρεάζουν την πολιτική της κυβέρνησης.

Παράδειγμα 5

Ψευδείς ειδήσεις είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες οι οποίες σκόπιμα παρουσιάζονται ως ειδήσεις.

Τι μπορεί να κάνει κάποιος/κάποια για να επιβεβαιώσει κατά πόσο οι πληροφορίες ενός ειδησεογραφικού άρθρου είναι πραγματικές ή ψευδείς;

- ☐ Να ελέγξει κατά πόσο οι ίδιες πληροφορίες παρουσιάζονται από πολλές διαφορετικές πηγές.
- ☐ Να ελέγξει κατά πόσο η κυβέρνηση συμφωνεί ή διαφωνεί με τις ειδήσεις.
- ☐ Να ελέγξει κατά πόσο οι φίλοι/φίλες του/της πιστεύουν το ειδησεογραφικό άρθρο.
- ☐ Να ελέγξει κατά πόσο οι ειδήσεις αυτές είναι δημοφιλείς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Επίπεδο Β

Παράδειγμα 6

Η Ναταλία ζει σε μια πλούσια χώρα και θέλει να θεωρείται ως μια καταναλώτρια με δεοντολογικές αρχές. Αυτό σημαίνει ότι εξετάζει προσεκτικά το τι προϊόντα αγοράζει με βάση τον τρόπο κατασκευής τους, την προέλευσή τους και τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο που θα έχει η πιθανή αγορά τους.

Ποια από τις παρακάτω ενέργειες αποτελεί παράδειγμα της συμπεριφοράς της Ναταλίας ως καταναλώτριας με δεοντολογικές αρχές;

- ☐ Αγοράζει μόνο αυγά από κότες ελευθέρων βοσκής.
- ☐ Αγοράζει μόνο τα πιο φτηνά είδη ένδυσης.
- ☐ Αγοράζει μόνο προϊόντα από μικρές εταιρείες.
- ☐ Αγοράζει μόνο προϊόντα που έχουν καλές αξιολογήσεις στο διαδίκτυο.

Παράδειγμα 7

Η Ναταλία ζει σε μια πλούσια χώρα και θέλει να θεωρείται ως μια καταναλώτρια με δεοντολογικές αρχές. Αυτό σημαίνει ότι εξετάζει προσεκτικά το τι προϊόντα αγοράζει με βάση τον τρόπο κατασκευής τους, την προέλευσή τους και τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο που θα έχει η πιθανή αγορά του

Η Ναταλία επισκέπτεται έναν ιστότοπο με πληροφορίες για τους/τις καταναλωτές/καταναλώτριες με δεοντολογικές αρχές. Ποιες πληροφορίες είναι πιο πιθανό να βρει στον ιστότοπο αυτό;

- ☐ Πόσο κοστίζει η αποστολή των προϊόντων.
- ☐ Ποιες είναι οι συνθήκες εργασίας των ανθρώπων που φτιάχνουν τα προϊόντα.
- ☐ Πόσο δημοφιλή είναι τα προϊόντα στη διεθνή αγορά.
- ☐ Σε ποιες χώρες είναι άμεσα διαθέσιμα τα προϊόντα.

Παράδειγμα 8

Η Ναταλία ζει σε μια πλούσια χώρα και θέλει να θεωρείται ως μια καταναλώτρια με δεοντολογικές αρχές. Αυτό σημαίνει ότι εξετάζει προσεκτικά το τι προϊόντα αγοράζει με βάση τον τρόπο κατασκευής τους, την προέλευσή τους και τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο που θα έχει η πιθανή αγορά τους.

Η Ναταλία αποφασίζει να αγοράζει μόνο προϊόντα που παράγονται κοντά στο μέρος που ζει.

Πώς η απόφασή της αυτή την κάνει καταναλώτρια με δεοντολογικές αρχές;

- ☐ Τα προϊόντα ταξιδεύουν μικρές αποστάσεις για να φτάσουν σε εκείνη.
- ☐ Τα προϊόντα είναι καλύτερης ποιότητας από εκείνα που παράγονται αλλού.
- ☐ Εύκολα μπορεί να επικοινωνήσει με τους παραγωγούς αν έχει κάποιο παράπονο.
- ☐ Είναι πιθανό να πείσει τους φίλους και τις φίλες της να αγοράσουν τα ίδια προϊόντα.

Επίπεδο Α

Παράδειγμα 9

Ψευδείς ειδήσεις είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες οι οποίες σκόπιμα παρουσιάζονται ως ειδήσεις.

Πώς μπορεί η ύπαρξη ψευδών ειδήσεων να βλάψει μια δημοκρατία;

Να αναφέρεις **δύο τρόπους**.

1.

2.